

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Література як вид мистецтва. Художній образ

Мета: поглибити знання учнів про мистецтво в цілому та про літературу як мистецтво слова, показати відмінність літератури від інших видів мистецтва; ознайомити шестикласників з типами, родами та жанровим багатством мистецтва слова; розкрити сутність поняття «художній образ» як основи творчого відображення дійсності.

*Література кожного народу –
це найкраще дзеркало його життя.
Іван Франко*

Хід уроку

I. Організаційний момент

- Привітання учнів з початком нового навчального року, настанова на співпрацю в опануванні курсу «Світова література. 6 клас».
- Анонс курсу «Світова література. 6 клас». Знайомство з підручником

II. Оголошення теми й завдань уроку, запис теми до робочих зошитів

1. Опрацювання статті підручника «Література як мистецтво слова. Художній образ» - С.

Художня література - це мистецтво слова.

Мистецтво - відтворення дійсності через художні образи

Учитель. Митець спонукає людей до активної дії, до роздумів про сенс життя тощо. Виділяючи особливості зображеного, акцентуючи на них увагу, художник втілює в своєму творі близькі йому ідеї, намагаючись викликати в глядачів (читачів, слухачів) переживання, тобто естетичне сприйняття твору.

Різні види мистецтва по-різному сприймаються людиною:

образотворче мистецтво - органами зору, музика - органами слуху, кінематограф, крім роботи органів чуття, передбачає ще й роботу інтелекту, а література вимагає ще й розвиненої уяви та глибокого осмислення сенсів, закладених у тексті. Люди, не здатні до естетичного сприйняття мистецького твору, розуміють його спрощено, повністю ототожнюючи з реальним життям, хоча кожен митець все ж пропонує свою власну мистецьку модель бачення світу й людини та їх художньо- образне втілення.

Література (від латинського літера - буква) — один із основних видів мистецтва, мистецтво слова.

Головним матеріалом літератури є слово, мова. Саме за допомогою слів письменники зображують усю багатогранність життя, різноманітні людські характери, почуття, конфлікти, красу природи, безліч явищ та предметів. За допомогою словесних художніх образів письменник, спираючись на життєві спостереження, досвід, знання створює власний художній світ.

Художній образ - загальна категорія художньої творчості; характерна для мистецтва форма відтворення, тлумачення та засвоєння життя шляхом художньо-естетичного творення. Художній образ нерідко розуміють як елемент або частку художнього цілого, фрагмент, що наповнений певним змістом і має самостійне життя.

На відміну від інших видів мистецтва, література більш глибоко відтворює дійсність. Літературні картини й образи рухомі, динамічні, змушують працювати творчу уяву читача. Читаючи літературні твори, людина не тільки уявляє собі зовнішність чи поведінку персонажів, місце, де відбуваються

події, не лише знайомиться з побутом та історичною добою, що знайшли віддзеркалення в творі, а й занурюється в думки й почуття героїв, емоційно переживає зображуване.

Роль художньої літератури як образної моделі світосприйняття загалом і людини зокрема неодноразово осмислювалась самими її творцями, письменниками та поетами.

Художня література як мистецтво слова почала розвиватися з появою писемності ще в давнину на основі міфології та фольклору. Тому в найдавніших літературних пам'ятках таке велике місце займають релігійні вірування та національні художні традиції. Авторство багатьох творів, що прийшли із сивої минувшини, залишилося невідомим. Сам термін «література» почав широко вживатися з XVIII століття в зв'язку з активним розвитком книгодрукування й означав «мистецтво слова, призначене для читання».

За формою художню літературу поділяють на два типи: поезію та прозу - й на три роди: епос, лірику й драму. Особливим родом літератури є ліро-епічний, який поєднує в собі ознаки епосу та лірики (жанри: поема, балада, байка).

Тисячолітня історія розвитку літератури довела, що найвизначніші духовні й художні пам'ятки людства так чи інакше пов'язані між собою. Це дало підстави говорити не тільки про літературу окремої культурно- історичної доби чи окремої нації, а й про літературу всього людства, тобто про всесвітню літературу. Вперше це сполучення слів ужив на початку XIX століття видатний німецький письменник і мислитель Йоганн Вольфганг Гете.

Всесвітня література - це сукупність (зокрема - взаємозв'язки) літератур народів усього світу.

А оскільки література є динамічним явищем, то в мистецтвознавстві прийнято говорити про всесвітній літературний процес - поступальний розвиток світової літератури від найдавніших часів до сучасності.

Перш ніж літературний твір потрапляє до «скарбниці» світової літератури, він проходить перевірку на знаковість і цінність у рамках національної культури та тієї історико-культурної доби, за якої він створений.

Важливою ознакою всесвітнього літературного процесу є безперервність. Наприклад, основою епічної поеми Вергілія «Енеїда» (29-19 рр. до н. е.) став епос Гомера, поеми «Іліада» та «Одіссея» (VIII ст. до н. е.). Майже через два тисячоліття ці твори вплинули на зародження нової української літератури, що було позначене створенням Іваном Котляревським «української» травестійної «Енеїди» (1798 рік).

Ще одна властивість мистецтва взагалі й мистецтва слова зокрема полягає в тому, що воно має водночас як сталий, так і динамічний характер. Кожне покоління людей в особі своїх митців творить мистецькі зразки, важливі для цього покоління. Разом з тим краща частина цих творів, залишаючись незмінними з моменту виникнення, продовжує жити далі та зберігає нагальну значущість і для наступних поколінь. Так, «Одіссея» Гомера, «Гамлет» В. Шекспіра», «Євгеній Онегін» О. Пушкіна чи «Катерина» Т. Шевченка, безперечно, мали певну цінність, коли стали надбанням сучасників цих авторів. Але не меншої, а, можливо, й ще більшої ваги ці твори набули, залишаючись незмінно живими та вражаючими для наступних поколінь.

Висновок. Художня література - це специфічне мистецько-словесне явище, яке твориться національною мовою в певний суспільно-історичний період. Вона здатна інтелектуально та емоційно впливати на людину, пов'язана з літературним напрямом та належить до конкретного жанрово-родового утворення.

III. Закріплення та систематизація вивченого на уроці.

Самостійна робота.

- Наведіть приклади прозових та ліричних творів, вивчених у п'ятому класі.

- Наведіть приклади творів різних жанрів, з якими познайомилися в п'ятому класі.

- Наведіть приклади художніх образів, з якими ви познайомилися в п'ятому класі.
- Поясніть, чим відрізняється художня література від наукової та від інших видів мистецтва.

IV. Підсумок.

V. Домашнє завдання

Прочитати статтю підручника про міфи.

Прочитати міф про Прометея.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Література **Поняття про міф. Основні тематичні групи міфів.**
Відображення єдності людини й природи в міфах різних народів.
Грецькі міфи. Міф про Прометея.

Мета: дати поняття про міф як донаукове художньо-образне уявлення давньої людини про навколишній світ і саму себе; розкрити сутність поняття міфологія; ознайомити учнів з найвідомішими міфологічними системами народів світу; розвивати вміння тлумачити міфи, розкрити вселюдський сенс міфу про Прометея та сутність образу Прометея як вічного образу світової літератури; усвідомлювати роль міфологічної спадщини для сучасної людини; сприяти вихованню в учнів гуманістичних цінностей, стійкості духу.

Обладнання: слайд-презентація «Боги Олімпу», «Міф про Прометея», ілюстрації до міфу.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

III. Оголошення теми уроку, її запис у зошити

Витоки всесвітнього літературного процесу беруть початок у фольклорі та міфах.

Міф (від гр. *mythos* - слово, переказ) - це

- 1) розповідь про богів, духів, героїв, надприродні сили, що брали участь у створенні світу;
- 2) невеликий твір розповідного характеру, в якому віддзеркалилися уявлення колективної (переважно первісної) свідомості про навколишній світ, його походження та систему взаємозв'язків значущих елементів світобудови.

Міф - це донаукове художньо-образне уявлення давньої людини про довколишній світ та саму себе. У міф давня людина вірила, сприймала його як реальність. Казка ж розцінювалася як вигадка, втілена мрія про краще життя, про кращі стосунки між людьми. Міф вміщував у собі все те, що пізніше розвинулося в релігію, філософію, науку, мистецтво.

Міфологія — 1) сукупність міфів певного народу;

- 2) наука, що вивчає міфи.

Групи міфів:

- 1) міфи про творення світу;
- 2) міфи про походження тварин та рослин;
- 3) міфи про походження богів та людей;
- 4) міфи про подвиги напівбогів та героїв;
- 5) міфи про виникнення ремесел, землеробства, обрядів.

Близько чотирьох тисяч років відділяють нас від першопочатків дитинної людської цивілізації — Стародавньої Греції, або Еллади. Маленький, за сучасними мірками, народ Еллади створив мистецьку культуру, що стала золотим фондом світової, із якої людство й дотепер черпає натхненні образи та моральні засади. Саме цей народ створив багатство літературних форм і жанрів, що під грецькими назвами стали взірцем усієї європейської літератури (епос, лірика, драма, трагедія, комедія), а також заклав основу для більшості наукових дисциплін (філософії, філології, математики, природознавства, музики, медицини).

Особливості світогляду міфопоетичного світу та античності: людина в центрі буття як невід'ємна частка природи.

У світогляді відбивається усвідомлення самоцінності людини від уславлення сили та краси її тіла до гармонії розуму та внутрішнього світу.

Мотиви античної та християнської міфології знайшли своє відображення в творчості поетів Середньовіччя й Відродження («Божественна комедія» Данте, «Фієзоланські німфи» Дж. Боккаччо, «Тріумф Вакха та Аріадни» Л. Медичі, п'єси В. Шекспіра тощо).

Використовували ці сюжети й представники класицизму (П. Корнель у «Медеї» та «Едіпі», Ж. Расін в «Андромасі», «Іфігенії в Авліді» та ін.).

Міфічними мотивами пронизана творчість романтиків, зокрема Й. Гете, О. Пушкіна, Дж. Байрона, П. Шеллі, Т. Шевченка тощо.

Значний сплеск інтересу до давніх міфів припадає також на початок ХХ століття й не згасає до наших днів (романи-«міфи» Дж. Джойса, Т. Манна, «Петербург» А. Белого, твори Дж. Апдайка, Ф. Кафки, Д. Лоуренса).

До міфологічних образів та мотивів зверталися в своїй творчості Г. Сковорода, І. Котляревський, Леся Українка, Іван Франко, Федір Достоєвський, Д. Мережковський, М. Булгаков, Ю. Домбровський, Ч. Айтматов та багато інших митців художнього слова.

Міф і казка. Спільні та відмінні риси	
Спільні риси	
Створені народом в дописемний період, є результатом колективного творчого процесу	
Тривалий час існували лише в усній формі	
Розповідають про незвичайні події та фантастичних героїв	
Відмінні риси	
Міф	Казка
Створений раніше за казку	З'явилася пізніше за міф
Герої — боги, богині, герої, титани	Звірі, люди, фантастичні істоти
У міф вірили, міфічні події вважалися такими, що відбувалися Насправді. Міф переживався як істинне знання	Казка заснована на вигадці, на фантазії, й давні люди це усвідомлювали, сприймали її як вимисел
Міф відобразив донедавна наукове художньо-образне уявлення давньої людини про довколишній світ та саму себе. У міфі містяться зачатки релігійних та донедавна наукових уявлень	Казка втілила мрію наших предків про краще життя, мораль, стосунки між людьми. Навчає розрізняти добро й зло
Міфи пояснюють виникнення явищ і предметів. Протиставлення мають глобальний характер (космос, основи буття, природа й людина тощо)	У казці цей мотив майже відсутній. Казкові конфлікти здебільшого мають соціальний або моральний характер
Міф не має варіантів	Казка варіативна
Події міфу мають значення для всього світу	Події казки змінюють лише долю її героїв

Погляньте на карту, вона незвична тим, що відображає не реалії сьогодення, а переносить нас на багато століть назад. Понад 3,5 тисячоліття на Балканському півострові та островах Егейського й Іонічного морів утворилася одна із найрозвиненіших давніх цивілізацій людства, яка подарувала світу неперевершену культуру, заклала основи практично усіх сучасних наук, надала взірці філософського осмислення основ світобудови. Це Стародавня Греція, або Еллада, як її називали люди, що тут жили. Отже, сьогодні ми розпочинаємо нашу мандрівку до чарівного світу давньогрецької міфології, щоб усвідомити, з чого починався цивілізаційний розвиток усього сучасного західноєвропейського світу, де саме криється джерело духовності й натхнення, що допомагає сучасній людині вижити в умовах потужного розвитку науки і техніки, гонитви за грішми, що, власне, допомагає людині вберегти в собі Людину.

Перегляд слайд-презентації «Боги Олімпу»

IV. Основна частина уроку. Опрацювання «Міфу про Прометей». (Слайд-презентація)

1. Походження героя.

Прометей – це титан-провидець, син богині справедливості і правосуддя Феміди і титана Іапета, якого Зевс скинув у Тартар. У перекладі з грецької його ім'я означає «провидець».

2. Чому Прометей навчив людей?

- будувати житла;
- плавати на човнах;
- напинати вітрила;
- Полювати;
- знаходити шлях за зорями;
- добувати метал;
- приборкувати вогонь;
- думати.

3. Вчинки героя.

- Прометей допоміг Зевсу стати до влади;
- опікувався людьми;
- допоміг людям укласти угоду з богами;
- викрав вогонь;
- гордо зносить покарання.

4. Ставлення до інших героїв.

До Океана – переживає за його долю.
До Іо – співчуває, пророкує майбутнє.
До Гермеса – зневажає
До Феміди – любов'ю.

Завдання. *Скласти порівняльну характеристику Зевса і Прометей.*

Зевс

Титан
Жорстокий
Мстивий
Всеволодний
Лихопомний

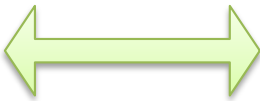
Прометей

богоборець
добрий
благородний
безкорисливий
нескорений

Висновок.

**Світ, в якому є
місце для людей**

П
Р
О
М
Е
Т
Е
Й

З
Е
В
С

**Світ, в якому немає
місця для людей**

Завдання. *Скласти діаманту.*

1. Іменник.
2. Два прикметника.

3. Три дієслова.
4. Фраза, що єднає двох героїв.
5. Три дієслова.
6. Два прикметника.
7. Іменник.

Прометей
Справедливий, добрий
Вчить допомагає терпить
Титан, що протистоїть владі Зевса і дарує людям вогонь.
Зневажає, владарює, карає
Жорстокий, невблаганний
Зевс

- У чому причина популярності образу Прометея?

Образ Прометея у живописі, поезії (перегляд слайдів).

— Образ Прометея в світовій культурі прийнято вважати «вічним образом». Як ви думаєте, що містить у собі це поняття? Порівняйте власні припущення з літературознавчим визначенням. (Вічні образи) — образи літературних персонажів, що неодноразово були втілені в літературах різних країн та в різні часи стали своєрідними «знаками культури», наприклад: Прометей, Федра, Дон Жуан, Гамлет, Дон Кіхот, Фауст та інші. Традиційно до них відносять міфологічних і легендарних персонажів, історичних особистостей та біблійних героїв. Проте основою Вічного образу літературознавці вважають літературне відтворення долі героїв різних типологій.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

- Перегляньте ілюстрації до міфу та вкажіть, які події вони ілюструють.

VI. Підсумок.

VII. Домашнє завдання:

Письмово: напишіть «Похвальне слово вогню Прометея» (обсяг - 8—10 речень)*

Прочитати міфи про Геракла, підготувати стислий переказ одного з них, усно скласти компакт - біографію Геракла.

За бажанням: намалювати ілюстрацію, що відображає один із подвигів Геракла, з обґрунтуванням свого вибору.

Тема. Грецькі міфи. Міфи про Геракла

Мета: ознайомити учнів із циклом міфів про Геракла як своєрідним міфологічним гімном розуму й силі людини; вдосконалювати учнівське вміння стисло переказувати зміст твору (міфу), дотримуючись сюжетної лінії; вчити характеризувати образ міфологічного героя (Геракла), розкривати в ньому народне уявлення про пізнання світу людиною та її утвердження у довкіллі; з'ясувати причини популярності міфів про Геракла в давні часи та в наш час; сприяти формуванню в учнів кращих людських якостей, вміння критично оцінювати чужі й власні вчинки.

Обладнання: слайд-презентація «12 подвигів Геракла», тексти міфів про Геракла, учнівські ілюстрації, опорна схема «Дванадцять подвигів Геракла», фрагмент мультфільму «Подвиги Геракла».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань. Перевірка виконання домашнього завдання

- прочитання 2—3 учнями «Похвального слова вогню Прометея»;

- літературний диктант за змістом міфів про Геракла:

1. Назвіть імена батьків Геракла (*Зевс і Алкмена*).
2. Чому Геракла вважають напівбогом? (*Батько - бог, мати - земна жінка, дружина царя Амфітріона*).
3. Ім'я брата-близнюка Геракла. (*Іфікл*.)
4. Ким доводився Гераклу Юлай? (*Племінником*.)
5. Найперший подвиг Геракла. (*Немовлям він задушив змія, що їх наслала до колиски ревнива Гера, й урятував власне життя та життя свого брата Іфікла*.)
6. Ім'я недолугого та заздрісного царя, на службі в якого Геракл здійснив 12 подвигів. (*Єврісфей*.)
7. Який гріх мав спокутувати Геракл, здійснюючи 12 подвигів? (*Убивство власних дітей, яке він здійснив у випадку божевілля, насланого на нього Герою*.)
8. Що означає ім'я Геракл? (*Уславлений Герою*.)
9. Головний ворог Геракла. (*Гера, ревнива дружина Зевса*.)
10. Хто був улюбленим вчителем Геракла? (*Мудрий кентавр Хірон*.)
11. Якого вчителя Геракл випадково вбив через свою надзвичайну силу? (*Ліна, який вчив його грати на кіфарі*.)
12. Як Геракл був ви нагороджений за свої подвиги богами? (*Він отримав безсмертя*.)

III. Оголошення теми і завдань уроку, запис теми до робочих зошитів

Міфи про Геракла об'єднуються в цикл спільною темою (розповідь про подвиги Геракла, які він здійснив, перебуваючи на службі в мікенського царя Еврісфея, жанром (це міфи), спільним головним героєм (Геракл), перехідними персонажами (тобто такими, що діють в різних міфах, переходять з одного до іншого; наприклад, Гера, Еврісфей, Афін Палладата інші.)

Коментарі

Геракл (*Геркулес* — так його називали римляни) — один із найпопулярніших грецьких героїв, наділений дивовижною силою, син Зевса й Алкмени. 12 подвигів Геракла стали основою багатьох міфів і творів мистецтва. Свій перший подвиг Геракл здійснив, задушивши величезного немейського лева. Важкою була битва героя з лернейською гідрою, бо на місці кожної відрубаної голови в неї виростили дві нові. Коли в околицях міста Стімфала з'явилася зграя птахів із мідними дзьобами, яка спустошила місцевість, Геракл знову прийшов на допомогу людям. Богиня *Афіна* дала йому мідні тимпани (музичні інструменти, подібні до тарілок), від звуку яких птахи збожеволіли, і герой перестріляв їх із лука. Цар *Еврістей* ставив чимало складних завдань Гераклові: то йому захотілося мати чудесну лань із мідними ногами й золотими рогами, то наказав убити страшного кабана, який винищував околиці гори *Ериманф*, то зажадав, щоб Геракл вичистив від гною стайні царя *Авгія*... Звідси походить вислів *авгієві стайні* — у переносному значенні — *бруд, щось дуже занедбане, безладдя*.

Лісипп. Геракл, який бореться з немейським левом. Копія I–II ст. н. е.

Один із подвигів Геракл здійснює на острові Крит, де в царя *Міноса* був величезний бик. Володар морів *Посейдон* наслав на тварину сказ, бик гасав по острові, убиваючи всіх, хто траплявся йому на дорозі. І тільки Геракл не боявся його.

Останній і найважчий подвиг Геракла — приборкання стоголового пса, стража царства мертвих *Кербера* (*Шербера*). Герой спустився в царство *Аїда* (підземне царство мертвих) і здолав жакливу потвору.

З'ясування первинних вражень від прочитання міфів про Геракла.

- Хто з вас прочитав міфи про всі 12 подвигів Геракла?
- За чиїми переказами відбувалася ваше знайомство з міфами про Геракла? (К. Гловацької або М. Куна.)
- Який з міфів вам сподобався найбільше? Чим?
- Поясніть, чому кожне із наступних завдань царя Еврісея стало все важчим?
- Що, по-вашому, допомогло Гераклові здійснити всі ці подвиги?

Цілісне аналітичне дослідження 1—2 міфів з циклу давньогрецьких міфів про подвиги Геракла

Пам'ятка для цілісного аналізу міфу з циклу міфів про подвиги Геракла.

1. Виразне читання або детальний переказ обраного міфу учнями.
2. Визначте, про що розповідається в цьому міфі (тема міфу).
3. Дайте оцінку складності завдання, яке мав виконати Геракл.
4. Назвіть дійових осіб міфу. Хто з них допомагає Гераклу, а хто перешкоджає? Чому?
5. Що, по-вашому, уособлює собою та сила, яку має здолати Геракл, виконуючи це завдання Еврісея? Як це співвідноситься з тогочасними уявленнями давніх греків про довколишній світ та самих себе?
6. Які риси вдачі героя допомогли йому здійснити цей подвиг?
7. Яку роль відіграють боги у цьому міфі?
8. Як відреагував цар Еврісей на цей подвиг Геракла?
9. Визначте, що уславили давні греки, склавши міф про цей подвиг Геракла?
10. Чим міф цікавий і актуальний для нас?

IV. Узагальнення в просторі означеної теми, підбиття підсумків

Узагальнююча фронтальна бесіда з елементами самостійної роботи

- Визначте, які з дванадцяти подвигів Геракла були здійснені завдяки його надзвичайній фізичній силі та сміливості, а які потребували ще й гнучкого розуму? Аргументуйте свої відповіді.

- Який з подвигів Геракла можна назвати подвигом праці? (*Очищення авгієвих стасень.*)
- Самостійно запишіть у робочі зошити риси вдачі, що характеризують Геракла як ідеального міфологічного героя. (Виконання завдання перевіряється й коригується відразу ж на уроці.)
- Як ви думаєте, в чому криється секрет такої довготривалої популярності образу Геракла та його втілення в різних видах мистецтва?
- Визначте головну думку циклу міфів про подвиги Геракла. (*Уславлення розуму й сили людини, що все більше опановувала навколишній світ та пізнавала саму себе.*)
- Які риси образу Геракла є домінуючими в зображенні художників? За рахунок чого вони, по-вашому, цього досягають?
- Чому Геракл на всіх живописних зображеннях знаходиться в центрі або на передньому плані?
- Перегляньте фрагмент мультфільму «Подвиги Геракла». Чи збігається ваше уявлення про міфічного героя з мультиплікаційною версією?

V. Аргументація і виставлення оцінок за урок

VI. Домашнє завдання:

Поміркувати, які подвиги міг би здійснити Геракл у сучасному світі. Визначити героєві одне завдання та написати фанфік на тему «Тринадцятий подвиг Геракла» (обсяг — до 15 речень)*.

(Учитель вибірково перевіряє роботи та виставляє оцінки в журнал.)

Прочитати давньогрецький міф «Деметра і Персефона», «Дедал і Ікар» підготувати усний детальний переказ цих міфів.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Грецькі міфи. Дедал і Ікар. Деметра і Персефона

Мета: здійснити цілісний аналіз тексту міфів, розкрити сенс створення міфу давніми греками як спроби знайти художньо-образне пояснення зміни пір року; розвивати навички виразного, вдумливого читання, читання в особах та переказування змісту близько до тексту; визначити морально-етичні цінності тексту міфу; сприяти формуванню наукового розуміння природних процесів, вчити учнів порівнювати образне та наукове пояснення природних станів і процесів.

Обладнання: слайд-презентація «Деметра і Персефона», мультиплікаційний фільм «Персефона»

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Перевірка виконання домашнього завдання**

Фанфік «Тринадцятий подвиг Геракла»

III. Оголошення теми і завдань уроку.**IV. Створення проблемної ситуації. З'ясування місця богині Деметри в пантеоні давньогрецьких богів**

З давніх-давен греки шанували богиню родючості, хліборобства, шлюбу *Деметру* — дочку Кроноса та Реї, сестру й дружину Зевса. Її зображували з кошиком фруктів або колосками на голові. Згідно з міфом, вона навчила людей обробляти землю, користуватися її дарами, щедро дарувала людям достаток і мир.

Як і інші безсмертні боги, Деметра жила на Олімпі, але часто любила спустатися на землю, беручи із собою доньку *Персефону* (або, як її звала, *Кору*). Однак *Аїд*, вражений красою Персефони, викрав її. Після марних пошуків доньки Деметра дізналася про це від *Аполлона* (Геліуса). Розгнівавшись, вона залишила Олімп і позбавила землю родючості. Щоб заспокоїти Деметру, *Зевс* послав *Гермеса* в підземне царство за Персефоною. Проте *Аїд* дав Персефоні гранатових зернят. З'ївши їх, вона не могла забути підземного царства. За велінням Зевса Персефона дев'ять місяців у році проводила в матері, а три місяці правила в царстві *Аїда*. Деметра відновила на землі родючість і повернулася на Олімп. Культ Деметри в Стародавній Греції був пов'язаний із землеробством, а також із родинним життям і вихованням дітей.

— Як ви думаєте, чому образне пояснення змін пір року давні греки пов'язали саме з богинею Деметрою? (*Деметра* (у римлян *Церера*) дочка *Кроноса* і *Реї*, сестра й дружина *Зевса* — одна з найбільш шанованих богинь Греції. Це богиня родючості і землеробства, яку особливо шанували землероби. На честь її повсюдно в Греції справляли численні свята. Характерно, що в поемах Гомера богиня Деметра якби відсунута на задній план. Це свідчить про те, що шанувати її як велику богиню греки стали тоді, коли землеробство було їх головним заняттям, а скотарство втратило колишнє значення.

Життя землероба безпосередньо залежить від природних умов та циклів сільськогосподарських робіт, що розпочинаються ранньої весни й завершуються глибокої осені. Селяни прагнули для себе самих пояснити причини змін пір року й створили міф про Деметру й Персефону.)

— Що означає ім'я Деметра? (Її ім'я означає «Мати-Земля».)

V. Цілісний аналіз міфу про Деметру і Персефону

а) з'ясування рівня первинного сприйняття міфу:

— Чим вразив вас міф про Деметру і Персефону?

— Про що цей міф? З чого він починається?

— Які фрагменти вам найбільше сподобалися? Чим?— Хто з персонажів викликав найбільше ваше спів-чуття? Чому?

б) аналітико-інтерпретаційне дослідження тексту міфу за переказом Катерини Гловацької

— Виразно прочитайте початок міфу. Чому розвитку подій міфу про Деметру і Персефону передують характеристика богині та опис її зовнішнього вигляду?

— Схарактеризуйте почуття Деметри до її доньки Персефони.

— Назвіть імена, під якими ще була відома Персефона? (*Греки ще називали її Корою, а римляни — Прозерпіною.*)

— Як ви думаєте, чому трагедія з Персефоною сталася саме в Нісейській долині? Яку роль в її долі відіграла богиня кохання Афродіта та її син Ерот?

— Виразно прочитайте фрагмент, в якому йдеться про викрадення Персефони Аїдом. Чому ніхто не прийшов дівчині на допомогу? Як це пов'язано з віруваннями давніх греків? (*Такою була доля Персефони. У міфі про Деметру і Персефону, переказаному М. Куном, йдеться про те, що це сам її батько Зевс вирішив віддати дівчину за дружину своєму братові Аїду. В цьому знайшло відображення панівне становище чоловіка в родовому суспільстві часів патріархату. Слово батька - закон. Згоди дівчини та її матері ніхто не питав.*)

— Перегляньте початок мультиплікаційного фільму «Персефона». Чим мультиплікаційна версія відрізняється від самого міфу? (*За мультфільмом, сама Персефона жадає кохання.*)

— Виразно прочитайте опис горя Деметри. Виразно прочитайте в особах опис пошуків Деметрою зниклої доньки. Чим була відмова богині повернутися на безхмарний Олімп?

— Як відреагувала природа на горе Деметри? Чим це обернулося для людей? Чи винні були, по-вашому, люди в трагедії Деметри й Персефони? Яка світоглядна думка давніх греків знайшла в цьому втілення? (*Боги байдужі до долі людей.*)

— Порівняйте ставлення до людей Зевса за міфами про Прометея та про Деметру і Персефону. Де його позиція виглядає більш гуманною? Як ви думаєте, чому?

— Як Зевс вирішив проблему Деметри й Персефони? Яку роль у цьому зіграло Аїдове кохання до Кори?

— Виразно прочитайте заключний фрагмент міфу. Перегляньте фрагмент мультиплікаційного фільму «Персефона». Чи можна вважати таке вирішення проблеми щасливим? Аргументуйте свої відповіді. Наскільки анімаційна версія увиразнила ваше враження?

— Доведіть, що Зевсове рішення має циклічний характер. Наскільки це відповідає циклам пір року? Доведіть, що в художньо-образному поясненні змін пір року давніми греками вже крилися зерна наукового висновку, заснованого на багаторазових спостереженнях.

в) синтезуючий етап опрацювання тексту.

— Які важливі для нас моральні проблеми знайшли втілення у міфі про Деметру і Персефону?

— Схарактеризуйте основні засоби виразності, що створюють образне силове поле міфу. (*Провідним художнім засобом міфу є виразний епітет та прийом олюднення природних явищ.*)

— Доведіть, що міф про Деметру і Персефону належить до міфів, що були створені у найдавніші часи розвитку давньогрецької цивілізації. (*Давні греки, як і всі інші народи, спершу намагалися знайти відповіді на метафізичні питання, де людина відіграла незначну роль, а частіше навіть виступала іграшкою в руках богів, що уособлювали собою незрозумілі їй сили та явища природи. Міф про Деметру і Персефону якраз і підтверджує справедливність цього висновку.*)

Робота над текстом міфу «Дедал і Ікар».

У Стародавній Греції були напрочуд розвинуті різні ремесла й види мистецтва. У зв'язку з цим у багатьох міфах порушуються проблеми творчого пошуку й змальовано образ творця. Дедал був славетним скульптором, будівничим, різьбярем, винахідником різних інструментів. Саме ймення Дедал з грецької означає *робити по-мистецькому*. Із пташиного пір'я й воску Дедал зробив для себе та свого сина Ікара великі крила, на яких вони піднялися високо в небо. У захваті, забувши батькову пересторогу, Ікар полинув вище, аж до сонця. Віск на його крилах розтанув, і юнак загинув, а нещасний батько не зміг його врятувати... Образи Дедала й Ікара стали втіленням нестримного творчого пошуку попри небезпеки й перешкоди на цьому шляху.

Ван Дейк. Дедал та Ікар.
1615–1625 рр.

1. Розкажіть про працю Дедала в Афінах.
2. Охарактеризуйте образ митця Дедала.
3. Як він потрапив на острів Крит до царя Міноса?
4. Опишіть творіння Дедала, які він зробив на острові Крит.
5. Що спонукало Дедала створити крила?
6. Розкажіть про політ Дедала й Ікара. Чому він завершився трагічно?

Для обговорення

Дайте власну оцінку вчинкові Ікара. Його прагнення злетіти вище — це нерозважливість, неслухняність чи прагнення досягти високої мети? А можливо, щось інше? Доведіть свою думку.

VI. Аргументація і виставлення оцінок за урок

VII. Домашнє завдання:

Підготувати виразне читання давньогрецького міфу «Нарцис».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Нарцис. Усний переказ тексту міфу за простим планом.

Мета: закріплювати вміння складати простий план тексту та за складеним планом здійснювати усний переказ; розвивати вміння вдумливого аналітичного прочитання твору; розширювати знання шестикласників про давньогрецьку міфологію та морально-етичні цінності, які зокрема містяться в міфі про Нарциса.

Обладнання: легенда про Нарциса, слайд-презентація «Давньогрецький міф «Нарцис» в образотворчому мистецтві».

Однако он - центр Вселенной
в гордыне своей нетленной!
Ирина Лівобережна. «Нарцис»

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми і завдань уроку.

III. Практична робота в просторі означеної теми і завдань уроку

а) виразне читання міфу про Нарциса учнями
(за переказом К. Гловацької)

Комп'ютер

Нарцис (Наркіс) — син річкового бога Кефіса й наяди Ліріюти, мисливець. Він був дуже вродливим юнаком й улюбленцем німф. Проте Нарцис нехтував усіх дівчат, які в нього закохувалися. Немесіда (богиня людської долі) вирішила покарати Нарциса за пиху. Якось на полюванні він побачив у джерельній воді своє відображення й так закохався в нього, що з любові помер. На могилі Нарциса виростили квіти (які потім стали називати його ім'ям). За іншою версією міфу, Афродіта покарала Нарциса за те, що він зневажив кохання Ехо — німфи, яка уособлює відлуння, що чути в горах і лісах. У переносному значенні слово нарцис — самозакохана людина.

К. Брюллов. Нарцис, який дивиться у воду. 1819 р.

б) з'ясування вражень від твору

—Про що йде мова у міфі про Нарциса? Чому його вважають міфом про метаморфози?

(Метаморфоза - перетворення, перетілення.)

—Чи сподобався вам цей міф?

—До яких важливих висновків спонукає цей міф?

в) читання логічно завершених фрагментів міфу й складання простого плану тексту

План

1.Провіщення Тіресія про долю Нарциса.

2.Холодна краса Нарциса.

3.Кохання Ехо до Нарциса.

4.Нарцис вражений власною красою.

5. Трагедія Нарциса.

6. Холодна квітка.

г) перегляд слайд-презентації «Давньогрецький міф «Нарцис» в образотворчому мистецтві»

д) переказування тексту міфу за планом

IV. Узагальнення та висновки.

Бесіда.

—З'ясуємо, наскільки складання плану та усний переказ міфу допомогли вам краще зрозуміти його зміст.

—Чому, по-вашому, Нарцис не покохав Ехо?

—Як ви вважаєте, в чому полягає трагедія Нарциса? За що його було покарано? Чи є це покарання справедливим?

—У найвідомішій з книг людства «Біблії» проголошується думка про необхідність любити самого себе («Возлюби ближнього свого як самого себе»). Чи відповідає любов Нарциса до себе біблійній заповіді? Аргументуйте свої відповіді.

—Виразно прочитайте вірш Ірини Лівобережної «Нарцис». Яким чином цей ліричний твір допомагає вам виокремити головну думку міфу про Нарциса?

Нарцисс - он красив и строен, так крепко, так ладно скроен,
И в карих глазах с грустинкой блестят росинки-слезинки...
Он чист, как снега зимою, лучист, как солнце весною,
И тонок, как тайная нежность, дарящая неизбежность...
Однако он - центр Вселенной в гордыне своей нетленной!
В своём аромате лишь тает, и рядом не замечает
Ни роз, ни гвоздик, ни лилий - напрасны все их усилия,
Порывы, томленья, движенья... Лишь видит СВОЁ отражение!
Свой мир. От других укрытый... Но годы пройдут.
Забывтый Засохнет, увянет, остынет, когда от других не примет
Сочувствия. Переживанья. Тепла. Общих слёз.
Молчанья. Уменья слушать и слышать. Не ставит себя всех выше.
Пусть сердце не будет разбито! Люби! Светло и открыто!

Легенда о Нарциссе/ Притча от Оскара Уайльда

Всем известен миф о прекрасном юноше, который целыми днями напролёт глядел на своё отражение в ручье, любясь своей красотой. В конце концов, заглядевшись, он упал в воду и захлебнулся. На берегу же вырос цветок, названный в память погибшего.

Когда Нарцисс погиб, нимфы леса — дриады — заметили, что пресная вода в ручье сделалась от слёз солёной.

— О чём ты плачешь? — спросили у него дриады.

— Я оплакиваю Нарцисса, — отвечал ручей.

— Неудивительно, — сказали дриады. — В конце концов, мы ведь всегда бежали за ним вслед, когда он проходил по лесу, а ты — единственный, кто видел его красоту вблизи.

— А он был красив? — спросил тогда ручей.

— Да кто же лучше тебя может судить об этом? — удивились лесные нимфы. — Не на твоём ли берегу, склонившись не над твоими ли водами, проводил он дни?

Ручей долго молчал и наконец ответил:

— Я плачу по Нарциссу, хотя никогда не понимал, что он — прекрасен. Я плачу потому, что всякий раз, когда он опускался на мой берег и склонялся над моими водами, в глубине его глаз отражалась моя красота.

—Чого навчає людей ХХІ століття міф про Нарциса? Що вам відомо про такий психологічний термін, як «нарцисизм»? (*Нарцисизм - це риса характеру, що визначається виключною самозакоханістю. Термін походить з давньогрецького міфу про Нарциса.*)

V. Підсумок.

VI. Домашнє завдання:

Напишіть відповідь на запитання «Чи потрібні Нарциси в нашому житті?» (Обсяг - до 10 речень)*.
Прочитати міфи «Орфей і Еврідіка», «Пігмаліон і Галатея».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Індійські міфи. Творення. Про створення ночі. Про потоп. Про золоті часи

Мета: ознайомити учнів з давньоіндійськими міфами про творення світу; розкрити особливості міфопоетичного світосприйняття давніх індійців, показати зв'язок міфів з літературними пам'ятками індійців; розвивати вміння виразно читати та аналітично порівнювати міфологічні тексти різних народів; сприяти формуванню полікультурного мислення учнів, їх залученню до краєвих взірців світової культури.

Обладнання: слайд-презентації «Дивовижна Індія» та «Міфологічні божества Давньої Індії», аудіозапис індійської народної пісні, що славить богів.

Глянь, о душе моя, — ось жадана земля.
Ось земля споконвічна прочан.
Ось безмежжя долин, де річок в'ється плін,
Ось замислених гір караван.
Рабіндранат Тагор

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Вступне слово вчителя, перегляд слайд-презентації «Дивовижна Індія»

Жаданою землею, якої так прагнула душа поета, була Індія, країна дивовижна, країна екзотичної природи та унікальної культури. Сьогодні ми здійснимо мандрівку до неї. Запрошую переглянути слайд-презентацію, щоб увійти в цей світ і відчувати дух сивої давнини, який допоможе нам краще зрозуміти особливості міфотворчості давніх індійців.

III. Оголошення теми й завдань уроку, запис теми в зошити

Півострів Індостан відокремлений горами від іншої частини континенту — Азії. Він омивається водами Індійського океану, Аравійського моря та Бенгальської затоки. Тут розміщена прекрасна й загадкова країна Індія, де приблизно в II тис. до н. е. виникли індійські міфи. У різні часи індійці поклонялися різним богам. Найважливішими для них були: *Брахма* — бог-отець, прабатько всього і всіх, один із трьох правителів Усесвіту, *Вішну* та *Шіва* — теж правителі Всесвіту разом із Брахмою. Крім того, дуже популярними були: *Індра* — бог грози та грому, *Варуна* — бог океану й володар заходу, *Вівасват* — бог сонця й прабатько смертних людей, *Агни* — бог вогню, *Кубера* — бог багатства, цар царів і володар півночі. Серед богів-жінок давні індійці шанували *Адіті* — матір світлих богів, *Дану* — матір могутніх велетнів, *Діті* — матір грізних демонів, *Калі* — богиню війни.

Як і в міфах інших країн, в індійській міфології були істоти, які чинили спротив богам, шкодили людям. Це змієподібні страховиська асури, демони та велетні. І хоча за походженням вони були старшими братами богів, проте потім стали їхніми запеклими ворогами, борючись за панування над світом.

Боротьба добра і зла, природні стихії та їх подолання, людське життя — традиційні теми індійських міфів.

Підручник – С.

Індійська міфологія стала основою для однієї із найдавніших релігій світу - ведичної (Веди у перекладі з санскриту означає - знання), що склалася понад чотири тисячі років тому, що уява давніх індійців створила понад три мільйони богів! Ведичне багатобожжя трансформувалось в «індуїстську трійцю» — Брахма (творення), Вішну (збереження), Шива (руйнування).

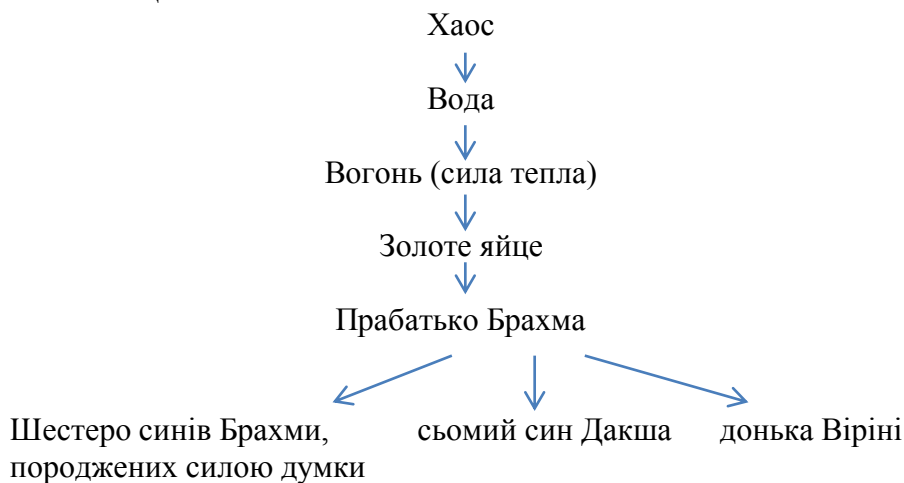
Виразне читання давньоіндійського міфу про творення світу «Золоте яйце» .

Як і в багатьох міфах інших народів, створення світу в індійській міфології пов'язане з верховним божеством — *Брахмою*, а його походження обумовлено чарівним предметом — першопочатком усього — *Золотим Яйцем* (за іншою версією, *Лотосом*).

Чотириликий Брахма. Скульптура. X ст. (Камбоджа)

Самостійна робота, створення схеми «Модель створення світу за давньоіндійським міфом про творення світу «Золоте яйце»

Аналітичне читання міфу про створення Ночі

- Виразно прочитайте міф.
- Визначте його тему.
- Як ви думаєте, чому пояснення природного стану ночі здійснюється на моральному прикладі (*втрата рідної істоти, туга сестри за братом-коханим*) ?
- Який афоризм увійшов у широкий ужиток з міфу про створення Ночі? («*Чергування дня й ночі приносять забуття*».)

У міфі йдеться про смерть чоловіка, якого звали *Яма*. Він був сином *Вівасвати* й уважався першим смертним чоловіком на землі, а після смерті став володарем царства смертних, богом смерті. У формі міфу давні індійці намагалися пояснити існування дня і ночі, життя і смерті, а також такого важливого для людей поняття, як час.

Коли Яма помер, його сестра й кохана дружина невітно плакала, і не було меж її горю. Марно боги намагалися полегшити страждання Ямі. На всі вмовляння вона лише відповідала: «Але ж він помер тільки сьогодні!» А тоді не було ще ні дня, ні ночі, ніхто не вів відлік часу. Боги сказали: «Так, вона його ніколи не забуде. Ми створимо ніч!» І вони створили ніч. І ніч минула, і настав день. І Ямі забула померлого чоловіка. Тому кажуть: «Зміна дня і ночі приносить забуття горю».

(За переказом Ольги Бондарук)

Аналітичне читання міфу про Потоп.

У давнину Індія потерпала від різних природних стихій, під час яких люди боролися за виживання. Це знайшло відтворення в міфі про потоп. У цьому міфі людина дослухається до природи, а тому має шанс вижити. У міфологічній формі давні індійці утверджували, з одного боку, залежність людини від природи, а з іншого — здатність людини жити в злагоді з нею, відроджуватися разом із природою.

Ману, син Вівасвата, оселився самотником на землі поблизу південних гір. Якось уранці, умиваючись, він побачив у воді маленьку рибку. Ураз рибка промовила:

— Допоможи мені вижити, і я врятую тебе.

— Від чого ти рятуватимеш мене? — запитав здивований Ману.

І тоді рибка сказала:

— Настане потоп для всіх живих істот. Від нього я тебе й урятую.

— Як же мені допомогти тобі вижити?

І рибка пояснила:

— Нам, риbam, доки ми невеликі на зріст, звідусіль загрожує смерть.

Одна риба поїдає іншу. Ти спочатку тримай мене в глечичку, а коли я виросту, викопай ставок і пусти туди. Коли ж підросту ще більше, віднеси мене до моря, бо тоді смерть вже не загрожуватиме мені.

Ману так і зробив.

З часом риба справді виросла й стала велетенською рибою з рогом на голові, а це, як відомо, одна з найбільших риб на землі. І Ману випустив її в море. На прощання риба сказала:

— У такому-то році буде потоп. Ти зроби корабель і чекай на мене. А коли потоп почнеться, зійди на корабель і я врятую тебе.

Того ж року, який назвала риба, Ману побудував корабель. Коли на землі почався потоп, риба припливла за Ману. Виконуючи її накази, Ману взяв із собою насіння найрізноманітніших рослин. Потім він прив'язав шнур до рога риби, і вона швидко потягла корабель уперед бурхливими водами океану.

Не стало видно землі, неможливо було визначити, де яка сторона світу; тільки вода оточувала їх з усіх боків. Люті вітри розгойдували корабель. Але риба все пливла та пливла вперед водяною пустелею й нарешті привела корабель Ману до найвищої гори Гімалаїв¹. Тут вона сказала:

— Я врятувала тебе. Прив'яжи корабель до дерева, але будь обережним, щоб вода не змила тебе. Ступай на землю поступово, як спадатиме вода.

Ману послухався поради риби. З тих часів те місце в північних горах називається «Спуск Ману». А потоп змив усіх живих істот. Один Ману залишився, щоб продовжити рід людський на землі.

(За переказом Ольги Бондарук)

- Визначте складники сюжету міфу.
- як у міфі відображено життя природи?
- Якою постає людина в міфі?

Аналітичне читання міфу Про золоті часи.

Як і в інших міфах різних народів, в індійській міфології закарбовані уявлення давніх людей про гармонію світу, мрія про щасливе життя. Це головна думка міфу про золоті часи.

Ті люди робили все, що заманеться, і були щасливі. Не було в них ні закону, ні беззаконня, і не було між цими людьми жодних відмінностей... Не було тоді розрізнення за кастами та способом життя, не було змішання мов.

У своїх діях люди того часу не керувалися любов'ю чи ненавистю один до одного. Від народження вони були однаково гарними та довголітніми, не поділялися на вельможних і низьких, були щасливі й не сумували.

IV. Закріплення вивченого на уроці

Узагальнююча бесіда за змістом міфів про творення світу.

- Детально перекажіть давньоіндійський міф про творення світу, спираючись на створену вами схему.
- Кому належить, за міфом, право першотворення?
- Що передувало появі Брахми?
- Завдяки чому (за міфом) утворився зародок життя?

Послухайте давньоіндійську народну мелодію. Порівняйте її з українською народною музикою. Які почуття вона викликає?

V. Підсумок.

VI. Домашнє завдання.

Прочитати статтю підручника про єгипетські міфи.

Прочитати давньоєгипетські міфи, підготувати їх стислий переказ.

За бажанням намалювати ілюстрації до прочитаних міфів.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Єгипетські міфи. Ра та Апоп. Міф про те, як Тефнут покинула Єгипет. Подібність елементів у міфах різних народів. Міф і казка

Мета: ознайомити учнів з давньоєгипетськими міфами, показати особливості художньо-образного світосприйняття давніх єгиптян та спільні риси їх міфології з міфологією інших народів світу; здійснити цілісний аналіз одного з міфів Давнього Єгипту, показати спільне з міфами інших народів світу та особливостями сучасного жанру літератури «фентезі»; сприяти розвитку образного мислення учнів та формуванню наукового світогляду; сприяти формуванню й розвитку естетичних смаків шестикласників, поваги до культурних надбань інших народів світу.

*Молчат гробницы, мумии и кости –
Лишь Слово жизнь дана.
Из древней тьмы, на мировом погосте
Звучат лишь письмена.
И. Бунин*

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Мотивація навчальної діяльності учнів. Вступне слово вчителя**

На думку багатьох давніх народів, спочатку на місці сучасного Всесвіту, зокрема планети Земля, одвічно панував хаос, тобто безлад, невпорядкованість. Потім хаос змінився космосом, тобто ладом, упорядкованістю, красою. До речі, начебто далекі нині слова «космос» («упорядкованість, краса довкілля») і «косметика» («упорядкованість, краса обличчя») є однокореневими й народилися вони в Давній Греції.

Але коли, чому і як хаос замінився космосом? На попередньому уроці ми з вами розглянули, як яскраво й поетично це питання висвітлене в давньоіндійських книгах священних знань — «Ведах» (це слово споріднене з українським «відати»):

Буття і небуття тоді не було —
Повітря не було й склепіння неба.
Що покривало? Де? Що захищало?
Була вода? Глибокая безодня?..
...Звідкіль цей Всесвіт народивсь та виник?
Боги пізніш за Нього народились?
А як Оце створилося, хто знає?
Світобудова ця звідкіль взялася?
Чи створено її було, чи йнакше?
В найвищим небі хто її пильнує,
Той, певно, зна, чи, може, й він не знає?

(Переклад П. Ріттера)

На всі ці питання різні народи світу відповідали по-різному, але в їхніх міфах є багато спільного. Так, і мешканці Дворіччя — шумери й аккадці, і давні індійці, і китайці, і давні євреї, і єгиптяни, і слов'яни уявляли, що спочатку існував Світовий Океан води, а вже з нього постав світ. Цікаво, що таке прадавнє міфічне пояснення виникнення світу недалеко від істини. Згідно з сучасною науковою теорією, життя на Землі зародилося саме у воді, а потім деякі види водяних жителів ставали спочатку земноводними, поки, зрештою, не оселилися на суші. Та й досить побіжного погляду на глобус або карту світу, аби помітити, що більша частина земної кулі вкрита водою.

Нині й дитині відомо, що в природі існують різні цикли: добовий (ранок-день-вечір-ніч-ранок...); місячний (молодик-повний місяць-затемнення місяця- молодик...); річний (весна-літо-осінь-зима-

весна...). Людство знає, що Земля крутиться, що є періоди зимового й літнього сонцестояння, сезони дощів та час весняних повеней. А давні люди не могли пояснити, чому на зміну дню приходиться ніч, і намагалися це тлумачити у міфах (пригадайте давньоіндійський міф про створення Ночі). Особливо ж цікавими для них були питання народження й смерті рослин і тварин, а передовсім — самої людини. І, мабуть, уже прадавні люди, спостерігаючи за природними циклами, мріяли про безсмертя. Вони бачили, що місяць буває спочатку молодим, згодом — повним, а «померши» (зникнувши з неба), знову «народжується» молодим. Тоді чому ж і людині не можна робити те саме?

Циклічність «життя-смерть» людини здавна порівнювали з циклічністю «життя-смерть» природи: дитинство й юність (ранок або весна) — зрілість (день або літо) — старість (вечір або осінь) — смерть (ніч або зима). Коли кажуть: «людина увійшла у свою осінь», це означає, що вона старіє.

Для відповіді на питання про закономірності природних ритмів і циклів первісним людям доводилося фантазувати. І досить влучні спостереження за реальною природою в їхній свідомості могли поєднуватися з найнеймовірнішою вигадкою. Можна лише уявити, як їхня буйна фантазія могла пояснити, скажімо, затемнення Сонця! Недаремно ж багато міфів (а згодом і казок) по всьому світу присвячені описові «поїдання» чи «захоплення в полон» Сонця або Місяця якимось драконом або навіть його відрубаною безсмертною головою, як в одному з давньоіндійських міфів про дракона Раху. Ця ж тема розкривається й у давньоєгипетському міфі про боротьбу бога сонця Ра й змія Апопа. Отже, осмислення законів і ритмів природи було одним із плідних джерел міфологій різних народів світу.

А ми продовжуємо опановувати глибини міфології давніх народів, і сьогодні наш шлях лежить до Стародавнього Єгипту, щоб доторкнутися й до його міфологічної скарбниці, зрозуміти, як давні єгиптяни сприймали світ, відчути красу й неповторність фантазії тогочасної людини, яка намагалася з'ясувати підвалини світобудови та власне місце в довкіллі.

III. Перегляд відеоролика «Давній Єгипет. Земля Відроджена»

IV. Робота над темою урока.

Релігійні тексти (гімни, молитви богам, запис обрядів на стінах гробниць) є основними джерелами, що відбивають міфологічні уявлення єгиптян. Найзначнішими з них вважають «Тексти пірамід» (прадавні тексти заупокійних царських ритуалів, вирізьблені на поверхнях внутрішніх приміщень пірамід фараонів V і VI династій Давнього царства (XXVI— XXIII століття до нашої ери)); «Тексти саркофагів», епохи Середнього царства (XXI—XVIII століття до нашої ери), що збереглися на саркофагах, «Книга мертвих» (складалася починаючи з періоду Нового царства і до кінця історії Єгипту).

Формування єгипетської міфології розпочалося у VI—IV тисячоліттях до нашої ери до виникнення класового суспільства. У кожній області (ном) склався свій пантеон і культ богів, втілених у небесних світилах, каменях, деревах, птахів, зміях і т. п. Яскравий слід в єгипетській міфології залишив культ тварин. Боги у вигляді тварин, з головами птахів і звірів, боги- скорпіони, змієбоги діють в єгипетських міфах разом із божествами в людській подобі. Чим могутнішим вважався бог, тим більше приписувалося йому культових тварин, у вигляді яких він міг з'являтися перед людьми. У єгипетських міфах знайшли відображення особливості світосприйняття мешканців долини Нілу, їх уявлення про походження світу та його облаштування, що склалися упродовж тисячоліть і сягають своїми коренями первісних часів.

Єгипетські міфи мають вагомe значення і надають надзвичайний матеріал для порівняльного вивчення релігійних вірувань на Сході, дослідження ідеології античного світу, а також історії виникнення й розвитку християнства. Одне з вищих досягнень єгипетської теологічної думки — прагнення пояснити походження світу, людей і усієї культури як результат творчої сили, втіленої в слові бога.

Міфи Давнього Єгипту Міфи про богів та походження світу

Найвідоміші божества Давнього Єгипту:

Нун - безкрайній океан, водяний хаос, Атум (сутність всього) - дух, який виник з глибин Нуна.

Геб - бог землі,

Нут - богиня неба,

Ра — бог сонця, син Геба й Нут.

(Боги-творці Ра-Атум-Хепра: «Атум» — «Досконалий», зображувався у вигляді людини; Хепра — «Той, хто виникає», «Той, хто приводить до виникнення», зображувався у вигляді жука скарабея).

Шу - бог повітря, якого створив Ра.

Тефнут (простір, вода, волога) - Око сонячного Ра.

Апоп - величезний змій, завдовжки 230 м, який уособлює морок, ніч, затемнення і зло, вічний ворог і супротивник Ра.

Осіріс - син Геба і Нут - бог родючості землі, від нього залежали води Нілу.

Ісіда - сестра-дружина Осіріса, пов'язана з весною і літом, богиня родючості, води, вітру і мореплавства.

У «Текстах пірамід» Ра-Атум-Хепра створив себе сам з хаосу. З Першоокеану (Нуна) виник Атум, що створив першу твердь, пагорб Бен-бен. Стоячи на цьому острові твердого ґрунту, Ра-Атум-Хепра розпочав створення інших космічних богів. Оскільки він був один, першу пару Богів йому довелося народити самому. Від союзу цієї першої пари сталися інші боги. Таким чином, згідно з міфом, були створені земля і правлячі нею божества. У тривалому акті творіння від першої пари богів — Шу (Повітря) і Тефнут (Волога) — народилися Геб (Земля) і Нут (Небо). Вони породили двох Богів і двох Богинь: Осіріса, Сета, Ісіду і Нефтиду. Так виникла Велика Дев'ятка богів — Геліопольська Еннеада. Це одна з версій створення світу за єгипетською міфологією.

Іноді небесне склепіння мало вигляд корови з тілом, вкритим зірками, але існували ще віруванні згідно з якими небо — це водна поверхня, небесний Ніл, за яким вдень сонце обтікає землю. Під землею теж є Ніл. По ньому сонце, спустившись за горизонт, пливе вночі. Ніл, що протікає по землі, втілювався в образі бога Хапи, який сприяв врожаю своїми благодійними розливами. Сам Ніл також мав добрі та злі божества в образі тварин: крокодилів, гіпопотамів, жаб, скорпіонів, змій і т. п. Родючістю полів відала Богиня— володарка засіків і комор Рененутет, яку вшанували в образі змії, що з'являється на полях під час жнив, спостерігаючи за ретельністю збирання врожаю. Врожай винограду залежав від Бога виноградної лози Шаї.

Міфи заупокійного культу

Це міфи про неперервність життя після смерті, муміфікування померлих, побудову гробниць. Підземне царство Дуат, його володаря бога Осіріса, Амата - чудовисько, лев з головою крокодила. Виправданим на суді Осіріса міг бути тільки покірний і терплячий в земному житті, той, що не крав, не зазіхав на храмове майно, не повставав, не говорив зла проти царя і т. д., а також «чистий серцем» («Я чистий, чистий, чистий» — стверджував померлий на суді).

Землеробські міфи (основний цикл міфів, пов'язаний із поширенням землеробства в Єгипті)

Третій — основний цикл міфів Стародавнього Єгипту пов'язаний з Осірісом. Культ Осіріса пов'язаний із поширенням землеробства в Єгипті. Осіріс — Бог продуктивних сил природи (у «Книзі мертвих» він названий зерном, у «Текстах пірамід» — Бог виноградної лози), рослинності, що в'яне і воскресає. Так, сімба вважалася похороном зерна — Осіріса, поява сходів сприймалася як його відродження, а зрізування колосся під час жнив — як умертвіння бога. Ці функції Осіріса відбилися в надзвичайно поширеній оповіді, що описує його смерть і відродження. Осіріса, який щасливо царював у Єгипті, підступно вбив його молодший брат — злий Сет. Сестри Осіріса, Ісіда (що в той же час є його дружиною) і Нефтида, довго шукають тіло вбитого, а знайшовши, оплакують. Ісіда зачинає від мертвого чоловіка сина Гора. Змужнівши, Гор вступає у боротьбу із Сетом. На суді Богів він за допомогою Ісіди домагається визнання себе єдиним правомочним спадкоємцем Осіріса. Подолавши Сета, Гор воскрешає батька. Проте Осіріс, не бажаючи залишатися на землі, стає царем загробного світу і верховним суддею над померлими. Трон Осіріса на землі переходить до Гора. За іншим варіантом міфу, воскресіння Осіріса пов'язується із щорічними розливами Нілу, які пояснюються тим, що Ісіда, оплакуючи Осіріса, після «ночі сліз», наповнює річку своїми сльозами. Пов'язані з Осірісом міфи знайшли відображення в численних обрядах. Наприкінці останнього зимового місяця «хойяк» — початку першого місяця весни «тиби» здійснювалися містерії Осіріса, під час яких у драматичній формі відтворювалися основні епізоди міфу про нього. Жриці в образах

Ісиди і Нефтиди зображували пошуки, оплакування і поховання бога. Потім відбувався «великий бій» між Гором і Сетом. Драма завершувалася ставленням стовпа «дждед», присвяченого Осірісу, що символізував відродження, і, опосередковано, — усієї природи. У додинастичний період свято закінчувалося боротьбою двох груп учасників містерій: одна з них являла собою літо, а інша — зиму. Перемогу завжди здобувало літо (воскресіння природи). Після об'єднання країни під владою правителів Верхнього Єгипту характер містерій змінюється. Тепер борються дві групи, одна з яких в одязі Верхнього Єгипту, а інша — Нижнього. Перемога, природно, залишається за групою, що символізує Верхній Єгипет. У дні містерій Осіріса справляли обряди коронації фараонів, що також драматизувалися. Під час містерії молодий фараон виступав у ролі Гора — сина Ісиди, а цар, що помер, зображався Осірісом, що сидить на троні.

Характер Осіріса, як Бога рослинності, відбився і в іншому циклі обрядів. У спеціальному приміщенні храму ставили зроблену з глини подібність фігури Осіріса, яка засівалася зерном. До свята Осіріса його зображення вкривалося зеленими сходами, що символізувало відродження Бога. На малюнках нерідко зустрічається мумія Осіріса з пророслими з неї сходами, які поливає жрець.

Уявлення про Осіріса як про бога родючості було перенесено і на фараона, який вважався магічним осередком родючості країни і тому брав участь в усіх основних обрядах землеробського характеру.

- з настанням часу розливу Нілу кидав у річку свит — указ про те, що початок розливу настав;
- перший урочисто починав підготовку ґрунту для посіву;
- зрізав перший сніг на святі жнив;
- після закінчення польових робіт приносив подячну жертву Богині врожаю Рененутет і статуям фараонів, що померли.

Виразне читання міфу «Ра і Апоп»

Бесіда.

— Виразно прочитайте початок міфу, що оповідає про шлях бога сонця Ра у Небесному човні (Манджет) та човні, призначеному для мандрівки Потоїбічним світом (Месектет). Що намагалися давні єгиптяни пояснити таким чином? *(Це образне пояснення циклічної зміни дня і ночі та осмислення давніми єгиптянами людського життя: в Надземному світу та в Світі мертвих.)*

— Які небезпеки очікують на Ра та його свиту на його щоденному шляху? Чому їхній напад завжди несподіваний? *(Чудовиська темряви, змії Апоп, що переховуються у темряві скель, крокодили, гіпопотами, що живуть у глибинах води.)*

— Поміркуйте, чому Ра, на відміну від давньогрецького Геліоса, мандрує з чисельною свитою? Які боги плывуть у човні з Ра? Чому супровід Ра збільшується до 12 осіб у Підземному світі? *(Тот - бог-писар, Маат - богиня справедливості та її помічник Хатхор та інші.)*

— Якою є місія Гора в мандрівці Ра? Чому саме він її виконує?

— Чим, згідно з міфом, викликані сонячні затемнення, піщані бурі й землетруси в Єгипті? *(Битвою Ра і його помічників з крокодилами, гіпопотамами, зміями.)*

— Яку роль, по-вашому, відіграє у міфі вітальна пісня священних павіанів на честь Ра? Порівняйте її з хвалебними гімнами християнського богослужіння на честь Бога-Творця.

— Скільки воріт має пройти човен Ра? Що, по-вашому, вони уособлюють?

— Як у даному міфі відобразилися уявлення про світ померлих давніх єгиптян? Знайдіть відповідь на це запитання у тексті міфу, виразно прочитайте та прокоментуйте відповідний фрагмент.

— Визначте найнебезпечніше місце на шляху Ра. Чому саме змії Апоп становить найбільшу небезпеку? Знайдіть підтвердження своєї думки у міфі.

— Виразно прочитайте опис битви Ра з Апопом. Чому обидва учасники бою мають помічників? Розкрийте символічне значення цього поєдинку. *(Це протистояння світла і темряви, добра і зла, життя і смерті, в широкому сенсі битва Ра з Апопом відтворює основу світогляду давніх єгиптян, яка була дуалістичною, тобто такою, що відображувала не тільки конфлікт світла і темряви, добра і зла, а й стверджувала їх нерозривний зв'язок.)*

— Як люди і боги славлять могутність Ра? Виразно прочитайте цей фрагмент міфу. Де, по-вашому, він міг знайти практичне використання? *(Співають гімн, у якому прославляють силу й безсмертя Ра. Подібні гімни використовувалися практично усіма народами світу на ранній стадії розвитку в ритуальних діях жертвопринесення на честь богів.)*

— Виразно прочитайте фінал міфу. Доведіть, що в цих словах стверджується не тільки основний цикл світобудови (зміна дня й ночі), а й протистояння добра і зла.

Примітка: Важливо зазначити, що не всі змії в давньоєгипетській міфології були лютими і жорстокими. Окремі змієподібні боги допомагали богу Ра в його нелегкій боротьбі за справедливість і щасливе життя людей. Це такі змії, як Кобра-Урей, яка знищує ворогів Ра своїми гарячими променями, а також змії Мехен захищає човен Вічності, коли Ра мандрує через Дуат. Богиня-змія Меріт-Сечер охороняє гробниці фіванського некрополя, в яких покояться померлі фараони.

У корони фараонів і цариць Єгипту була впаяна змія-кобра, символ мудрості, могутності і влади. Неоднозначність образу змія (змії) у міфах давніх єгиптян свідчить про досить високий рівень розумового розвитку цього народу, про його здатність мислити аналітично, креативно.

Ра — в давньоєгипетській релігії — бог Сонця, творець світу. Його зображували людиною, що замість звичайної голови мала голову сокола, увінчану сонячним диском, або велетенського kota. Його основні символи — сонячне коло та обеліск. Іноді його зображали у вигляді барана.

Він був батьком Уаджит, кобри Півночі, що захищає фараона від палючих променів сонця. Згідно з міфом, удень благочинний Ра, освітлюючи землю, пливе небесним Нілом у барці Манджет, увечері пересідає в барку Месектет і в ній продовжує шлях підземним Нілом, а вранці, здолавши в битві змія Апопа, знову з'являється на обрії. Деякі міфи про Ра пов'язані з уявленнями єгиптян про зміну пір року. Весняний розквіт природи сповіщав повернення богині вологи Тефнут, що вогненным Оком сяє на лобі Ра, і її вступ у шлюб із Шу. Літня спека пояснювалася гнівом Ра на людей. Згідно з міфом, коли Ра постарів, а люди перестали його шанувати і навіть «замислили проти нього зло», Ра негайно зібрав раду богів на чолі з Нуном (або Атумом), на якій було вирішено покарати рід людський. Богиня Сехмет (Хатхор) в образі левиці вбивала і жерла людей доти, поки її хитрістю не вдалося напоїти червоним ячмінним пивом. Сп'яніла богиня заснула й забула про помсту, а Ра проголосив своїм намісником на землі Геба, піднявся на спину небесної корови й звідти продовжував правити світом. Давні греки ототожнювали Ра з Геліосом.

Згодом бог Ра був пов'язаний з іншими важливими божествами стародавнього Єгипту, зокрема Амоном та Гором. Єгиптяни тих часів тяжіли до поклоніння тому, від чого залежало їхнє щоденне життя, — Сонцю. Отже, під іменем «Ра» (Амон-Ра) вони обожнювали суверенного господа неба, котрий щоденно плыв зі сходу на захід. З настанням ночі він продовжував свій небезпечний шлях у підземному царстві.

Апоп — уособлення усього злого, поганого, ненависного й страшного. Згідно з міфом, єгипетський бог Апоп щоночі випиває з Нілу усю воду, щоб світлий бог Ра застряг серед мулу на своєму човні. Єгиптяни, щоб показати усю свою відразу до Апопа, зображували його у вигляді жахливої змії і наділяли усіма найжахливішими якостями, які тільки існують.

Між Апопом і Ра постійно йде боротьба не на життя, а на смерть. Тому так багато малюнків, на яких зображені сцени битви між цими богами. У боротьбі із Злом, тобто з Апопом, богами Ра допомагають й інші боги.

Навіть Сет, який теж вважається Богом п'яниці, допомагає побороти злісну змію. Єгипетські Боги Апоп і Сет — це дві міфічні істоти, які загрожують стабільності усього суцього, тому з ними в постійній конфронтації боги Добра і Світла. Але єгипетський бог Апоп вічний — адже він явився зі всесвітнього хаосу, з вічності, з нічого. Тому й на Землі він залишиться назавжди, живлячись результатами своїх руйнувань і продовжуючи сіяти вселенський жах.

Особливість культу Апопа в тому, що єгиптяни не поклонялися йому, а створювали ритуали на захист проти нього. Розроблені ритуали й магичні заклинання згадуються в «Текстах пірамід», «Книзі мертвих», «Текстах Саркофагів».

Робота з текстом міфу «Як Тефнут покинула Єгипет».

— Назвіть друге ім'я Тефнут. (*Маат, Хатхор (Хатхор), Сехмет, Уджат - Божественне Око Ра.*) Розкажіть про її походження та місце в пантеоні богів Давнього Єгипту.

- Які часи, на думку давніх єгиптян, були золотими?
- Що (за міфом) стало причиною посухи й морозиці?
- Поміркуйте, чому Тефнут перетворилася саме на левицю й пішла саме до Нубії? Чим це обернулося для Єгипту, країни Ра?
- Чому Ра захотів повернути Тефнут? Що він втратив за її відсутності?
- Чому Шу спочатку не зумів справитися з дорученням Ра повернути Тефнут до Єгипту? Що використав цей бог, щоб умовити Тефнут повернутися? Знайдіть цитати у тексті міфу.
- Виразно прочитати вірш, який проголосив на честь Тефнут Шу. Доведіть, що давні єгиптяни розуміли силу впливу слова в цілому й художнього слова зокрема. Які важливі для нас моральні цінності втілені в цьому вірші?
- Яку роль у міфі відіграє притча про лева та мишу? Чому Тефнут не хотіла визнавати впливу на її рішення розмов з павіаном-Шу? Доведіть, що Шу дуже терплячий і мудрий.
- Які зміни відбулися з Тефнут з її поверненням до Єгипту? Як змінилося все в Єгипті після повернення норавливої богині? Виразно прочитайте цей фрагмент міфу. Яку роль відіграє опис зустрічі Ра з Тефнут?
- Яке природне явище на території Єгипту пояснюється міфом про Тефнут? Чому Тефнут вважають богинею добра і зла одночасно? Як така проблема пов'язана з життям людини взагалі?
- Які перетворення Тефнут знайшли відображення у її скульптурних та живописних образах? (Робота з давньоєгипетськими зображеннями Тефнут.)
- Поміркуйте, в чому полягає вічна мудрість міфу про суперечку Ра і Тефнут? Який повчальний зміст міститься в ньому? *(Тепло сонця і вода - два головних джерела життя на Землі, які повинні існувати в гармонії. Будь-які сварки, ненависть, заздрощі чи в родині, чи між державами призводять до тяжких, навіть катастрофічних, наслідків. Відсутність миру і спокою несе зло, руйнацію, смерть.)*

Примітка: У міфі про те, як Тефнут покинула Єгипет, знайшли відображення реальні події, тому що в Єгипті час від часу виникали посухи, піщані бурі знищували врожай, а це було згубним для єгиптян. (Підтвердження тому знаходимо в біблійній історії про Йосипа та його братів.)

Крім періодичних посух або, навпаки, повеней, існували й інші загрози для життя та здоров'я давнього народу: хижі звірі, отруйні змії, кровожерливі крокодили позбавляли життя простолюдників і рабів, які працювали на плантаціях біля Нілу. Саме тому сили зла в єгипетській міфології мали вигляд людини з головою крокодила, гіпопотама або величезного змія. За одним з міфів, бог Сонця Ра кожен день впливав на човні Вічності і світив людям, але на нього нападав змій Апоп, щоб знищити світло. Ра і його помічники (теж боги) у щоденному двобої перемагають злого Апопа, але не можуть знищити його остаточно.

V. Підсумок.

VI. Домашнє завдання.

Переглянувши фотоматеріали до уроку, створити колаж на тему «боги Давнього Єгипту»*. Знати зміст єгипетських міфів.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Байка як літературний жанр, її характерні ознаки. Езоп. «Лисиця і виноград», «Вовк і ягня», «Крук і лисиця», «Мурашка і Цикада». Мораль байок Езопа

Мета: формувати в учнів уявлення про байку, її основні ознаки; пояснити відмінності байки від фольклорних жанрів; розкрити вплив народної творчості на створення образів-персонажів байки; визначити літературну специфіку і загальнолюдський зміст байок Езопа; навчити порівнювати (в окремих компонентах) алегоричних персонажів казки і байки; визначати підтекст інакомовлення, алегоричних ситуацій і моралі байки; виховувати інтерес до культурних надбань народів світу.

Обладнання: ілюстрації до байок Езопа; портрет Д. Веласкеса «Езоп», ілюстрації Е. Грізетта до творів Езопа.

Говорячи ніби про звірів, байка однією бровою підморгує на людей.

Іван Франко

Хід уроку

I. Підготовка до сприйняття навчальної теми

Читання і обговорення уривку з твору І. Франка «Байка про байку».

- Як пояснює письменник відмінності байки від розповіді про тварин і від казки про тварин?
- Наведіть приклад, яким письменник ілюструє «смішне» у байках.
- Що, на думку митця, вирізняє байку серед інших творів?
- Поясніть вислів «однією бровою підморгує на людей».

II. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок

Гра «Упізнай байку» за малюнком або фрагментом з мультфільму.

Учням пропонуються зображення фрагментів із байок Езопа «Двоє приятелів і Ведмідь»; Л. Глібова «Зозуля і Півень»; І. Крилова «Зозуля і Півень»; Олени Пчілки «Котова наука» та інші, які діти вивчали у початковій школі.

III. Оголошення теми, епіграфа уроку

IV. формування нових знань і способів дії

1. Слово вчителя про життя і творчість Езопа.

Першим автором байок у світовій літературі вважають *Езоп* — давньогрецького мудреця та письменника. Про нього залишилося небагато достовірних відомостей. Припускають, що він жив у VI ст. до н. е. на грецькому острові *Самос*, був рабом і мав вельми непривабливу зовнішність. Проте тягар неволі й фізичні вади не тільки його не зламали, а загострили розум, загартували волю й розвинули письменницький талант.

Саме Езопові належать перші алегоричні розповіді про голодного вовка й хитру лисицю, хвалькуватого павича та довірливу ворону, які почали називати *байками*. За образами тварин, рослин, речей у байках письменника, як і в народних казках, були приховані ситуації з життя людей. Рабське становище спонукало його говорити про несправедливість сильних і про беззахисність слабких, про людські недоліки й вади, але не відкрито, а за допомогою алегорій і натяків, тобто інакомовно. У подальшому таку інакомовну розповідь почали називати *езоповою мовою*.

Е. Грізет. Ілюстрація до байки Езопа «Лисиця». 1875 р.

Збереглося чимало легенд про Езопа. Одна з них про те, як він здобув волю. Коли мешканці Самоса звернулися до письменника за порадою, він відповів, що не годиться рабу щось радити вільним громадянам. Тоді громада вирішила звільнити митця з рабства. За отриману свободу Езоп гідно віддячив — уславив історію міста в безсмертних байках.

За легендою, Езоп жив довго. Він начебто служив радником у царя Креза, побував у вавилонського та єгипетського царів. Езоп загинув у давньогрецькому місті Дельфах від рук підступних жерців, які звинуватили його в крадіжці. За законами того часу крадія повинні були скинути зі скелі: так у той час страчували тільки вільних людей, а життя раба можна було викупити за гроші. Езоп не погодився жити в рабському нашійнику й обрав смерть вільної людини.

Байки Езопа зібрали й записали лише через три століття після його смерті. До того часу їх передавали усно. Байки давньогрецького мудреця були найпопулярнішими творами античного світу.

Сюжети, образи й мотиви Езопа знайшли подальший розвиток у творах французького байкаря Жана де Лафонтена, російського письменника Івана Крилова, українських байкарів Петра Гулака-Артемовського, Євгена Гребінки, Леоніда Глібова та ін.

Езпова мова — художня мова, де думка не висловлена прямо, а зашифрована в алегоріях і натяках.

За образами тварин, рослин, речей у байках Езопа, як і в народних казках, були приховані ситуації із життя людей. Байки Езопа, як родючі зерна, дали пишний ужинок у світовій літературі. Сюжети, образи й мотиви митця знайшли подальший розвиток у творах французького байкаря Жана Лафонтена, російського письменника Івана Крилова, українських байкарів Петра Гулака-Артемовського, Євгена Гребінки, Леоніда Глібова.

2. Виразне читання й обговорення статті підручника про Езопа.

- Охарактеризуйте Езопа як людину і як байкаря.
- Наведіть приклад, що засвідчує гострий розум Езопа.
- Які факти з життя легендарного байкаря ви запам'ятали?

3. Виразне читання і обговорення байки Езопа «Лисиця і виноград».

- Як побудована байка? З яких частин вона складається?
- Якою постає Лисиця у байці Езопа?
- Чому Лисиця відмовилася від винограду?
- Від імені героїв твору чи автора ведеться оповідь?
- У чому полягає прийом інакомовлення (езопова мова)?
- Наведіть приклад життєвої ситуації, коли можна використати мораль байки Езопа «Лисиця і виноград».

4. Виразне читання учнями байки Езопа «Вовк і Ягня».

- Назвіть героїв байки Езопа, розкрийте їх алегоричний зміст.
- Поясніть прямий і прихований зміст байки.
- З якою метою байкар увів до твору діалог?
- Охарактеризуйте інтонації Вовка й Ягняти.

- Розкрийте позицію автора у творі.

5. Виразне читання учнями байки Езопа «Крук і Лисиця».

- У яких народних казках ви зустрічали героїв цієї байки?
- Прочитайте мораль байки, поясніть її зміст.
- Як називають людину, яка когось нещиро вихваляє?
- Які почуття викликали у вас герої байки?
- Що засуджується у творі?

6. Виразне читання учнями байки Езопа «Мурашки й Цикада».

- Охарактеризуйте будову байки.
- Розкрийте прихований зміст твору Езопа?
- У яких життєвих ситуаціях можна використати сюжет і мораль байки?
- Чого навчають байки Езопа?
- Який із творів Езопа вам найбільше сподобався? Чому?

7. Творче завдання. Робота з таблицею «Мудрість байки».

<i>Лисиця і виноград</i>	<i>Вовк і Ягня</i>	<i>Крук і Лисиця</i>	<i>Мурашки і Цикада</i>
Коли хто неспроможний досягти чогось, посилається на обставини.	Так навіть справедливий захист не має сили для тих, хто заповзявся чинити кривду.	Ця байка стосується нерозумної людини.	Не слід зневажати нічого, щоб згодом не довелося шкодувати.
<i>Брехливість, лицемірство</i>	<i>Несправедливість, жорстокість</i>	<i>Улесливість, дурість</i>	<i>Легковажність, ледарство</i>

Виписати із байок Езопа імена персонажів, мораль і назвати вади, які засуджуються у творі.

8. Виразне читання учнями статті підручника «Байка як літературний жанр».

Словникова робота

Байка - короткий віршований або прозовий літературний твір повчального змісту, у якому діють алегоричні персонажі, що уособлюють риси людських характерів, чесноти й вади, явища життя.

9. Навести приклади характерних ознак байки із творів Езопа.

Характерні ознаки байки:

Невеликий обсяг

Алегоричність персонажів

Наявність прихованого змісту (інакомовність)

Повчальний характер

Висміювання недоліків людини та вад суспільства

Утілення уявлень про моральні принципи життя та поведінки

Чітка будова (розповідь і мораль) Відкрита присутність автора

Наявність дотепних і влучних висловів, що нерідко стають приказками та прислів'ями

V. Застосування знань, умінь, навичок

Гра-вікторина «Уважний читач байки».

Персонажі:

(Якого віку?) Лисиця -.....;

Грона винограду (якого смаку?) -

Крук хотів похвалитися, що в нього є голос, і (що зробив?) -

Ягня відповідало, що воно п'є {як?) - ;

Мурашки взимку сушили {що?} -....;

Підійшла (яка?,) Цикада -; Мурашки {як?} відповіли - Мораль:

«Ця байка стосується {якої?} людини». «Так навіть {який?} захист не має сили для тих, хто заповзвся чинити кривду».

«Не слід зневажати нічого, щоб згодом не довелося (що робити?)».

Підсумкова бесіда.

- Назвіть відомих вам байкарів і створені ними байки.
- Розкажіть про будову байки.
- Які характерні ознаки байки ви знаєте?
- Які відомості з життя Езопа ви запам'ятали?
- Поясніть вислів езопова мова.
- Перекажіть сюжет улюбленого твору Езопа.
- Які людські й суспільні вади засуджує байкар у своїх творах?
- Які чесноти уславлює?

VI. Домашнє завдання

Прочитати статті підручника про байку й Езопа. Підготувати виразне читання байок Езопа та їх переказ (1—2 за вибором).

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Байка І.А.Крилов. «Квартет», «Бабка й Муравель», «Вовк і ягня». Моральні проблеми в байках І.Крилова. Яскравість алегоричних образів

Мета: поглибити уявлення про байку, її будову, основні ознаки, повчальний зміст; ознайомити учнів із творчістю І. Крилова; розкрити художні особливості творів російського байкаря; порівняти байки Езопа й І. Крилова, визначити спільні і відмінні риси; розвивати навички виразного читання, образного мислення; виховувати бажання вчитися, робити будь-яку справу майстерно, досконало.

Обладнання: ілюстрації до байки «Квартет»; мультфільм «Квартет».

*Здається, байка просто бреше,
А насправді ясну правду чеше.
Нікого в світі не мине,
Читайте, згадуйте мене.
Леонід Глібов*

Хід уроку

I. Підготовка до сприйняття навчальної теми

Бесіда.

- Ознаки яких фольклорних творів поєднала у собі байка?
- Розкрийте роль алегорії в жанрі байки.
- Наведіть приклади алегорії з відомих вам байок Езопа, Л. Глібова, І. Крилова.
- Які вади життя викриваються у байках?
- Розкажіть про будову байки.
- З яким жанром фольклору можна порівняти мораль байки? Чому мораль байки називають «крилатим висловом»?

II. Оголошення теми, епіграфа уроку

III. Формування нових знань і способів дії

1. Слово вчителя. Байки принесли Івану Крилову всенародну любов. Протягом життя він написав майже 200 творів, які перекладено багатьма мовами світу. Найвідомішими серед них є «Бабка і Муравель» (рос. «Стрекоза и Муравей»), «Квартет» (рос. «Квартет»), «Вовк і Ягненок»). Відомий російський байкар наслідував сюжети і героїв творів Езопа, але його байки вирізняє художня довершеність. Письменник вдало використовував багатства народної мови для характеристики героїв і казкових ситуацій. Мудрі авторські оцінки ставали крилатими висловами й сприймалися згодом як прислів'я і приказки.

2. Виразне читання статті підручника про життя і творчість І.А. Крилова.

3. Перегляд презентації «Персонажі байок Івана Крилова».

4. Бесіда:

- Які факти із життя письменника вам запам'яталися?
- Чим відрізнялися байки Крилова від байок Езопа?

5. Проблемне питання.

- Які якості необхідно мати людині для того, щоб стати справжнім музикантом? А як думали герої з байки І. Крилова?

6. Виразне читання байки «Квартет».

Словникова робота

Квартет — музичний або вокальний ансамбль із чотирьох виконавців. У класичній музиці поширеним є струнний квартет: 2 скрипки, альт, віолончель.

7. Бесіда:

- Чому у персонажів байки квартет «не йде на лад»?
- Чи вірить автор у те, що музиканти нарешті заграють?
- Знайдіть слова і вислови, які автор вживає з насмішкою. Які моменти байки вам здалися особливо смішними? Чому?
- Прокоментуйте засоби художньої виразності, які використовує автор
- Знайдіть розмовну лексику у діалогах персонажів. З якою метою вживає їх байкар?
- Які вади висміює автор?
- У яких життєвих випадках можна використати мораль байки?

8. Компаративні завдання.

- 1) Пригадайте, у якій казці зображено тварин, які вирішили, що зможуть бути музикантами: «Ми разом утнемо такої музики, що буде любо слухати» (брати Я. і В. Грімм «Бременські музиканти»)
- 2) Порівняйте образи персонажів-тварин із байки І. Крилова і казки братів Я. і В. Грімм.
9. Виразне читання байки в особах (з попереднім обговоренням інтонацій автора і персонажів).

10. Творче завдання (робота в групах)

Охарактеризуйте персонажів байки І. Крилова, заповніть таблицю (усно або письмово).

	Характер у казках і байках	Роль у квартеті	Поради, що дає музикам
Мавпа			
Осел			
Соловей			

Виразне читання байки «Бабка і Муравель».

Бесіда за змістом байки.

- Яку байку Езопа нагадує твір І. Крилова?
- Чим відрізняються твори видатних байкарів?
- Порівняйте Цикаду і Бабку, мурашок і Муравля. Що нового додав автор до характеристик персонажів?
- Поясніть мораль байки І. Крилова.
- Які почуття і роздуми викликала у вас Бабка з байки Крилова?

Перегляд і обговорення мультфільму «Бабка і Муравель».

- Які риси мурашок і Бабки протиставлені у мультфільмах?
- Чим відрізняються переглянуті фільми?
- Який із них містить мораль байки І. Крилова?
- Охарактеризуйте інтонації актора, який читає байку. Чим відрізняється мовлення Муравля і Бабки?
- Яку ідею втілює кліп? Як автори змінили мораль байки?

Учитель. Екранізації літературних творів є самостійними творами мистецтва, оскільки автор-режисер намагається утілити власні думки й почуття від прочитаного. Два мультфільми, які ми передивилися, - це два погляди на байку І. Крилова. Режисер М. Федоров зберіг авторську ідею, він засудив легковажність і неробство Бабки, підкреслив працьовитість і згуртованість мурашок. У новому анімаційному кліпі автори наголосили на таланті Бабки, яка, на відміну від Муравля, чудово співає і танцює. Ці якості не мають таких конкретних результатів, як зібрані запаси, але цінність

творчості від того не зменшується. Дівчинка у фіналі рятує маленьку співачку, стверджуючи нову мораль старої байки: «За талант я все пробачу!».

Виразне читання і обговорення байки І. Крилова «Вовк і Ягня».

- Що у байці уособлює Вовк, а що - Ягня?
- З якою метою опиняються біля струмка Вовк і Ягня?
- Як звертається Вовк до Ягняти, а як Вовка називає Ягня?
- Прочитайте і поясніть мораль байки.
- Порівняйте однойменні байки Езопа і Крилова. Визначте подібність і відмінність творів.
- У чому полягає моральна сила байок Крилова?

IV. Застосування знань, умінь, навичок

Робота з ілюстраціями О. Лаптева, С. Ярового, та ін.

- Як художники зобразили звірів, які деталі вказують на їх характерні риси?

Перегляд і обговорення мультфільму «Квартет» (реж. І. Іванов, Союзмультфільм, 1947 р.).

- Що автори мультфільму змінили в сюжеті байки І. Крилова?
- Чи залишилася важливою мораль байки, коли звірі навчилися майстерно грати на інструментах?
- Який вислів із байки автори мультфільму перетворили на веселий фінальний танок?

Підсумкова бесіда.

- Дайте визначення байки.
- З яких частин вона складається?
- Назвіть характерні ознаки байки.
- Ще єднає казку про тварин і байку?
- Чим вони відрізняються?
- Наведіть приклад моралі з байки І. Крилова.
- Доведіть, що «Квартет» І. Крилова є байкою.

VI. Домашнє завдання

Підготувати виразне читання байок І. Крилова, вивчити одну з них напам'ять. Підготуватися до інсценування байок.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Байка І.А.Крилов. «Квартет», «Бабка й Муравель», «Вовк і ягня». Моральні проблеми в байках І.Крилова. Яскравість алегоричних образів

Мета: поглибити уявлення про байку, її будову, основні ознаки, повчальний зміст; ознайомити учнів із творчістю І. Крилова; розкрити художні особливості творів російського байкаря; порівняти байки Езопа й І. Крилова, визначити спільні і відмінні риси; розвивати навички виразного читання, образного мислення; виховувати бажання вчитися, робити будь-яку справу майстерно, досконало.

Обладнання: ілюстрації до байок І.Крилова.

Хід уроку

*Дідусь Крилов і досі цілковито панує над світом байок.
І. Іллінський*

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Інтелектуальне змагання «Хто швидше?»

- Кого називають зачинателем жанру байки в світовій літературі? (Езопа.)
- Як називається перенесення якостей людини або явища на образи тварин чи предметів? (Алегорія.)
- Назвіть ім'я найвідомішого українського байкаря ХІХ ст.? (Леонід Глібов.)
- Хто першим почав писати віршовані байки на сюжети Езопа? (Федр.)
- Хто переклав французькою мовою «Байки» Езопа та Федра, надавши їм сучасного звучання?(Жан де Лафонтен.)
- Дайте визначення байки.
- У чому полягає особливість побудови байки? (Наявність основної частини й моралі.)
- Де розміщувалася мораль у байках Езопа? (У кінці.)
- У якій формі складав свої байки Езоп? (Він складав їх в усній формі прозою.)
- Назвіть персонаж байок, що уособлює собою хитрість, лицемірство, обман? (Лисиця.)
- У якого героя байки Езопа Лисиця видурила шматок м'яса? (У Крука.)
- Який плід Лисиця не змогла дістати й тому сказала, що він кислий? (Виноград.)
- Як називається повчальний висновок байки? (Мораль.)
- Звідки Ягня п'є воду? (У Езопа – з річки, у інших байкарів – зі струмка.)
- Чому героями байок виступають здебільшого звірі? (Вони є алегоричними уособленнями людських рис та вад.)
- Доберіть епітети до слова "байка". (Проста, мудра, зрозуміла, дієва, лаконічна, повчальна, актуальна.)
- Кому з відомих байкарів належать слова: "В Езопа вчиться, добрі люди" (Федру.)
- Назвіть слова, що втілюють у собі мораль байки І. А. Крилова «Вовк і Ягня» («У сильного всегда бессильный виноват».)

III. Оголошення теми й завдань уроку

а) робота з епіграфом уроку, створення проблемної ситуації

Визначається головне завдання уроку: зрозуміти, чому й досі «дідусь Крилов» цілковито панує над світом байки?

б) фронтальна бесіда на закріплення

- До якої національної літератури належить творчість Івана Андрійовича Крилова? (До російської.)

- У якому літературному жанрі прославився Крилов? (У байці.)
- Де народився Іван Андрійович Крилов? (У Москві.)
- Що Микола Гоголь назвав «книгою мудрості самого народу»? (Байки Крилова.)
- Скільки байок написав Крилов? (209.)
- У яких містах України побував Іван Андрійович Крилов? (у Києві, Чигирині.)

в) виразне читання байок І. А. Крилова за ролями.

IV. Узагальнення в просторі теми уроку

Самостійна робота по рядах

І ряд: учні дають стисло письмову відповідь на запитання «Які моральні проблеми порушує Іван Андрійович Крилов у своїх байках?» (відповідь до восьми речень).

II ряд: учні дають стисло письмову відповідь на запитання « У чому полягає яскравість створених Криловим у байках образів?» (відповідь до восьми речень).

V. Аргументація й виставлення оцінок за урок

VI. Домашнє завдання:

Повторити вивчений матеріал, підготуватися до контрольної роботи.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Контрольна робота № 1. Міфи народів світу. Мудрість байки

Мета: перевірити рівень засвоєння учнями знань з теми; розвивати вміння застосовувати набуті знання практично; виховувати культуру писемного мовлення.

Тип уроку: урок перевірки знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Оголошення теми й мети уроку. Актуалізація опорних знань учнів.

Виконання завдань за варіантами.

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Розпочати читати роман Ж.Верна «П'ятнадцятирічний капітан».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Жуль Верн. «П'ятнадцятилітній капітан». Тема духовного випробування людини в романі Ж.Верна

Мета: ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Жуля Верна, показати його внесок у створення жанру науково-пригодницького роману, новаторство письменника в поетизації романтики подорожей, величі науки й знань; розкрити особливості сюжету й композиції твору; здійснити текстуальний аналіз перших двох розділів роману; з'ясувати особливості науково-пригодницького роману; сприяти формуванню в учнів сталого потягу до опанування основ наук, які допоможуть у подальшій соціалізації особистості; активної життєвої позиції школярів.

Обладнання: відеопрезентація «Жуль Верн», виставка книг письменника, фрагмент фільму «П'ятнадцятирічний капітан».

Єдине благо - знання...
Діоген

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів. Мотивація навчальної діяльності.

На столі вчителя предмети: корабель, перо, книга, глобус.

— Як вони пов'язані між собою? Якій людині вони можуть належати? (*Людині, що любить мандри, книги.*)

— Такі речі могли належати й відомому французькому письменникові Ж. Верну, який розповідав у своїх творах про подорожі й пригоди, про розумних та сміливих людей.

II. Оголошення теми й завдань уроку.

Отже, Жуль Верн запрошує у мандрівку сторінками своєї книги «П'ятнадцятирічний капітан». Що ж нам відомо про автора? До французького портового міста Нант, де він народився, приходили кораблі з різних країн. Дивлячись на них, хлопчик мріяв про таємничі острови і незвичайні пригоди. Але мрії мріями, а життя життям. Батько майбутнього письменника твердо вирішив, що його син стане юристом, і відправив його до Парижа, в університет. Однак Жуль Верн не зрадив мрії свого дитинства. Часто голодуючи, працюючи дрібним урядовцем за мізерну зарплату, він все ж таки був твердо переконаний, що стане письменником, і став ним. Він багато і наполегливо працював! У своїх творах передбачив багато відкриттів і винаходів задовго до того, як вони з'явилися в житті. В його книгах змальовані підводний човен, літак, аеростат, радіо, телебачення, кіно, електродвигуни. Він передбачив і космічні польоти, і проникнення в таємниці океану, і пересадку органів.

Творчість Жуля Верна ще за його життя була відома в світі. «Романи Жуля Верна чудові», — стверджував Лев Толстой. В паперах російського письменника було знайдено малюнки, зроблені ним для своїх дітей. Учений-хімік Д. І. Менделєєв називав французького письменника «науковим генієм» і постійно перечитував його книги. В Україні творчість Жуля Верна була відома завдяки перекладам Марка Вовчка, котра була особисто знайома з письменником.

Перегляд відеофільму про письменника.

Літературна спадщина Жуля Верна налічує понад 1000 томів. Де тільки не побували хоробрі й благородні його герої! Про їхні незвичайні пригоди красномовно свідчать самі, назви жульвернівських книг: «П'ять тижнів на повітряній кулі», «Навколо світу за 80 днів», «Таємничий острів», «Двадцять тисяч льє під водою», «Із Землі до Місяця», «Подорож до центру Землі». Герої його романів — безстрашні мандрівники, вчені, дослідники. Вони потрапляють у дивовижні й

Робота зі словником літературознавчих термінів.

Роман — великий за обсягом і складний за будовою твір, часто зі значною кількістю дійових осіб, у якому докладно зображаються життєві події чи явища. Роман дає змогу автору показати історію формування того чи іншого характеру, дослідити певну проблему та вільно пересуватися у просторі й часі.

Пригодницький роман — один із різновидів роману, що наповнений великою кількістю пригод та надзвичайних подій. Йому притаманний напружений, динамічний сюжет, насичений таємницями, загадками, незвичайними подіями і несподіваними поворотами у їхньому розвитку.

Географічний роман — науково обґрунтований роман, в основі сюжету якого лежить географічна помилка.

Самостійна робота в мікрогрупах.

I група.

Користуючись визначенням "пригодницький роман", довести, що твір Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан» належить до різновиду пригодницького роману.

II група.

Користуючись визначенням "географічний роман", довести, що твір Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан» містить елементи географічного роману.

III. З'ясування рівня первинного сприйняття учнями Тексту роману Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан»

- Хто з вас читав повний текст роману? Хто читав тільки фрагменти, вміщені у підручнику?
- Поділіться враженнями від прочитання роману Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан». Які події вас привабили найбільше? Чим?
- Які герої викликали ваші симпатії, а які — обурення? Чому?
- Що для себе ви відкрили нового в ОПИСІ подій? (Використання наукової інформації.)
- Чи є щось у тексті, що потребує додаткового пояснення? (Морська термінологія, наукова термінологія.)

IV. Аналіз I розділу роману Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан»

Учитель. Запрошую вас на борт «Пілігрима». Ми розпочинаємо аналітичне дослідження твору, йдучи «слідом за автором». Сьогодні місцем нашої мандрівки є I розділ роману «П'ятнадцятирічний капітан».

- Пригадайте, яку назву має цей розділ та про що в ньому йдеться?
- Поміркуйте, чим є I розділ роману з точки зору композиції? (Це своєрідний пролог і зав'язка сюжетної лінії. Автор знайомить читача з кораблем, його капітаном та пасажирками.)
- Виразно прочитайте перше речення першого розділу. Як ви думаєте, чому Жуль Верн розпочинає роман з точної вказівки часу й місця перебування шхуни-бригу «Пілігрим»?
- Який корабель називають «шхуною-бригом»? Знайдіть пояснення в підручнику або в повному виданні твору.
- Які науки використовують вказівку на координати («на 43° 37" південної широти і 165° 19" західної довготи (від Грінвічського меридіана)»)? (Географія, геодезія, навігація.)
- Знайдіть у тексті I розділу описи шхуни-бригу «Пілігрим»? З'ясуйте призначення корабля. (Китобійна шхуна.) Доведіть, використовуючи ключові слова, що «Пілігрим» був одним із кращих вітрильників свого часу.

Словникова робота.

Слово «пілігрим» має два значення:

1. Богомолець, прочанин, що мандрує по святих місцях.
2. Мандрівник.

- У якому значенні це слово вжите в якості назви шхуни-бригу?
- Поясніть, як було організовано щорічне полювання на китів. Чому такою малочисельною була постійна команда? Доведіть цитатами з тексту, що китобійний промисел був дуже небезпечною справою. (*Описані події відбуваються у 1873 році, коли людині вполювати кита було надзвичайно важко й небезпечно.*)
- Доведіть текстом, що головним на «Пілігримі» був Капітан Халл.
- Які важливі проблеми відразу порушує в своєму творі Жуль Верн? (*Хижацьке винищення китів з метою наживи.*)
- У чому пролягала проблема тогорічного полювання на китів для команди «Пілігрима»?
- Поясніть, чому на борту китобійної шхуни опинилися жінка, дитина, вчений та стара негритьянка?
- Знайдіть в тексті I розділу інформацію про місіс Уелдон. Що це була за жінка?
- Що ви дізналися про сина місіс Уелдон?

- Хто Такий кузен Бенедікт? Які новаторські художні засоби використовує Жуль Верн для того, щоб познайомити читачів з цим дивакуватим героєм? (*Використання наукової інформації.*)
- У сферу яких наук вводить автор читача під час знайомства з кузеном Бенедіктом?
- Поясніть, як ви розумієте характеристику кузена Бенедікта: «в усій довжелезній особі кузена Бенедікта вгадувався вчений, одна з отих сумирних і добрих натур, які все своє життя — ба навіть у сто років! — залишаються дітьми»?
- Хто з вас читав інші романи Жуля Верна? Якого персонажа-науковця вам нагадує кузен Бенедікт? Чим вони схожі? (*Це образ географа Паганеля. Обидва вчені одержимі своєю сферою науки й зовсім не пристосовані до життя.*)
- Доведіть, що кузен Бенедікт був одержимий своєю роботою? (*«...кузен Бенедікт застрахував свою колек-цію, заплативши високий внесок. Він уважав її ціннішою за весь китовий жир і вус у трюмі «Пілігрима».*)

- Як перебування на борту «Пілігрима» місіс Уелдон та її супутників змінило плани Капітана Халла?

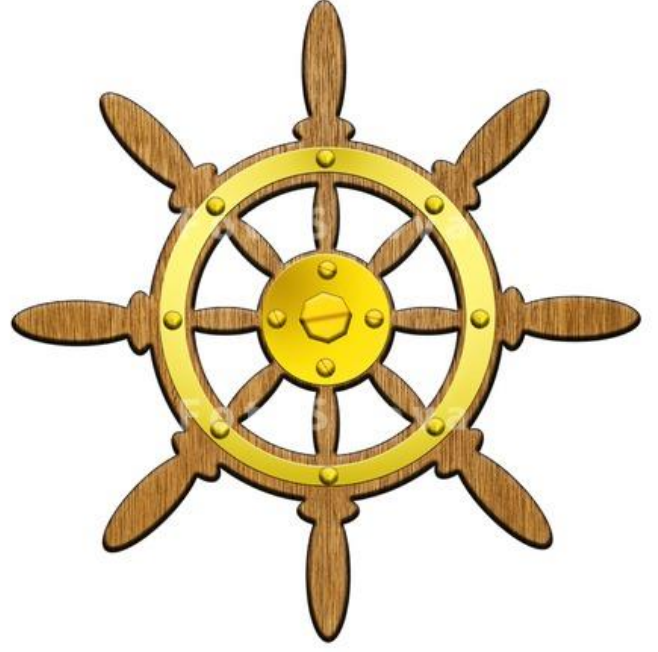
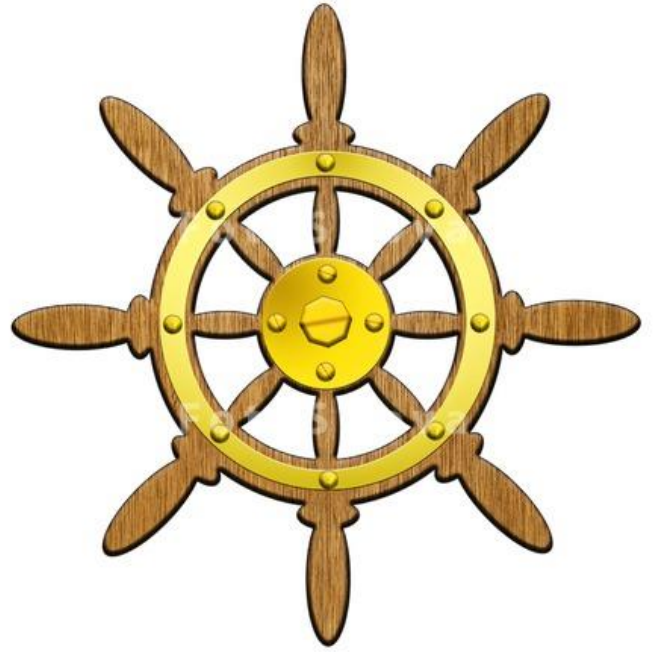
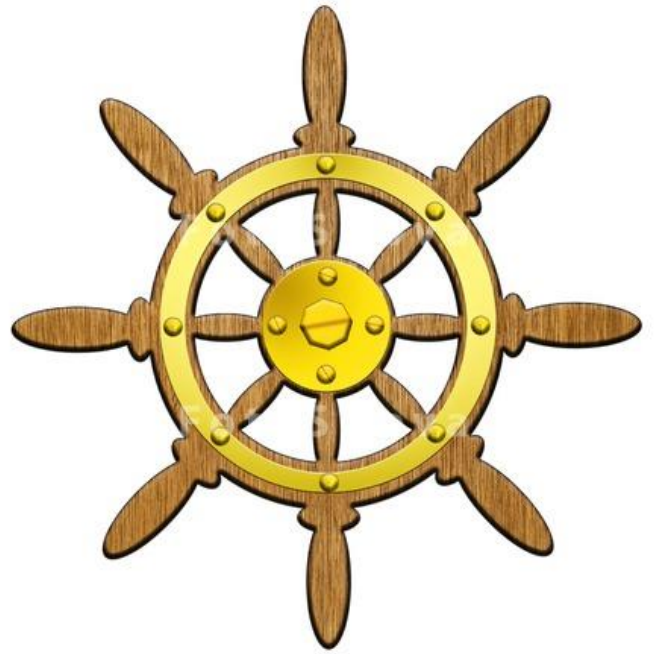
V. Підсумок.

Учитель. Розвиток науки і техніки в наші дні далеко випередив найсміливіші фантазії Жуля Верна. Нам, власникам мобільних телефонів і персональних комп'ютерів, користувачам Інтернету, сучасникам атомних підводних човнів, корабель капітана Немо не здається чудом. І про космічні польоти ми знаємо сьогодні набагато більше, ніж герої роману Жуля Верна «Із Землі до Місяця». Але книги письменника і сьогодні залишаються серед найулюбленіших: у них живуть і діють люди сміливого, допитливого розуму і благородного серця. Люди, які широко вірять в перемогу добра і всіма силами душі ненавидять зло. Саме тому сьогоднішні читачі завжди готові вирушити в будь-яку далеку мандрівку разом із героями Жуля Верна — безстрашним Гаттерасом, веселим Мішеlem Арданом, розгубленим Паганелем, благородним Діком Сендом.

VI. Домашнє завдання:

Знати зміст II-ХІІІ розділів I частини роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан».
У робочих зошитах записати перелік пригод, які сталися з героями роману на морі.

Прослідкуйте на фізичній карті світу маршрути, яким щорічно ходив «Пілігрим»? Чому ці мандрівки були такими довгими за кілометражем та часом?*

УЧИТЕЛЬ _____**Тема. Жуль Верн. «П'ятнадцятирічний капітан». Образ Діка Сенда, моральні якості героя, його мужність і людяність.**

Мета: охарактеризувати образ головного героя роману; продемонструвати привабливість образу Діка Сенда; розвивати навички аналізу художнього образу; виховувати шанобливе ставлення до позитивних вчинків і рис характеру людей, зокрема до цілеспрямованості, працьовитості, здатності до самопожертви.

Обладнання: портрет письменника, фрагменти художнього фільму «П'ятнадцятирічний капітан», ілюстрації до роману.

Хід уроку

*Хто з дитячих літ усвідомив, що праця -
це закон життя, хто з малку знає, що хліб
заробляється тільки в поті чола, той
завжди готовий на великі справи.
Жуль Верн*

I. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання. (Записати перелік пригод, які сталися з героями роману на морі.

Прослідкувати на фізичній карті світу маршрути, яким щорічно ходив «Пілігрим»? Чому ці мандрівки були такими довгими за кілометражем та часом?*)

2 Літературний диктант.**I частина.****«Літературознавча»**

1. Великий за обсягом і складний за будовою твір, Часто зі значною кількістю дійових осіб, у якому докладно описуються життєві події чи явища, називається... (романом).
2. Один із різновидів роману, що наповнений великою кількістю пригод та надзвичайних подій, якому притаманний напружений динамічний сюжет, насиченість таємницями, загадками, незвичайними подіями і несподіваними поворотами у їхньому розвитку, називається... (пригодницьким романом).
3. Науково обґрунтований роман, в основі сюжету якого лежить географічна помилка, це — ... (географічний роман).
4. Роман Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан» належить до різновиду роману, який називається... (пригодницьким).

II частина.**«Впізнай героя за описом зовнішності».**

5. «Він був скоріше довгий, ніж високий, скоріше сухорлявий, аніж худий. Кістлява статура, велика кудлата голова, золоті окуляри...» (кузен Бенедикт).
6. «...був середній на зріст, міцної статури, чорнявий, із синіми рішучими очима. Його розумне обличчя дихало енергією » (Дік Сенд).
7. «Це був чорнявий, сухорлявий, моторний, середній на зріст і, певно, дужий чоловік» (Негору).

8. «Це був середнього зросту, міцно збудований чоловік років під сорок. Жваві очі, посріблені сивиною чуприна я борода, засмагле, аж чорне, обличчя, мову того кочовика... Шкіряна куртка, крилатий капелюх, чоботи на високих підборах з халявами до колін, на закаблуках великі остроги, які дзвеніли при кожному кроці» (Гарріс).

III частина.

«Впізнай героя за рисою характеру».

9. «Це було обличчя не тільки хороброї, а й за взятої людини» (Дік Сенд).

10. «Чоловік він був мовчазний, тримався від команди осторонь, однак справу свою знав добре» (Негору).

11. «...він належав до тих людей, які здаються рідними всім » (Кузен Венедикт).

12. «...хоробра жінка й не боялася моря» (Місіс Уелдон).

• Взаємоперевірка літературного диктанту.

II. Мотивація навчальної діяльності. Робота над новою темою.

Слово вчителя.

Герої творів Жуль Верна— благородні, сильні, мужні й великодушні люди із сильними характерами. Серед улюблених героїв письменника немає ледарів, нероб. Жюль Верн і сам був працелюбною людиною. Навіть в старості, зовсім втративши зір, він продовжував працювати — творити, надиктовуючи свої твори або ж використовуючи спеціальний пристрій.

• Бесіда за запитаннями.

— Яке місце посідає праця в житті людини ?

— Хто із героїв творів, що розглядалися на уроках зарубіжної літератури в 5та 6 класах, досягали своєї мети завдяки працьовитості?

• Робота над епіграфом.

— У розповіді про кого із героїв роману Жюль Верн використовує слова, взяті за епіграф сьогоденішнього уроку?

— Знайдіть у тексті роману цю фразу і прочитайте її продовження. Як ви розумієте В зміст?

— Доведіть, використовуючи текст роману, що праця була законом життя для Діка Сенда.

Слово вчителя.

Образ головного героя роману цікавий і багатогранний. Якості юного капітана не обмежуються лише працьовитістю, На попередньому уроці ми вже відзначали силу характеру Діка Сенда. Спробуймо образ головного героя, що викликає таке прихильне ставлення читачів, охарактеризувати цілісно.

Робота в парах.

Складіть компакт-біографію Діка Сенда за змістом II розділу I частини роману.

Ім'я та прізвище: Річард (Дік) Сенд

Місце народження: «мабуть, був родом зі штату Нью-Йорк, а то і з самої його столиці — міста Нью-Йорка».

Батьки: він сирота, був підбраний жалісливим перехожим «на ріжку піщаної коси Сенді-Гук, що утво-рює вхід до порту Нью-Йорк у гирлі річки Гудзон». Вихованець родини судновласника Джеймса Уелдона.

Вік: п'ятнадцять років.

Виховання і освіта: «Дік виховувався в дитячому будинку. В чотири роки він навчився читати, писати й рахувати».

Мрії та професійний вибір: «Діка змалку вабило море, і у вісім років він пішов юнгою на корабель, який плавав у південних морях. Тут він став навчатись моряцького ремесла, що його й треба навчатись з раннього дитинства».

«Дік був скупий на слова та жести»; «...спокійний голос людини, яка готова до будь-яких несподіванок».

«Спокійний, рішучий».

«Юнака не турбувала власна доля, злигодні та муки, що їх йому напевне доведеться зазнати. Він хвилювався за місіс Уелдон та за її сина».

«Моє життя потрібне місіс Уелдон і моїм товаришам!» .

«Навіщо жити, коли не можеш нічим стати у пригода тим, кого любиш?»

«Він спитав себе подумки, чи не зможе ціною власного життя врятувати своїх супутників».

«Стати людиною».

Усвідомлення браку наукових знань і прагнення до навчання.

«Якби на борту «Пілігрима» я знав усе, що належить справжньому морякові, скількох нещастя можна було б уникнути!»

«У вісімнадцять років Дік Сенд з відзнакою закінчив мореплавну школу...»

«...особливо захоплювався географією й історією подорожей, і йому кортіло швидше вирости, щоб вивчати вищу математику й навігацію».

Відгуки про героя інших героїв.

Негору — із ненавистю: «п'ятнадцятирічний хлопчисько».

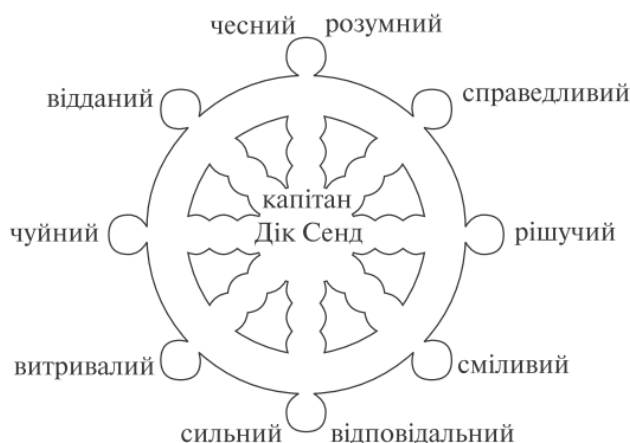
Гарріс — із іронією: «Мій юний друг».

Джек — з любов'ю: «Мій друже Дік. Мій любий друже Дік!»

Том — з повагою: «Капітане Діку, мої товариші і я — віднині ваші матроси. Все, що ми здатні зробити за вашими наказами, зробимо!»

Місіс Уелдон — з довірою, впевненістю: «Так на судні є капітан — капітан Дік Сенд! Прошу це пам'ятати. І знайте — він зуміє добитися послуху від кожного!»

Метод «Гронування». Психологічна характеристика героя.

Бесіда.

— Чи можна таку біографію назвати багатою на події? Доведіть, спираючись на текст, що Жуль Верн більше цікавлять не факти біографії Діка Сенда, а риси його вдачі, його мрії та прагнення, його стосунки з оточенням.

— Що трапилося 2 лютого під координатами «43° 37" південної широти і 165° 19" західної довготи (від Грінвічського меридіана)»? Як ви думаєте, чому саме Дік помітив уламок судна?

— Хто були люди, порятовані з напівзатопленого судна? («Найстарішого негра звали Том. Завдяки своєму вікові, енергійній вдачі та здобутому за довге трудове життя досвіді, він був

товаришам за старшого. Решта негрів були молоді люди від двадцяти п'яти до тридцяти років; звали їх Бет, Остін, Актеон і Геркулес. Бет доводився сином старому Томові. Всі четверо — дуже хлопці; на невільничих ринках Центральної Африки за них заплатили б чимало. Хоч вони були вимучені, в них легко впізнавалися всі чудові риси цієї сильної раси, на яку встигло накласти свій відбиток ліберальне виховання, що його дістали негри в одній з численних шкіл Північної Америки.)

- Про що вони розповіли? Які ганебні факти з історії людства тут мають місце? Чи викорінена торгівля живим товаром у наш час? Як ви думаєте, чому торгівля Людьми має місце й тепер? Які факти нелюдського поводження ще є в трагедії «Вальдека»? (Ганебний факт залишення потерпілих без допомоги під час зіткнення)

— Чому, по-вашому, автор так детально описує Дінго? Які стосунки склалися в собаки з людьми на «Пілігримі»? (Дінго не довіряє людям, його головний стан - це стан непомірного суму. Попри те, що він врятував життя неграм, він байдужий до людей, а до Негору виказує відкриту ворожість.)

- Чому пес заприятелював з малим Джеком?

- Навіщо автор створює таємницю навколо літер «С. В.»?

— Поясніть, чому боротьба зі смугачем обернулася трагедією для китобоїв? (По-перше, такою малою чисельністю китобоїв шанси на успіх були мізерними. По-друге, поранивши кита, моряки мали усвідомити міру небезпеки й припинити полювання, але бажання наживи та мисливський азарт узяли гору. По-третє, це була самиця з китеням, яка захищала своє дитя. Крім того, з усіх різновидів китів саме смугач є найбільш агресивним та небезпечним.)

— Визначте міру трагедії для тих, хто залишився живим.

— Яка відповідальність лягла на плечі. Діка Сенда? («На борту «Пілігрима» не зосталося жодного моряка! Ні, один усе ж зостався: Дік Сенд! Але він — молодий матрос, п'ятнадцятирічний юнак! Однак тепер він — капітан, боцман, матрос, одне слово, уособлює собою всю команду.»)

— Чого бракувало Дікові Сенду, щоб бути повноцінним капітаном? Знайдіть аргументи в тексті.

— Яку роль для Діка мала підтримка місіс Уелдон та інших людей, що залишилися на «Пілігримі»? Визначте характер стосунків Діка з Негору. (Ці стосунки набули тепер характеру прихованого протистояння. Але Жюль Верн тримає інтригу й відразу не повідомляє про істинні причини такої поведінки Негору. Тим паче поведінка кока була бездоганною.)

— Яку мету поставив перед собою капітан Дік Сенд? (Привести «Пілігрим» у будь-який американський порт, таким чином врятувавши і людей, і корабель.)

- Як змінила Діка взята на себе відповідальність? («Відповідальність, яку він узяв на себе, робила його дорослим.»)

— Чи могла місіс Уелдон покластися в цій небезпечній ситуації на свого кузена?

— До чого призвели таємні дії Негору? (Негору зіпсував кільце, на якому кріпився перший компас, а лід другий поклав залізяку, що обернулося відхиленням від Курсу на цілих 45 градусів. Крім того, негідник перетер линву, що тримала лаг.)

- Чому Дік Сенд не міг точно визначити напрям до американського берега?

— Через які «морські» випробування довелося пройти новій комайді «Пілігрима»? Яке з них було найстрашнішим? (Найбільшу небезпеку становила земля, до якої з блискавичною швидкістю наближався «Пілігрим» під час потужного шторму.)

— Які ознаки географічного, наукового та пригодницького роману наявні в «морських» пригодах людей з «Пілігрима»? (Наявність помилки в напрямку руху судна, з вини Негору. Таємні дії кока, пригоди, пов'язані з ризиком для життя. Як науковий роман «П'ятнадцятирічний капітан» містить у собі величезну кількість інформації з різних основ наук, передовсім з навігації, географії, біології, картографії.)

— Які сумніви з'явилися в Діка Сенда після того, як корабель пройшов повз острів?

— Чому Дік прийняв рішення викинути судно на берег? (Надмірна кількість рифів у бухті наражала всіх на загибель. Лоцманів тут не було. Для Діка головним було врятувати життя людей, тому він Приносить у жертву корабель.)

- Яку роль у цьому епізоді відіграли бочки з китовим жиром? Поясніть його застосування з наукової точки зору. Чи має для людей значення зиск в ситуації «життя-смерть»? Китовий жир, що був вилитий у воду для вгамування хвиль, це ж гроші!?

— Чи можна сказати, що Дік Сенд вийшов переможцем у боротьбі зі стихією, адже «Пілігрим» розбився? (*Так. Він зробив головне - всі люди опинилися на березі неушкодженими. Він виправдав їхню довіру. Дік пройшов випробування, які зробили його справжнім капітаном.*)

III. Узагальнення та систематизація знань.

— Зробіть висновок, у чому полягає сенс зображення «морських» пригод героїв роману Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан»?

-До кого з героїв роману найбільше прикута увага впродовж розвитку подій у II—XIII розділах першої частини? Наведіть аргументи на підтвердження вашої думки. (*Екстремальна ситуація під час шторму згуртувала всіх людей на «Пілігримі». Вони стали командою. Всі, крім Негору.*)

— Наскільки вони пов'язані із зображенням взаємодії світу людей і світу природи?

— Чи змінилися сьогодні взаємини людини зі світом природи? До чого призвело хижацьке винищення китів у XIX столітті? Доведіть, що Жуль Верн майже сто п'ятдесят років тому передбачав екологічні проблеми, що стали актуальними в наш час.

Висновок. Перший етап пригод завершився благополучно. Людей врятовано. Під ногами тверда земля. Проте скінчилися лише морські Пригоди. Випробування героїв продовжаться на суходолі. Адже без відповіді залишилася таємниця літер «С. В.», не до кінця зрозумілі вчинки Негору та поведінка Дінго. Морський вузол залишається зав'язаним.

IV. Підсумок.

V. Домашнє завдання:

Створити характеристики персонажів (за варіантами)

Усно дібрати цитати до характеристики персонажів.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Жуль Верн. «П'ятнадцятирічний капітан». Дік Сенд і його друзі.

Мета: здійснити текстуальний аналіз роману від XIV розділу до кінця першої частини твору; з'ясувати принципи побудови системи образів у романі Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан»; визначити місце Діка Сенда в системі образів та сенс розподілу персонажів на позитивних та негативних; проаналізувати особливості взаємин між персонажами; розвивати навички пообразного аналізу тексту; збагачувати учнів науковою інформацією, наявною в творі. Сприяти розвитку кращих людських якостей та формуванню міжособистісних стосунків на основі поваги й любові до людини.

Обладнання: ілюстрації до роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан», опорна схема «Система образів роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан».

Світ - корабель, розум - вітрила, думка - кермо.
Турецьке прислів'я

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Актуалізація опорних знань**

— Поміркуйте, яка головна проблема постала перед героями твору, коли вони опинилися на суходолі?

III. Оголошення теми й завдань уроку.**Бесіда**

— Доведіть, що одним із головних прийомів творення системи образів роману «П'ятнадцятирічний капітан» є розподіл персонажів на позитивних і негативних. Яких, по-вашому, в творі більше — позитивних чи негативних?

Головний герой роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан» Дік Сенд. Навколо головного героя формується вся система образів твору

<i>Позитивні персонажі</i>	<i>Негативні персонажі</i>
Капітан Халл, місіс Уелдон, кузен Бенедікт, нянька Нбн, малий Джек, негри, порятовані з «Вальдека» (Том, Бет, Остін, Актеон, Геркулес)	Негору, Гарріс, Муані-Лунга, работорговці та наглядачі з Казонде (работорговець Алваш, начальник каравану Ібн-Хаміс та інші)

— Поміркуйте, що об'єднує позитивних героїв, а що негативних. Визначте життєві пріоритети цих груп людей.

— Яких персонажів у романі Жуля Верна більше — позитивних чи негативних? Як ви думаєте, чому?

— Чи всі персонажі роману сприймають Діка з позитивних позицій? Хто й чому ставиться до нього негативно?

— Визначте життєві орієнтири Діка Сенда на основі цитатного матеріалу:

«Був готовий до життєвої боротьби...»

«...у 15 років хлопець уже міг приймати рішення і доводити до кінця свої задуми...»

«Праця - це закон життя».

«Дав собі обіцянку «стати людиною».

— Який із них, на ваш погляд, найголовніший?

— Як ви розумієте вислів - народитися з двома правими руками й двома лівими ногами? Як і чому цей вислів пов'язаний із Діком Сендом? (*«Стати людиною» — головне прагнення юнака. Важливе воно й для автора роману. Адже, щоб плисти в життєвому вирі, потрібно, перш за все, стати справжньою людиною, мати свої вітрила, компас і кермо.*)

— Робота з епіграфом уроку. Яким чином це турецьке прислів'я стосується персонажів роману Жуль Верна?

— Кого можна вважати справжніми друзями Діка Сенда? Чому ви так вважаєте? Наведіть приклади з тексту роману. Доведіть, що позитивні герої завжди діють командно, а негативні живуть самотньо.

— З якою метою Жуль Верн вводить у сюжетну лінію роману так багато несподіванок та випробувань? Які з пригод на суходолі ви вважаєте найнебезпечнішими? (*Автор вирішує питання, хто має право називатися справжньою людиною. Адже в екстремальній ситуації проявляється сутність КОЖНОГО, з'ясовується, ким він є насправді. Крім того, жанр зобов'язує письменника до цього - роман науково-пригодницький.*)

— Які риси пригодницького роману ви помітили в творі? Наведіть приклади.

— Поміркуйте, чому перша зустріч на суходолі відбулася з Гаррісом? Чому саме його автор виводить назустріч потерпілим? Як це пов'язано з подальшим розвитком подій?

— Визначте головну проблему та сутність основного конфлікту в пригодах героїв на суходолі? (*Головна проблема - це проблема работоргівлі. Основний конфлікт розгортається між работорговцями та героями твору, які прагнуть не тільки зберегти життя, а й власну гідність та свободу.*)

IV. Закріплення вивченого матеріалу.

Літературний диктант

(за змістом XIV—XVIII розділів)

1. Скільки часу тривала морська подорож героїв роману? (*Сімдесят чотири дні.*)
2. Що сталося з «Пілігримом»? (*Розбився об рифи.*)
3. Де саме, на думку Діка Сенда, вони знаходилися, опинившись на твердій землі? (*У Південній Америці, вірогідно, в Перу.*)
4. Де насправді опинилися мандрівника? (*У Анголі. Екваторіальна Африка.*)
5. Яку південноамериканську країну назвав Гарріс на запитання мандрівників про місце їхнього перебування? (*Болівію.*)
6. Що відразу почав робити на землі кузен Бенедікт? (*Шукати комах*)
7. Ким насправді був Гарріс? (*Работорговцем.*)
8. Про яке дерево тубільці говорять: «Хто посадить... дерево, той помре!»? (*Про мангове дерево.*)
9. Якого дерева мандрівники так і не побачили? (*Каучукового.*) Чому? (*Тому що воно не росте в Африці.*)
10. Яких пташок не зміг побачити малий Джек? (*Колібрі.*) Як він їх називав? (*Пташки-мухи.*)
11. Яка муха, знайдена кузеном Бенедіктом, підсилила сумніви Діка Сенда щодо їхнього місця перебування? (*Цеце.*)
12. Які тварини стали доказом перебування мандрівників у Африці? (*Жирафи, гіпопотами, слони, леви.*)

V. Домашнє завдання.

Переглянути ключові епізоди II частини роману «П'ятнадцятирічний капітан», розділи I—VIII.

Письмово скласти перелік випробувань, через які пройшли герої на суходолі, за вказаними розділами.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Жуль Верн. «П'ятнадцятилітній капітан». Дік Сенд і Негору. Проблема рабства в романі. Описи природи.

Мета: завершити аналітичне дослідження роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан»; розкрити глибину художнього зображення в творі проблеми рабства, а також розкрити сенс протистояння Діка Сенда й Негору як конфлікт гуманістичної моралі з антилюдяною життєвою концепцією; сприяти формуванню в учнів активної гуманістичної життєвої позиції.

Обладнання: фрагмент художнього фільму «П'ятнадцятирічний капітан», в якому відображено порятунок героїв.

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Оголошення теми й завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів****III. Актуалізація опорних знань****Інтелектуальне змагання на кращого знавця змісту IX—XX розділів другої частини роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан»**

(У грі мають значення два аспекти — правильність та швидкість відповіді; кращий знавець тексту визначається за найбільшою кількістю фішок, отриманих за правильні відповіді.)

Запитання:

- Хто йшов назирці за невольничим караваном? (*Дінго.*)
- Хто подав Діку Сенду звістку про місіс Уелдон та її сина? (*Геркулес.*)
- Куди прямує невольничий караван? (*У Казонде.*)
- Скільки бранців загинуло на шляху до Казонде? (*Половина.*)
- Як називали работорговці негрів-бранців? (*«Чорний товар».*)
- Чим «славилося» Казонде? (*Це був один із центрів работорговлі в Анголі.*)
- Хто був тубільним казондським володарем? (*П'яниця й розпусник Муані-Лунга.*)
- Хто був істинним правителем держави Муані-Лунга? (*Работорговець Жозе-Антоніу Алвіш.*)
- Ким був Алвіш за расовою приналежністю? (*Негром.*)
- Хто став першою жертвою работорговців серед мандрівників з «Пілігрима»? (*Стара нянька Нен.*)
- Як закінчилося мерзенне життя Гарріса? (*Його вбив ножем Дік Сенд.*)
- Яку інформацію про долю місіс Уелдон та Джека повідомив Дікові Гарріс? (*Гарріс сказав, що вони мертві.*)
- Чому Негору не дав наглядачам відразу вбити Дііса? (*Він хотів насолодитися жорстокими муками юного капітана.*)
- Що таке «лакони»? (*Ярмарок.*)
- Хто такий мганнга? (*У тубільців чаклун і одночасно лікар.*)
- Як Муані-Лунга запропонував покарати Діка? (*Віддати його людоджерам.*)
- Чим частував Муані-Лунга Алвіш? (*Пуншем.*)
- Яким був кінець Муані-Лунга? (*Він згорів, випивши палаючого пуншу.*)
- У чому полягав дикунський звичай поховання тубільного володаря? (*Було вбито й поховано разом із ним понад 50 його дружин і наложниць.*)
- Як Негору планував використати місіс Уелдон та її рідних? (*Він хотів отримати за них викуп.*)
- За якими втраченими речами дуже жалкував кузен Бенедікт? (*За окулярами та лупою.*)
- Що вимагав Негору від місіс Уелдон? (*Написати листа чоловікові про те, що вона з сином і кузеном перебувають у полоні.*)

- Чиї дії перешкоджали работорговцям з Екваторіальної Африки? (*Наукові експедиції та дослід-ження. Мандрівники на власні очі пересвідчувалися, що работоргівля є величезним злом.*)
- Яку мету ставив перед собою мандрівник Камєнрон? (*Перетнути Африку від берега до берега - від Занзібару до Анголи.*)
- Хто з мандрівників був найвпливовішою особою в Африці? (*Дослідник і мандрівник доктор Лівінгстон. Він першим здійснив перехід через Центральну Африку з заходу на схід.*)
- Чому Лівінгстон не прибув до Казонде? (*Він помер 17 травня 1873 року.*)
- Яку комаху кузен Бенедікт прийняв за невідому африканську шестиногу? (*Горбкувата мантікора, різновид жуželиці*)
- Яким чином кузен Бенедікт опинився за межами Алвішевої факторії? (*Він виліз за огорожу через кротову нору, переслідуючи мантікору.*)
- Чому правителька Муана звеліла покликати уславленого мганнгу з північної Анголи? (*Проливні дощі були справжнім лихом для тубільців. Потрібен був чаклун, який би відігнав дощ.*)
- Яка фізична вада була у мганнги з північної Анголи? (*Він був німий.*)
- Ким насправді був мганнга? (*Це був Геркулес.*)
- Що зробив Геркулес? (*Він врятував Діка Сенда, місіс Уелдон та Джека.*)
- Чому Дік Сенд вирішив прямувати в Мосамедіш? (*Потрібно було випередити Негору.*)
- Яка пригода на шляху в Мосамедіш мало не коштувала мандрівникам життя? (*Водоспад футів сто заввишки.*)
- Що означають літери «С. В.» На нашійнику Дінго? (*Самюель Верной. Це ім'я дослідника Африки, якого пограбував і смертельно поранив його провідник Негору. Перед смертю вчений залишив записку в бляшанці. Мандрівники завдяки Дінго вийшли до хижки Вернона, де він помер.*)
- Яким був кінець Негору? (*Його загриз Дінго, але отримав смертельну рану й сам сконав. Негідник Негору повернувся до хижки Вернона, щоб забрати захований під смоківницею скарб.*)
- Як Дік врятував друзів від тубільців, що їх переслідували? (*Він спрямував їхню й свою пірогу у водоспад. Тубільці загинули, а Дік урятувався під перевернутою пірогою.*)
- Чому Дік Сенд з друзями не змогли б дістатися до моря водним шляхом? (*На річці було 62 водоспади.*)
- Яким чином мандрівники дісталися до моря? (*Разом з караваном португальських купців.*)
- Ким виявився «шестиніг Бенедікта»? (*Звичайнісіньким павуком, якому Геркулес відірвав дві лапки.*)
- Як склалася доля Діка Сенда? (*У вісімнадцять років він став капітаном одного з кораблів Джеймса Уелдона.*)
- Що сталося з Томом, Бетом, Остіном та Актеоном? (*їх продали в рабство. Але завдяки піклуванням Джеймса Уелдона вони були вивезені на Мадагаскар, де рабство вже було скасоване.*)

IV. Аналітичне дослідження в просторі означеної теми «Проблема рабства в романі Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан».

- Пригадайте, коли вперше в тексті йдеться про рабство і работоргівлю? (*Розділ 4 першої частини роману «Порятовані з «Вальдека» - історія старого негра Тома й згадка про невільничі ринки Центральної Африки.*)

— Під час дослідження тексту ми з вами з'ясували, що Жуль Верн у романі «П'ятнадцятирічний капітан» порушує дві надзвичайно важливі проблеми: проблему збереження тваринного світу як один із аспектів екологічних проблем та збереження довкілля, що особливо гостро постали в ХХ—ХХІ століттях, та проблему работоргівлі як одного з найганебніших злочинів проти людини. Якій з них автор приділяє в творі більше уваги? Як ви думаєте, чому? Аргументуйте свої відповіді, спираючись на текст.

— З якого моменту тема рабства й работоргівлі стає домінуючою в творі? (*З останнього розділу I частини роману автор приділяє темі рабства головну увагу.*)

- Яким чином це пов'язано з розвитком сюжетної лінії твору та випробуваннями героїв? (*Це пов'язано з підступними намірами Негору, що був агентом работорговця Алвіша й умисно привів «Пілігрима» до берегів Екваторіальної Африки, де на кінець ХІХ століття процвітала работоргівля. Негідник планував гарно заробити, продавши порятованих з «Вальдека» негрів та отримавши викуп за місіс*

Уелдон та її сина. Крім того, злочинець планував забрати золото, яке він награвував, вбивши дослідника Самюеля Вернона.)

— З якою метою Жюль Верн подає історичну довідку розвитку работоргівлі та скасування рабства в прогресивних країнах світу? Яку роль відіграла війна за скасування рабства в Сполучених Штатах Америки для темношкірих, героїв роману?

— Поміркуйте, чому серед работорговців найбільше було португальців та арабів?

— Схарактеризуйте «бізнес» Алвіша. Доведіть, що всі його комерційні оборудки були незаконними. (*Тканини - на негрів; негрів - на слонову кістку; слонову кістку за величезні гроші продавав у Європі.*)

— Як ви вважаєте, чому Алвіш, сам представник негроїдної раси, торгує своїми братами по крові?

— Доведіть на прикладах з тексту, що работоргівля не тільки відкидала на багато десятиліть назад розвиток народів Африки, а й ставила під загрозу саме їхнє існування.

— Поміркуйте, чому саме негри були найвигіднішим «живим товаром».

— Пригадайте, як негритянські жінки-рабині з факторії Алвіша ставилися до місіс Уелдон. Чому вони їй не співчували?

— Схарактеризуйте дії работорговців та їхніх агентів і наглядачів. Яка риса їхньої поведінки є домінуючою? Що для них є найважливішим у житті?

— Як ставляться до рабства й работоргівлі герої роману, що потрапили до Африки через підступи Негору?

— Як ви вважаєте, з якою метою Жюль Верн робить темношкірих героїв роману вільними громадянами Сполучених Штатів? Поміркуйте, чи однакові можливості з білими людьми мали негри в США після скасування рабства? (*Мабуть, що ні. Адже їм довелося шукати гарного заробітку на іншому континенті, в Австралії.*)

— Поміркуйте, який нюанс в розкриття проблеми рабства вносить той факт, що з невільничого каравану на шляху до Казонде загинула половина людей. Назвіть основні причини їхньої загибелі. Аргументуйте

— З якою метою Жюль Верн поєднує в романі свідчення про работоргівлю видатних дослідників Африки зі щоденниковими записами Діка Сенда?

— Доведіть, що свобода є найважливішим фактором життя головних героїв роману.

— Наведіть приклади безкорисливої допомоги героїв задля порятунку товаришів. Які моральні якості вони при цьому проявляють?

— Як пов'язаний щасливий кінець роману із авторським задумом роману Жуля Верна у вирішенні проблеми рабства? Доведіть, що це точка зору письменника-гуманіста.

Висновок. Для Жуля Верна свобода людини була однією із найважливіших цінностей. Письменник-гуманіст з любов'ю і повагою ставився до представників усіх рас, націй і народів. Ганебна сторінка історії людства, пов'язана з рабством та торгівлею людьми, викликала чи не найбільші страждання душі митця й спонукала його закликати й своїх сучасників, і наступні покоління боротися проти рабства. Він це робив силою свого таланту. Й роман «П'ятнадцятирічний капітан» стоїть у ряду найпотужніших творів Жуля Верна, що засуджують будь-які насилля над людиною й природою. На жаль, і в сучасному світі торгівля «живим товаром» залишається однією з найактуальніших проблем.

V. Порівняльна характеристика стосунків Діка Сенда й Негору.

— Визначте характер стосунків між Діком Сендом і Негору. (*Ці герої знаходяться в стані конфлікту, який набуває відвертості у II частині роману.*)

— Простежимо за текстом, як розвивалися відносини між Діком і Негору. Працюючи зі змістом колективно створюємо опорно-сміслову схему

«Порівняльна характеристика стосунків Діка Сенда й Негору»

— На основі проведеного дослідження зробіть висновок, які дві життєві позиції художньо втілені в конфлікті Діка Сенда й Негору. Запишіть висновки в зошити

VI. Висновки та узагальнення

— Перегляньте фрагмент художнього фільму «П'ятнадцятирічний капітан», у якому відображено порятунок героїв. Які почуття вас охопили під час перегляду? Як кіноверсія допомагає краще зрозуміти авторський задум Жуля Верна?

— Які моральні уроки ви винесли зі знайомства з романом Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан»?

— На кого з героїв роману ви хотіли б бути схожими? Чому?

— Людей якого типу, зображених у романі Жуля Верна, ви не хотіли б зустріти в своєму житті? Поясніть чому.

— Чому роман «П'ятнадцятирічний капітан» залишається актуальним і сьогодні?

VII. Домашнє завдання.

Ознайомитися зі статтею підручника про Стівенсона та його творчий спадок, звернути увагу на місце пригодницького роману в творчості письменника.

Повторити особливості жанру пригодницького роману.

Підготувати усне враження від прочитання роману Стівенсона «Острів скарбів».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Роберт Льюїс Стівенсон. «Острів скарбів». Особливості розвитку пригодницького сюжету у творі

Мета: ознайомити учнів з основними віхами життя й творчості Роберта Льюїса Стівенсона; надати інформацію про історію створення пригодницького роману Р. Л. Стівенсона «Острів Скарбів»; повторити та поглибити учнівські знання про жанр пригодницького роману; сприяти розвитку сталих читацьких інтересів школярів.

Обладнання: відео «Роберт Льюїс Стівенсон».

Під зірками небосхилу
Покладіть мене в могилу.
Я любив цю землю милу,
Жив щасливий, вмер щасливий.
І на камені простому
Викарбуйте ви потому:
Повернувсь моряк додому,
З пагорбів прийшов мисливий.
Р.Л. Стівенсон. «Реквієм»

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Мотивація навчальної діяльності учнів**

— Ми залишаємося в художньому просторі теми «Пригоди і фантастика». На нас чекають нові захопливі сюжети та інтриги. Тож до нових мандрівок та відкриттів!

— Цей вірш був створений видатним шотландським поетом і письменником у Франції в 1884 році. Відповідно до заповіту митця його було викарбовано на надгробку Стівенсона. Хто з вас знає, що таке «реквієм»?

(Реквієм (лат. *Missa pro defunctis* або лат. *Missa defunctorum*) — траурна заупокійна меса в римокатолицькій церкві, а також музичний жанр, написаний у формі й на тексти заупокійної меси. Саме слово «Реквієм» дослівно означає «спокій». В православних церквах подібною за значенням є панахида, проте остання значно відрізняється від реквієму за формою.)

— Прошу переглянути відеопрезентацію (або слайди) «Роберт Льюїс Стівенсон» та статтю підручника про нього.

Ситуативне завдання.

- Уявіть, що вам довелося зустрітися з письменником Робертом Льюїсом Стівенсоном. Про що б ви його запитали?

Запитання до інтерв'ю.

- Де і коли ви народились?
- Чому ви були мешканцем «ковдряної країни»?
- Яку професію отримали?
- Які твори ви любили читати?
- Чому залишили рідну Шотландію?
- Як вам жилося на островах Самоа?
- Коли ви почали писати?

Завдання. Створити «словесний портрет Стівенсона-митця і Стівенсона-людини.

III. Оголошення теми й завдань уроку

— Що вам відомо про історію створення роману Роберта Льюїса Стівенсона «Острів скарбів»? («Острів Скарбів» при-ніс автору світову славу і одразу став класикою пригодницького роману. Спочатку твір називався «Корабельний кухар», але пізніше автор змінив назву.

Коли книга вийшла друком уперше, вона була з присвятою:

«Містеру Л. О.» — з приміткою, що «смак і фантазія» Л. О. допомогли авторові у написанні роману. Читачі подумали, що це критик, а виявилось — хлопчик, Ллойд Осборн, пасинок Стівенсона. Улітку 1881 року хворому Ллойді лікар категорично заборонив декілька днів вставати з ліжка. Рухливій дитині це було дуже важко витримати. Роберт Льюїс Стівенсон, котрий дуже любив свого пасинка, вирішив гратися з ним так, щоб хлопчик дотримувався лікарняного режиму. Одного разу Стівенсон намалював карту острова й показав її Ллойді. «Як називається ця земля?» — запитав хлопчик. «Острів скарбів», — одразу ж відповів автор, не підозрюючи, що з цієї хвилини він розпочав створювати свій знаменитий роман. Кожного дня родина збиралася за столом, щоб послухати нові захоплюючі розділи майбутньої книги. Члени сім'ї Стівенсона не були пасивними слухачами: вони вигидали нові пригоди, підказували імена героїв та назви місцевостей. А Ллойд був першим критиком і редактором «Острова Скарбів». Сам автор «Острова Скарбів» підтверджував особливість створення свого найвідомішого пригодницького роману: «Коли я спрямував погляд на карту свого Острова, то серед вигаданих лісів заворушилися герої моєї майбутньої книги. Загорілі особи і їх блискуча зброя були видимі з найнесподіваніших місць. Вони снували туди й сюди, боролися й шукали скарб на декількох квадратних дюймах щільного паперу...».

Перші читачі роману Стівенсона «Острів Скарбів» були переконані, що це справжній острів, і навіть вимагали від автора оприлюднити його координати, що є свідченням потужного таланту митця, який зумів бути таким переконливим у вигаданій реальності пригодницького роману. Це й не дивно, адже описаний Стівенсоном Острів Скарбів дуже схожий на острів Хувентуд. Він розташований на відстані 70 км від Куби і раніше називався Пінос. Напевно, Стівенсон використовував легенди про піратів, які дуже часто відвідували острів — адже цілих 300 років Пінос був притулком для джентльменів удачі (так раніше називали піратів).

IV. З'ясування перших вражень від прочитання роману Р. Л. Стівенсона «Острів Скарбів»

— У якому обсязі вами прочитаний роман «Острів Скарбів», за хрестоматією чи за академічним виданням? Чому ви обрали саме цей шлях знайомства з твором?

— Чи можете ви відразу довести, що це пригодницький роман?

— Які епізоди вам сподобалися найбільше? Чим?

— Хто з персонажів твору привернув вашу увагу? Чим? До кого з героїв роману у вас склалося позитивне ставлення, а до кого — негативне? Поясніть свої симпатії та антипатії.

V. Дослідження сюжетно-композиційних особливостей роману Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів»

Учитель. Отже, ми обмінялися першими враженнями від прочитання роману Стівенсона «Острів Скарбів», з'ясували, що дія відбувається у XVIII столітті, розповідь ведеться від особи відважного та кмітливого хлопчика Джіма, учасника пошуку скарбів, за якими герої відправляються на шхуні «Еспаньйола». Корабель потрапляє до рук піратів, яким керує одноногий Джон Сілвер, але Джіму вдається дізнатися про їх змову. Багато небезпечних пригод приходиться пережити мандрівникам, що змагаються з піратами в полюванні за скарбами капітана Флінта. Тож перший висновок: книга вас захопила, але й поставила низку запитань. Тому ми більш глибоко занурюємося в сюжетно-композиційні особливості роману.

Незважаючи на те, що й сьогодні такі слова, як «пірати», «скарби», «безлюдний острів», можуть вразити уяву юного читача, секрет успіху роману криється все-таки не тільки в захоплюючому сюжеті. З перших рядків твору ми відкриваємо друга в особі хлопчика Джіма, який розповідає «всю історію» від самого початку до кінця. Жива та нехитра розповідь підлітка примушує читача дивитися на події очима Джіма, співчувати йому та з пильною увагою стежити за його пригодами. Стівенсон майстерно передав життєву недосвідченість підлітка, який потрапляє до складного світу дорослих, де

добро й зло так перемішані, що необхідна напружена робота мозку й серця, щоб навчитися їх розрізняти. Джім не виставляє себе героєм, хоча йому не раз вдається рятувати друзів та змінювати перебіг подій. Діючи імпульсивно, він часто не знаходить пояснення своїм вчинкам і то соромиться, то пишається їх несподіваними наслідками (погано, що залишив табір, однак захопив корабель у піратів тощо).

Неоднозначним є й ставлення як Джіма, так і читача до персонажів твору. Наприклад, Біллі Боне, п'яниця, що приніс нещастя в дім Джіма, викликає співчуття, коли стає безсилою жертвою помсти піратів. Сквайр Трелоні поводить себе як дитина, легковажно довіряючи корабель шайці розбійників. А головна загадка для хлопчика - Довгий Джон Сілвер. Саме його чарівності піддаються і сквайр Трелоні, й лікар Лівсі, й сам Джім. Злодій зовсім не простий, він відрізняється неабияким хистом. Іноді хлопчик відверто захоплюється його спритністю та мужністю, та й сам Сілвер ставиться до Джіма з теплотою, особливо коли їм разом доводиться протистояти бандитам.

Психологічне багатство персонажів посилює гостроту сюжету. Стівенсон не відпускає увагу читача, кожен раз починаючи новий епізод не спочатку, а в кінці попереднього розділу. У романі немає великих описів природи, філософських роздумів і, головне, відсутні настанови та напучування, але це тільки допомагає зрозуміти, який моральний урок винесли Джім та його друзі з пережитих випробувань.

Щоб оцінити авторську майстерність, порівняємо перший та останній абзаци книги. Джім пояснює: «Вказувати, де знаходиться цей острів, сьогодні ще неможливо, так як і тепер там зберігаються скарби, яких ми не вивезли». Читач заінтригований, але епілог обманює очікування. Нових пригодницьких мандрів не буде. Золото втратило свою привабливість: «Кожен з нас отримав свою долю скарбів. Одні розпорядилися багатством з розумом, а інші, навпроти, безглуздо, відповідно до свого темпераменту». Говорячи про інших, Джім ні слова не сказав про себе. Уважний читач має сам примітити, що впродовж усього роману Джім не намагається заволодіти скарбами, не будує ніяких планів збагачення. Він і тепер вірить: «Інша частина скарбу - срібло у злитках та зброя - все ще лежить там, де її закопав покійний Флінт. І, по-моєму, нехай собі лежить. Тепер мене нічим не заманити на цей про-клятий острів. До сих пір мені сняться ночами буруни, що розбиваються об берег острова, і я схоплююся з ліжка, коли мені ввижається голос капітана Флінта: «Піастри! Піастри! Піастри!».

«Чарівним майстром ніжної і мрійної прози» назвав Роберта Льюїса Стівенсона один із найвідоміших англійських письменників Оскар Уайльд. І ми в цьому будемо поступово переконуватися.

Коллективне створення опорної таблиці "Сюжетно-композиційні особливості роману Роберта Льюїса Стівенсона «Острів Скарбів».

VI. Текстуальний аналіз I розділу роману «Острів скарбів»

— Звертаємося безпосередньо до тексту роману. Яку назву має розділ I першої частини твору?

— З чого починається розповідь? (*Джим Гокінс повідомляє, що він докладно розповість все, що знає, «про Острів Скарбів, усю історію від початку до кінця, не приховуючи нічого, крім розташування острова». Тобто автор знайомить читача з оповідачем.*)

— Поміркуйте, чому оповідь в романі «Острів Скарбів» ведеться від першої особи? Чому в деяких частинах роману оповідачем стає лікар Лівсі? Чому, по-вашому, автор не дає права свідчити про пережиті події сквайру Трелоні?

— Яка подія сколихнула життя мешканців заїзду «Адмірал Бенбоу»?

— Як ви думаєте, чому автор не відразу розкриває істинну причину поселення Біллі Бонса саме в «Адміралі Бенбоу»?

— Виразно прочитайте цитати з I розділу, що характеризують зовнішність та поведінку старого моряка. Чи викликає він у вас симпатії? Спробуйте пояснити, чому він так приваблював постояльців та відвідувачів заїзду?

— Про що свідчить улюблена пісня старого морського вовка? Чому він називає себе капітаном, адже насправді він ним ніколи не був?

— Кого найбільше боявся старий моряк?

— Як ви думаєте, чому серед усіх оточуючих Біллі Боне наділив певною мірою довіри саме Джіма?

— Виразно прочитайте діалог між п'яним Біллі Бонсом і лікарем Лівсі. Чому старий морський вовк втратив свою агресивність?

— Зробіть висновок, на що налаштовує читача I розділ роману.

VII. Підсумок. Аргументація й виставлення оцінок за урок

1. Прийом «Продовжте речення».

- Сьогодні я дізнався про письменника...
- Його творчість належить до ... літератури.
- Роман «Острів скарбів» за жанром...

2. Інтерактивна гра «Мікрофон».

- Чому Стівенсона можна назвати справжнім капітаном?
- Чи погоджуєтеся ви зі словами епіграфа до уроку?

VIII. Домашнє завдання:

Підготувати характеристику образу Джима Хоккінса.

Дати письмову відповідь на запитання «Чому варто прочитати «Острів скарбів»?»*

УЧИТЕЛЬ _____**Тема. Роберт Льюїс Стівенсон. «Острів скарбів». Система образів (Джим Хоккінс і його товариші, пірат Сільвер та ін.)**

Мета: продовжити аналітичне дослідження роману «Острів Скарбів»; з'ясувати й схарактеризувати риси вдачі й поведінки персонажів, що об'єднують їх у діаметрально протилежні групи. Визначити сутність основного конфлікту твору згідно з авторським задумом; визначити систему цінностей, що намагається довести до свідомості читача автор; сприяти формуванню гуманістичних якостей особистості, визначенню життєвих пріоритетів школярів.

Обладнання: *фрагменти екранізацій роману Стівенсона «Острів Скарбів», ілюстрації до роману.*

Хід уроку**I. Організаційний момент. Актуалізація опорних знань.**

Створення емоційно-позитивного фону.

Аутотренінг.

- «Я спокійний».
- «Я розумний».
- «Я маю чуйне серце».
- «Я віддаю його добрим справам».

Прийом «Зловіть помилку».

Упродовж декількох хвилин необхідно підтвердити або спростувати запропоновану думку на тему «Сторінками життя і творчості Стівенсона». Правильна відповідь - 1 бал.

- Р. Л. Стівенсон народився в Шотландії? (Так.)
- Його творча спадщина сягає 10 томів? (Так.)
- Чи навчався Роберт у школі? (Ні.)
- Він був мужнім і життєрадісним хлопчиком? (Так.)
- Стівенсон здобув професію юриста? (Так.)
- Він мріяв стати письменником? (Так.)
- За станом здоров'я він змушений був виїхати до південних морів? (Так.)
- Місцеві жителі, самоанці, спочатку поставилися до чужинця дружньо? (Ні.)
- На знак особливої поваги й довіри самоанці дали йому ім'я Тузітала? (Так.)
- Стівенсон допомагав самоанцям захищатися від колонізаторів? (Так.)
- Дорогу до його будинку назвали Дорогою подяки? (Так.)

Бесіда за запитаннями.

- Чому роман Стівенсона належить до різновиду пригодницького роману?
- Яке враження твір справив на вас?

II. Оголошення теми й завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Бесіда .

Характеристика позитивних персонажів у системі образів роману «Острів Скарбів».

— Визначте роль образу Джіма Гокінса в контексті роману «Острів Скарбів». (Головний персонаж роману. Саме його вчинки рухають розвиток сюжетної лінії твору. Джим Гокінс бере активну участь у всіх подіях: він заприятелював з Біллі Бонсом, викрав карту Острова скарбів зі скрині померлого пірата, розкрив змову «джентльменів удачі» під час мандрівки до острова

Кістяка, знайшов Бена Ганна, вбив ізреєля Гендса й відвів «Іспаньйолу» до Північної бухти та став каменем спотикання у протистоянні Джона Сілвера та залишків його шайки. Саме завдячуючи Джиму Гокінсу події завершилися щасливо для шукачів скарбів.)

— Як ви думаєте, чому Джим Гокінс віддав карту Біллі Бонса саме лікарю Лівсі? Що ви можете сказати про Лівсі як про людину та як про лікаря? (Лікар Девід Лівсі - джентльмен у прямому значенні цього слова, лікар і суддя, людина виняткової хоробрості й порядності. Завжди готовий без вагань виконати свій людський і професійний обов'язок. Був учасником битви при Фонтенуа (1745.)

- Як ви думаєте, чому Джим Хокінс пристав на пропозицію лікаря Лівсі та вирушив у подорож? Що його приваблювало: золото чи пригоди? (Пригоди. Джим не має намірів збагачення, не прагне заволодіти скарбами.)

- Чи усвідомлював він, яка небезпека пов'язана з пошуками піратських скарбів?

- Які епізоди роману свідчать про наївність і надмірну довірливість юнга? (Переказ епізодів.)

- Які вчинки хлопчика врятували всю його команду? (Дізнався про змову на кораблі і попередив друзів, знайшов Бена Гана, відбив у піратів шхуну «Еспаньйола».)

- Як змінився його характер у результаті подорожі до острова скарбів? («А мене вже ні волами, ні арканом не заманиш удруге на той клятий острів. Я й досі прокидаюся від жаху...»)

Практична робота. Складання схеми «Уроки острова»

- Які життєві уроки здобув Джим?

Джим Хокінс	
Зрозумів:	Навчився:
за свої вчинки потрібно відповідати; честь, обов'язок, милосердя, любов до ближнього - основа життя; не золото править світом; справжні друзі - неоціненний скарб	володіти собою; виживати в екстремальній ситуації; керувати кораблем; орієнтуватися на місцевості; здобувати паливо

- Кого з персонажів прочитаних раніше творів нагадує корабельний юнга Джим Хокінс?

- Що об'єднує Джима Хокінса і Діка Сенда?

- Чим вони відрізняються?

- Як ставиться до кожного з них автор твору?

- Як ці персонажі поведуться у критичних ситуаціях?

«Коло думок».

- Кого з юнаків - Джима Хокінса чи Діка Сенда - ви б хотіли мати за товариша? Чому?

— Висловіть своє ставлення до сквайра Джона Трелоні. Чому, по-вашому, автор ставиться до цього персонажа з певною мірою іронії? Визначте сильні й слабкі сторони вдачі Трелоні, аргументуючи свої висновки прикладами з тексту. (Трелоні - багатий землевласник, став спонсором пошукової експедиції за скарбами Флінта. Через своє аристократичне походження претендував на лідерство, але його надмірна балакучість та некомпетентність стали причиною того, що більшість команди «Еспаньйоли» склали голворізи покійного Флінта. Поступився правом командування капітанові Смоллету, коли дізнався про заколот піратів.)

— Як ви думаєте, чому Стівенсон віддає «Еспаньйолу» саме під командування капітана Александра Смоллета? (Смоллет професійний моряк, ідеально володіє знаннями з навігації та організації корабельного побуту. Людина залізної сили волі, витримки й виняткової порядності. Під час штурму блокгаузу отримав два поранення.)

-Як ви думаєте, чому після повернення до Англії Смоллет залишив службу на флоті?

— Хто такий Бен Ганн? Визначте його роль у розвитку сюжетної лінії твору. (*Колишній пірат, разом з капітаном Флінтом плавав на «Моржі». Став свідком закопування скарбів Флінта на острові Кістяка. За непокору піратом був покараний залишений на острові. За три роки вимушеної самотності щиро розкався у своїх злочинах, знайшов головну частину скарбів Флінта й переніс їх до своєї печери. Завдяки човну Бена Ганна Джим Гжінс зміг перевести «Еспаньйола» в безпечне місце. Завдяки введенню в систему образів роману «Острів скарбів» персонажа на ім'я Бен Ганн у шукачів скарбів з'явилася потужна підтримка людини, яка досконало знає острів й володіє скарбами Флінта. Крім того, автор проводить думку про те, що піратство не приносить щастя людині, більш того, навіть розкавшись у своїх гріхах, Бен Ганн не може остаточно позбавитися від шкідливих звичок минулого (від пиятики) й швидко втрачає свої гроші. Цікаво, що про перебування Бена Ганна на острові Кістяка написав книгу інший англійський письменник, Р.Ф. Делдерфілд «Пригоди Бена Ганна».)*

— Зробіть висновок, що об'єднує героїв роману, про яких щойно йшла мова. (*Головне те, що усі вони порядні люди, для яких людські чесноти й гуманізм є основним життєвим орієнтиром.*)

— Чи можна їх назвати позитивними персонажами? Чи є у позитивних персонажів такі риси вдачі, які вам не подобаються?

Характеристика негативних персонажів у системі образів роману

Учитель. Інтерес людини до грошей завжди мав і має місце. Для чого людині потрібні гроші? Для матеріального збагачення? Для самовдосконалення? Чи, може, для того, щоб просто вижити? Прикро, що гроші мають владу над людиною, але це факт. Історія має багато прикладів кропіткої праці заради збагачення, але відомі й ганебні вбивства, розбій, підлість, зрада, підступність, на які підштовхнули жага до грошей, бажання владарювати над світом.

Автор роману «Острів скарбів» теж звертається до теми засудження жаги до збагачення, яка втілилася в образах піратів.

Передусім з'ясуємо значення певних термінів.

Словникова робота.

Гроші - це металеві та паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі й продажу.

Жага - велике, нестримне бажання чого-небудь.

Пірати (з грец.) - грабіжники; корсари (іт.), буканьєри, флібустьєри (гол.)

Повідомлення «історика» (випереджальне завдання).

З виникненням землеробства, скотарства, ремесла між людьми починається обмін продуктами виробництва, який призводить до появи грошей.

Перші гроші побутували у вигляді предметів - камінців, рідкісних мушель, шкур тварин, худоби, зерна тощо. Металеві гроші з'явилися на межі II—I тис. до Р. Х.

Коли суспільство вдається до торгівлі, з'являються гроші, це призводить до збагачення одних і зuboжіння інших.

Повідомлення «географа»

З 1535 до 1660 року з поневолених держав інків і ацтеків вивезено коштовностей на суму 2,5 млн доларів. Це вдвічі перевищувало вартість цінностей, здобутих у Старому Світі до XVIII ст. Уряди європейських держав - Великобританії, Франції, Голландії організували спустошливі грабежі країн Америки. Вони роздавали спеціальні грамоти на право грабувати. Так з'явилися королівські пірати. (Під час розповіді використовується географічна карта)

У наш час напад на морське або річкове судно з метою заволодіння чужим майном карається позбавленням волі строком від 5 до 10 років.

Повідомлення «історика»

Пірати вірили у прикмети: сережка у вусі покращує зір, а монета в проколотому вусі - пропуск у підземне царство.

Піратство завжди вважалося тяжким злочином. Зустріч кораблів у морі з піратами була страшним випробуванням. Піратством займалися і жінки. Китайська жінка-пірат Чен Сяо керувала флотом, що налічував 800 парусних суден, 1000 човнів, 70000 осіб було у її команді. Вона відзначалася особливою жорстокістю не тільки з ворогами, а й зі своїми підлеглими.

Піратське прислів'я «Мертві не кусаються» вражає нас жорстокістю. Ось чому вважалося за краще самому накласти на себе руки, ніж зустрітися віч-на-віч із піратами.

Символ піратів - «Веселий Роджер» червоного або чорного кольорів - мав різні дизайни і говорив про своїх господарів доволі недвозначно.

Повідомлення «географа».

Найвідоміший пірат - англієць Френсіс Дрейк. Він народився 1545 року, був 12-ою дитиною у сім'ї. Морську кар'єру розпочав у 15 років юнгою на торговому кораблі, а в 1566 році здійснив своє перше далеке плавання до Вест-Індії, тобто Америки. Після повернення його дядько, бізнесмен Джон Хоукінс, вирішив долучити Френсіса до своєї напівзаконної справи - купував рабів у португальських колоніях (або захоплював їх силою) на західному узбережжі Африки й вигідно продавав живий товар іспанцям. Такі операції давали великі прибутки. Френсіс Дрейк вивчив маршрути іспанських золотих караванів від копалень до портів і далі через Атлантику, а також географію Карибського басейну, морське узбережжя та навігаційні умови мореплавства. Одного разу він зі своєю командою, висадившись на берег, напав на іспанський караван там, де його не чекали, - у джунглях. Англіїці захопили стільки дорогоцінного металу й коштовного каміння, що навіть не змогли забрати усе награбоване із собою, тому частину здобичі заховали в джунглях. У серпні 1573 року Дрейк із великим багатством повернувся у місто Плімут.

У 1595 році він очолив добре підготовлену й озброєну ескадру для захоплення Панам та пограбування іспанських портів у Карибському морі, але з цього походу він уже не повернувся.

Учитель. Чи було щось позитивне у діяльності морських розбійників?

«Географ». Так, часто вони першими прокладали великі водні маршрути, які з'єднували Європу з країнами Сходу та Америкою. Френсіс Дрейк здійснив другу навколосвітню подорож (після Магеллана), відкрив острови у Тихому океані та протоку між островами Вогняна Земля й Антарктидою, яку пізніше було названо про-токою Дрейка. Цінності, награбовані піратами, перетворювалися на капітал, який вливався в економіку країни і зміцнював її.

Учитель. «Острів скарбів» вважають зразком «піратського роману», хоча в ньому немає класичних піратських сцен і зображено не активних піратів, а лише «уламки піратства», які не можуть самостійно здобути скарби в бою, а хочуть вирвати з рук одне одного надбання відчайдушних піратів минулого - Моргана, Флінта та ін. Вони називають себе «джентльменами фортуни», бо у їхньому житті все залежить від удачі: пощастить - повернуться з грошима, не пощастить - загинуть.

— У зв'язку з яким персонажем у роман Стівенсона «Острів Скарбів» уперше входить тема піратства? (Біллі Бонсе та його пісня «П'ятнадцять хлопців на скрині мерця...».)

- Визначте роль образу Біллі Бонса в романі. (*Перший помічник капітана Флінта, після смерті якого втік до Англії, заволодавши картою скарбів. Карта стала предметом мрій багатьох піратів.*)

— Чому саме сліпий П'ю зі своїми «джентльменами удачі» знаходить Біллі Бонса? Що ви можете сказати про П'ю? Чому він гине услід за Біллі Бонсом? (*Сліпий П'ю - піратський ватажок, про якого відомо, що він втратив зір у тому ж бою, що й Джон Сілвер свою ногу. Разом із капітаном Флінтом, Джоном Сілвером і Біллі Бонсом складав четвірку найжорстокіших і найнебезпечніших злочинців, що діють у романі Стівенсона «Острів Скарбів». Загинув під копитами коня після погрому в заїзді «Адмірал Бенбоу». Його вплив на інших піратів величезний. Навіть втративши зір, він наводить жах на Біллі Бонса, а розумний і хитрий Джон Сілвер з повагою повторює його ім'я. Саме він, а не Джон Сілвер чи Джоб Ендерсон, керував атакою трактиру «Адмірал Бенбоу».*)

— Кого з піратів ви вважаєте найбільш небезпечним? Чому? Визначте провідні риси характеру цього персонажа? Чи тільки негативні риси характеризують його вдачу? Яким є ваше особисте ставлення до нього?

(Джон Сілвер, він же Тулуб, він же Довгий Джон, кок на «Еспаньйолі», потім ватажок піратського заклоту. Стерничий розповідав про нього Джімові: «А що вже хоробрий він, наш Довгоджон, — лев проти нього ніщо! Я бачив, як раз він зітнувся з чотирма — загірб їх і буць голова об голову — а сам був без зброї!». На «Моржі» у Флінта був квартирмейстером. Ліва його нога була відтята до самого стегна, тому пересувався Сілвер на дерев'яному протезі за допомогою милиці. На відміну від більшості піратів, Джон Сілвер не бідував. Маючи хист до комерції, він був господарем трактиру «Підзорна труба» в порту Брістоля. На плечі завжди носив папугу на ім'я Капітан Флінт. Після страшних подій на Острові Скарбів не тільки залишився живим, вчасно перейшовши на бік шукачів скарбів, а й уникнув справедливого покарання, врятувавшись втечею, прихопивши з собою значну суму грошей. Персонаж виявився настільки цікавим, що про його життя до подій на Острові Скарбів письменником Деннісом Джудом написаний роман «Пригоди Довгов'язого Джона Сілвера». Має суперечливий характер. Цей персонаж жадібний до грошей, саме жадоба наживи визначає всі його вчинки. Жорстокий і мстивий, розумний і підступний, витриманий і хитрий, з усіх піратів він є найбезпечнішим. Проте Сілвер має веселу вдачу, легко сходиться з людьми й викликає у них довіру, багатий життєвий досвід зробив його гарним психологом та цікавим співбесідником. Це непересічна людина, але він пірат, і це перекреслює всі його позитивні риси. Викликає неоднозначне ставлення. Завдяки йому залишився живим Джім Гокінс.)

Проблемне питання.

«Повернуся з цього рейсу і заживу, як справжній джентльмен», - планує Довгий Джон.
- Як ви думаєте, Джон Сільвер - джентльмен?

Прийом «Обери позицію».

Клас ділиться на дві групи, кожна з яких за допомогою цитатного матеріалу доводить власну думку: «так» або «ні».

Висновки учнів. Джон Сільвер - розумний, розсудливий, хоробрий, сильний, але цього замало, щоб стати справжнім джентльменом, адже слова його брехливі, він жорстокий, корисливий, криваві злодійства для нього - звична справа.

— Кого з піратів можна вважати другим за Джоном Сілвером? Доведіть, спираючись на текст. (Це Джоб Ендерсон, боцман. Енергійний, сильний, фізично витривалий, високий на зріст, ідеально володіє холодною зброєю та стріляє з пістолета, жадібний до грошей. Після зникнення Ерроу виконував на шхуні обов'язки першого помічника капітана. Був вбитий Абрахамом Греєм під час штурму частоколу.)

— Схарактеризуйте найстаршого серед піратів, Тома Моргана. Чому, по-вашому, капітан Смоллет залишив його на Острові Кістяка?

IV. Узагальнення вивченого матеріалу.

— Поміркуйте, що пов'язує обидві групи персонажів роману «Острів Скарбів». (Карта Острова Кістяка та бажання заволодіти скарбами капітана Флінта.)

— Яку з цих груп, по-вашому, можна назвати командою, а яку ні? Чому? Наведіть аргументи, спираючись на текст твору.

— Визначте провідний художній прийом, за допомогою якого Стівенсон відображає головний конфлікт твору та протистояння шукачів скарбів і піратів. (Антитеза.) Що ще, крім показу конфлікту, залежить від антитези? (Поділ системи образів на позитивних і негативних персонажів.)

— Доведіть, що автор не ідеалізує своїх позитивних героїв та не робить всіх піратів беззаперечними негідниками. Аргументуйте прикладами з тексту.

— Зробіть висновок, чому шукачі скарбів, що чисельно значно поступалися піратам, отримали перемогу?

Учитель. У своєму творі Стівенсон зображує силу людини у життєвих випробуваннях, уславлює мужність, інтелект особистості. Справжній скарб - сміливі, рішучі люди, які ніколи не залишають друга в біді, ризикують власним життям заради інших, заради справедливості і правди. А «острів скарбів» - не за далекими морями, а в душі кожної людини.

- Який скарб ви знайшли для себе на острові в романі Стівенсона?

V. Домашнє завдання:

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Роберт Льюїс Стівенсон. «Острів скарбів». Моральні цінності в романі

Мета: завершити аналітичне дослідження твору. Зробити висновки та узагальнення щодо моральних цінностей в романі Роберта Льюїса Стівенсона «Острів Скарбів» та особливостей їх художнього втілення; розвивати навички аналітичних узагальнень в учнів; сприяти формуванню гуманістичних цінностей в учнів.

Обладнання: ілюстрації до роману, портрет Стівенсона.

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Оголошення теми й завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів****III. Актуалізація опорних знань.****Бесіда.**

— Розкажіть, де й коли розпочинаються події, описані Стівенсоном у романі «Острів Скарбів». Що, по-вашому, є більш важливим для розвитку сюжетної лінії - художній простір чи художній час? Чому автор обирає доволі глуху місцину на англійському узбережжі? Для кого з героїв твору це місце найбільш вигідне?

— Чому «Адмірал Бенбоу» стає місцем нашестя піратів?

— Що стає головним рушієм розвитку сюжету та зміни місця дії? (*Папери Біллі Бонса з картою захованих Флінтом скарбів на Острові Кістяка.*)

— Навіщо автор вводить проміжну просторову ланку між «Адміралом Бенбоу» та Брістолем? (*На противагу піратам, що відкрили полювання на скарби Флінта, потрібно було сформуванню ще й команду шукачів скарбів. Постало питання, де зібрати разом лікаря Лівсі, сквайра Трелоні та Джіма Гокінса.*)

— Яку роль відіграє Брістоль у зав'язці та розвитку подій, пов'язаних з пошуками скарбів?

Жорстокі, жадібні до золота, хоробрі, відчайдушні, нахабні, злі, заздрісні, некеровані, здебільшого п'яниці й убивці, у разі небезпеки готові на будь-яку підлість, це не команда, а шайка злочинців, за якими «плаче» шибениця.

— Чому, по-вашому, автор так детально описує таверну Джона Сілвера «Підзорна труба»? Як ви думаєте, чому Сілвер саме так назвав її? Як «Підзорна труба» допомагає читачу й Джіму Гокінсу краще зрозуміти Джона Сілвера?

— Виразно прочитайте опис брістольського порту. Яка інформація пов'язана з подальшим розвитком подій, а яка відповідно жанру пригодницького роману відволікає увагу читача від основних подій та присипляє його пильність? Для кого з героїв роману знайомство з життям портового міста мало найважливіше значення? (Для Джіма Гокінса.) Поясніть, чому ви так вважаєте.

— Доведіть, що художній простір роману «Острів Скарбів» постійно звужується й стає максимально замкненим. Аргументуйте прикладами з тексту.

— Розкажіть, як поводяться люди в замкненому просторі корабля, що знаходиться у відкритому морі? Від кого залежить у цей час мікроклімат на «Еспаньолі»?

— Який сенс має зіставлення безмежного простору моря й замкненого простору корабля? Виразно прочитайте описи моря та описи корабельного інтер'єру. Яку атмосферу утворює дане зіставлення?

IV. Аналітичне дослідження ролі опису Острова Кістяка

- Виразно прочитайте фрагмент тексту, в якому йдеться про те, як відкрився шукачам скарбів Острів Кістяка. Виділіть у ньому ключові слова та поясніть їх смислове навантаження. Чому справжня назва Острова Скарбів Острів Кістяка?
- Поясніть, чому Острів Скарбів постає перед читачем з точки зору Джіма Гокінса. Як юнга сприйняв острів? Доведіть, що ще до висадки на берег острів справив на Джіма Гокінса гнітюче враження.
- Наскільки в подальшому розвитку подій справдилися неприємні передчуття Джіма?

- Яким чином автор розширює читацьке уявлення про Острів Скарбів? (*Він висаджує героїв на берег і зіштовхує шукачів скарбів і піратів. Острів став для цих двох груп людей своєрідною межею відчуження: відтепер вони назавжди непримиримі вороги.*)
- Що саме лежить в основі цієї ворожнечі? (*Скарби, гроші.*)

Самостійна робота в групах

Завдання для першої групи:

Стисло схарактеризувати острів з точки зору шукачів скарбів.

Завдання для другої групи: стисло схарактеризувати острів з точки зору піратів.

«Пам'ятка характеристики Острова Скарбів»

- ❖ Чим був острів для кожної групи персонажів?
- ❖ Які особливості острова відкрили для себе представники кожної з груп?
- ❖ Визначте найсуттєвіші характеристики острова з позицій кожної групи персонажів.
- ❖ Чи відчували люди комфортно себе на острові?
- ❖ Які випробування довелося пережити людям та якими були втрати?
- ❖ Чого навчив Острів Скарбів представників кожної з груп персонажів?
- ❖ Чому автор залишив у таємниці координати острова?

V. Підсумки й висновки

- Поміркуйте, чому капітан Флінт обрав саме Острів Кістяка для переховування награбованого?
- Хто з героїв твору найкраще знав острів? Чи став Острів Кістяка домівкою для Бена Ганна?
- Чим став Острів Скарбів для Джіма Гокінса? Чому й через багато років він викликає в героя жах? Підтвердьте цитатами з тексту.
- З'ясуйте, з чим сприйняттям Острова Скарбів збігається його авторське бачення.
- Чи почувалися б ви комфортно в такому місці, як Острів Скарбів? Спрогнозуйте своє перебування на острові під час розвитку дії роману Стівенсона «Острів Скарбів» (XVIII століття) та в наш час.

Узагальнююча бесіда

- Які головні проблеми, по-вашому, порушує Стівенсон у романі «Острів Скарбів»? (*Проблема цінності людського життя, проблема дружби й взаємодопомоги, проблема співвідношення духовного й матеріального в житті людини, проблема формування особистості.*)
- Наведіть приклади на підтвердження наявності кожної з цих проблем у творі.

- Які художні засоби використовує автор для втілення й ствердження вказаних вище проблем? (*Антитеза. Автор зіштовхує дві протилежні життєві моралі - колективістську та індивідуалістичну, гуманну та антилюдяну. Втілює він їх удвох групах персонажів, одна з яких (шукачі скарбів) сповідує авторську позицію ставлення до життя й до людей, друга (пірати) контрастує з першою й є антигуманною, жорстокою, корисливою. Стівенсон дає право говорити від власного імені двом героям — Джіму Гокінсу та лікарю Лівсі. Всі художні засоби, включаючи діалоги персонажів, міркування оповідача (Джіма), портретні характеристики, пейзажі, інтер'єри, різноманітні описи та ретроспективні згадки - все підпорядковано втіленню головної мети створення роману «Острів Скарбів»: утвердженню гуманістичних моральних цінностей, незаперечної переваги духовного над матеріальним у житті людини.*)

VI. Аргументація й виставлення оцінок за урок

VII. Домашнє завдання.

УЧИТЕЛЬ _____**Тема. Написання твору-опису за картиною**

Мета: *учити добирати, систематизувати робочий матеріал до твору; розвивати мовлення, уміння логічно і послідовно висловлювати думки; розвивати навички аналізу, спостереження, асоціативне мислення, естетичні смаки, виховувати любов і повагу до рідної мови, мистецтва, природи.*

Хід уроку**I. Організаційний момент****II. Ознайомлення з темою, метою і завданнями уроку****III. Актуалізація знань, умінь і навичок.****Евристична бесіда.**

--Що таке мистецтво? (Мистецтво—один із видів людської діяльності, в якому художньо відображається внутрішній світ людини та світ, який її оточує.)

--Які види мистецтва ви знаєте? (Література, живопис, музика, театр, скульптура, кіно, театр і т.д.)

Учитель. Кожний вид мистецтва має свій спосіб відображення навколишнього світу, у ньому використовуються характерні саме для нього матеріали і він по-різному задовольняє людські вимоги. Живопис—найпопулярніший вид образотворчого мистецтва.

--Чи доводилося вам споглядати твори живопису в художніх музеях, на виставках?

--Як художники виконують свої картини? (Кольоровими фарбами на стіні, папері чи полотні).

--Що допомагає, впливає на майстерність художника? (Навколишній світ, світ людських почуттів, характерів, спостереження за природою, сміливі фантазії).

«Поміркуймо разом»

Учитель. Сьогодні є чудові фотоапарати, відеокамери, які можуть залишити на згадку і портрет друга, і цікаві моменти відпочинку. І пам'ятки архітектури, і мальовничі пейзажі. Можливо, цього достатньо?

--Чому твори, виконані художниками, цінуються? (Художник зображує головне, відкидаючи випадкові речі, а ще майстер малює сутність, душу, зміст, а фотографії, на жаль, це не під силу).

IV. Робота над твором за картиною.**Скласти усний твір-опис за картиною, дотримуючись плану:**

1. Загальна характеристика композиції картини (яка панорама відкривається перед глядачем).
2. Перший план картини.
3. Другий план полотна.
4. Використання художником кольорів як засобу виразності основної думки твору.
5. Які думки і почуття викликає картина?

V. Підсумок.**VI. Домашнє завдання.**

Повторити вивчений матеріал, підготуватися до контрольної роботи.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Контрольна робота № 2. Пригоди і фантастика

Мета: перевірити рівень засвоєння учнями знань з теми; розвивати уміння застосовувати набуті знання практично; виховувати культуру писемного мовлення.

Тип уроку: урок перевірки знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Оголошення теми й мети уроку. Актуалізація опорних знань учнів.

Виконання завдань за варіантами.

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати повість Ч.Діккенса «Різдвяна пісня в прозі».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Чарльз Діккенс. «Різдвяна пісня в прозі». Сюжет і композиція повісті

Мета: *познайомитись із творчістю Чарльза Діккенса; проаналізувати зміст строфи I «Різдвяної пісні в прозі»; вчити школярів підтверджувати свої думки художнім текстом, розвивати вміння аргументовано висловлювати власну точку зору при оцінюванні героїв, їх вчинків та фактів художньої реальності; з'ясувати сутність авторської точки зору на людину та її місце в суспільстві; формувати діалогічний тип мислення школярів.*

Обладнання: *слайд-презентація «Чарльз Діккенс», фрагмент «Різдвяна історія», ілюстрації до повісті.*

Хід уроку

I. Організаційний момент. Створення ситуації успіху

Звучить музика Леонтовича «Щедрик».

Вчитель. Доля іноді дарує нам чудові подарунки. Думаю, наша сьогоднішня зустріч – це теж своєрідний подарунок. У нас є прекрасна нагода добре попрацювати на уроці і отримати від цього задоволення.

II. Мотивація навчальної діяльності. Очікування

- Чи хотів би кожен з Вас бути щасливою людиною? На уроці ми будемо шукати відповідь на питання: що робить людину щасливою? А допоможе нам в цьому видатний англійський письменник Ч. Діккенс та герой його повісті «Різдвяна пісня у прозі» Скрудж.

Чарльз Діккенс — один із найвидатніших письменників Англії XIX століття. Народився в передмісті Портсмута в родині дрібного службовця. В дитинстві захоплювався театром, літературою, з величезним задоволенням навчався в школі. Але щасливе дитинство Діккенса було зруйноване банкрутством та арештом батька. З десяти років хлопчик змушений був працювати, щоб заробляти на прожиток своєї сім'ї. Про 12-16-годинну працю на лондонській фабриці вакси, де Чарльз наклеював ярлики, він згадував із жахом і смутком. Дорослий Діккенс все своє життя прагнув вирватися зі злиднів та назавжди зберіг почуття жалю до бідняків, співчував їм і допомагав чим міг. Своєю літературною діяльністю Чарльз Діккенс прагнув привернути увагу суспільства до жакливої несправедливості, до знедолених. Він сподівався, що його твори допоможуть зачерствілим багатіям стати милосердними. Діккенс вважав, що творити добро доречно завжди, але найсприятливішим часом для допомоги нужденним людям є світле свято Різдва.

— Як ви гадаєте, чому письменник вважав свято Різдва найсприятливішим часом для того, щоб робити добро?

Учитель. Діккенс дуже любив різдвяні свята. Він бачив у них прояв природної доброти та життєлюбства народу, простих, але щирих веселощів, без яких життя бідняків було б ще злиденнішим і сумнішим. Письменник сприймав Різдво як свято домашнього вогнища, тому воно було особливо дорогим для нього. Діккенс любив веселе відкрите вогнище каміну, біля якого у різдвяний вечір збиралася сім'я, любив затишок кімнат, прикрашених гілками омели або гостролисту, - особливо привабливий узимку, коли надворі йде сніг, гуркоче вітер і згущається морозний туман. Любив він і традиційний ритуал цих свят – веселі ігри і танці до чи після вечері з обов'язковим пудингом.

- А чи любите це свято ви?

III. Робота над темою урока.

Екскурсія в країни світу

«Різдвяна пісня у прозі» переносить нас у чарівні святкові дні народження Христа. Різдво... З яким хвилюванням чекають цього свята люди всієї земної кулі! У чому ж секрет такої любові до цих надзвичайних днів? Зауважу, що у кожного народу є свої традиції святкування Різдва. Є вони і в українців, і у росіян, і у мешканців найбільшої країни у світі – США, і у англійців, про яких розповідає твір. *(Розповідь учнів про святкування Різдва в США, Англії, Україні)*

- Сьогодні ми починаємо працювати з текстом повісті Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі». До створення «Різдвяних повістей» Діккенс приступив уже зрілим майстром. «Різдвяний» цикл Діккенса складається з п'яти повістей: «Різдвяна пісня у прозі», «Дзвони», «Цвіркун за вогнищем», «Битва життя», «Одержимий». Особливістю «різдвяного» оповідання є процес душевної трансформації героя, відмова від фальшивих цінностей в ім'я в ім'я цінностей істинних, гуманістичних, вічних. За умовою жанру на подібну трансформацію давалася лише одна ніч. Зате ця ніч була різдвяна, ніч, в яку обов'язково відбуваються чудесні пригоди та перетворення

Інформація про історію задуму та створення «Різдвяної пісні в прозі»

У 40-і роки XIX століття Діккенсом було видано дві різдвяні повісті (всього їх створено письменником близько двох десятків): «Різдвяна пісня в прозі» (1843) та «Дзвони» (1844). Вони виходили окремими книжками до Різдва, у кінці грудня (в Англії Різдво святкують 25 грудня за католицькою традицією.) Виникнення цих повістей має свою історію. У лютому 1843 року вчений-економіст Сміт, представник передової англійської інтелігенції, член державної комісії з питань дитячої праці, попросив Діккенса як письменника, який мав всенародну популярність та повагою, виступити в пресі за проведення закону про обмеження робочого дня на заводах і фабриках. Він повідомив Діккенсу страшні факти про дикі умови праці фабричних робітників і зокрема факти про експлуатацію дітей на промислових підприємствах. Письменник повністю поділяв погляди Сміта та його прогресивних однодумців і погодився виступити з протестом проти експлуатації дітей. «... не сумнівайтесь, — писав Діккенс Смітові, — що, коли ви дізнаєтесь, у чому річ, чим я був зайнятий, й де, і як, — ви погодитесь з тим, що молот опустився з силою в двадцять разів, та що там — у двадцять тисяч разів більшою, ніж та, яку я міг би застосувати, якби виконав мій первинний задум». Нам належить з'ясувати, чому автор оцінив силу впливу своїх різдвяних повістей як силу удару 20 000 молотів, зрозуміти, що саме він мав на увазі.

З'ясування первинного рівня розуміння авторського задуму

— Ви вже самостійно прочитали повість Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі». Можливо, хтось із вас хотів би висловити свої думки стосовно того, в чому полягав сенс написання повісті та сили її впливу на читача.

З'ясування особливостей композиції та розуміння назви твору

— Поміркуємо, чому автор назвав свою повість (середній за обсягом прозовий твір про важливий період з життя героя) «Різдвяною піснею в прозі». *(Можливо, тому, що якась важлива подія сталася з героєм саме на Різдво (він змінився).)*

— Чому «пісня в прозі»? *(Різдво це день народження Боголюдини. Різдво — це свято, гідне співавання, тому що воно пов'язане з добром, милосердям, це родинне свято, що об'єднує людей. А про такі речі краще співати, ніж говорити просто. Але в житті Скруджа немає ніякої мрії, нічого доброго — лише сіра буденна проза. Тож, можливо, твір називається так тому, що розповідає про перетворення життя героя з прози на пісню завдяки Різдву?)*

— Як побудований твір? (Він складається з п'яти частин, розділів, які автор називає строфами, як і належить жанру пісні.)

— Як ви вважаєте, чому розділи автор називає строфами, чи пов'язано це якимось чином із назвою твору? (Так, те, що розділи названі строфами, пов'язано з назвою твору. Пісня - це віршований ліричний твір, що складається зі строф (ритмічно завершених частин твору.)

— У якій послідовності автор розташовує строфи свого твору? Чи помітили ви якусь особливість у їх розміщенні? Про що йдеться в кожній строфі?

Композиція повісті Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі»	
I строфа «Марлеєва тінь»	Розповідь про реальне життя досить старого Скруджа та відвідини його привидами померлого компаньйона.
II строфа «Перший з трьох духів»	Мандрівка Скруджа в просторі й часі з Духом Минулого Різдва.
III строфа «Другий з трьох духів»	Мандрівка Скруджа в просторі й часі з Духом Теперішнього Різдва.
IV строфа «Останній дух»	Мандрівка Скруджа в просторі й часі з Духом Майбутнього Різдва.
V строфа «Закінчення»	Розповідь про реальне життя Скруджа після його мандрівок.

— Дослідимо, як у композиції твору поєднується реальне й фантастичне: (I строфа - реальне + фантастичне. II, III, IV строфи - фантастичне. V строфа - реальне.)

Учитель. Нам належить упродовж роботи над текстом визначити роль реального й фантастичного в творі, їх співвідношення. Маємо зрозуміти, чому автор починає реальністю й нею ж замикає композиційне коло, розміщуючи в його середині фантастичне, тобто уявне, нереальне, вигадане.

Аналіз I строфи повісті Діккенса «Різдвяна пісня в прозі» «Марлеєва тінь»

— Яку головну інформацію ми отримуємо, ознайомившись зі змістом I строфи «Марлеєва тінь». (Ми знайомимось з головним героєм повісті Ебінізером Скруджем.)

— Тоді поясніть, чому повість починається звісткою про те, що помер якийсь Марлей. (Марлей був компа-ньйоном Скруджа, його єдиним другом і душеприкажчиком.)

— Чи вразила Скруджа втрата єдиного друга? (Ні, не дуже. Адже він працював навіть удень похорону Марлея.)

— Як ви розумієте, з якою метою автор додає слова «як і личило справді діловій людині»? Чи доречні вони в ситуації, коли йдеться про похорон друга? (З перших же рядків ми починаємо розуміти, що для Скруджа справи, які дають прибутки, вигоду, найважливіші, важливіші навіть за дружбу, навіть за смерть близької людини.)

— Як ви гадаєте, чому Скрудж залишив Марлеєву ім'я на вивісці? Чому йому було однаково, як його називають — Скруджем або Марлеєм? (Можливо, по-перше, таким чином він хотів зберегти пам'ять про померлого друга; по-друге, не хотів витратити зайвих грошей на зміну вивіски. Йому було однаково, як його називатимуть, тільки б процвітала його торгова спілка, тільки б пливли до нього прибутки.)

— Зачитаймо портрет Скруджа й поміркуйте, чому автор дає таке детальний опис героя. У чому полягають особливості цього портрета та яке значення він має для розуміння образу Скруджа як літературного героя?

(Зачитується фрагмент від слів «О! Скрудж був справжній «жмикрут»...» до «йому навіть подобалося протоплюватися дорогами людського життя, нехтуючи людським співчуттям.»)

— Скажіть, з чого починає автор наше знайомство зі Скруджем: з його поведінки чи з його зовнішності? Чому?

У зошиті діти роблять запис.

Скрудж	
Риси характеру й поведінка	Зовнішність
<p>«жмикрут» (пояснити значення слова) «умів схопити людину як кліщами, придушити, скрутити» «старий грішник» «зздрий, жадний» «твердий, як кремій» «ніяке кресало не могло викресати з нього благородної іскри» «скритний, потайний, як той слимак» «холод у душі»</p>	<p>«постать його немов заморозилася» «ніс загострився» «щоки зморщилися» «хода стала скутою» «очі почервоніли» «тонкі губи посиніли» «голос хитрий та прикрий скрипів» «холодний іній лежав у нього на голові, на бровах і на сухім підборідді»</p>
<p>«Скрудж всюди носив з собою холод...» «Ніяка спека не могла зігріти Скруджа, ніякий холод не морозив його...» «Не було вітру жорстокішого за Скруджа, снігу уперті-шого, дощу такого неблаганного, як Скрудж. Злива, град, сніг, сльота мали тільки одну кращу за нього прикмету, — вони бувають часами щедри, а Скрудж - ніколи».</p>	

Висновок. Автор знайомить нас зі Скруджем, починаючи із рис його характеру до зображення зовнішності, його вигляд безпосередньо пов'язаний з його способом життя. «Холодом душі» обумовлена його поведінка й зовнішність. Але проблема в тому, що зовнішність Скруджа не просто неприємна - вона є дзеркальним відбитком внутрішньої сутності Скруджа. Таг автор використовує портрет для розкриття характеру героя.

— Скажіть, чи є хоч щось приємне в Скруджі? *(Ні, абсолютно нічого. Він «жмикрут», заздрісний, жадібний, неблаганний, потайний, ніколи не був щедрим, благородним. Основні риси характеру автор подає метафорично, порівнюючи його з кременем, слимаком, холодом, інеєм.)*

— Чому навіть собаки, поводитирі сліпих, ховалися від Скруджа? *(Його всі боялися: і старці, і діти, і чоловіки, і жінки, навіть собаки вважали його «поганим оком», вони відчували страшну сутність душі Скруджа, немилосердної і неблаганної.)*

— Чому Скрудж не звертав на це ніякої уваги? *(Його не цікавили люди, його цікавили гроші.)*

— Як розуміти слова автора: «йому...подобалося протовплюватись дорогами людського життя, нехтуючи людським співчуттям»? *(Сам позбавлений співчуття до будь-кого, він втішався тільки грошима, зневажав усіх людей, нехтував ними. Навіть радів, коли робив людям зле.)*

— Зачитайте опис погоди напередодні Різдва, який подає автор. Як ви вважаєте, чому пейзаж саме такий і чому твір починається не з опису природи, а з опису Скруджа. Знайдіть ключові слова в уривку та прокоментуйте їх значення. *(«Година була холодна, похмура». «Туман аж проймав», «було зовсім темно», «увесь день не виглядало сонце». «Туман був такий густий, що... будинки здавались привидами. Туман проходив у кожному щілину, у кожному дірочку від ключа».)*

Висновок. *Холод у природі як паралель із холодом душі головного героя. Туман, темрява, холод свідчать про те, що у світі, де не виглядало сонце, такими ж темними, холодними, похмурими є й душі людей.*

— Де ми зустрічаємось зі Скруджем напередодні Різдва? *(У його конторі, він працює навіть тоді, коли люди готуються до свята. Він не тільки сам знаходиться на роботі, а й утримує там свого єдиного клерка.)*

— Що ви можете сказати про ставлення Скруджа до свого службовця? *(Він його не вважає за людину, не зачиняє дверей, щоб наглядати за писарем, робоче місце якого знаходиться в тісному, темному, холодному закамарку, схожому на бочку. Скрудж тримає біля себе вугілля, щоб писар зайвий раз не підкинув його в коминак (звертається увага на те, що це не комин, а коминак -*

маленький, щоб мені вугілля витрачалося). Писар мерзне, замотує шию хустиною та пробує зігрітися хоч біля свічки.)

— Яка подія порушує загальний стан темряви, туману, холоду? (З'являється племінник Скруджа. Він радісний, рум'яний, гарний. Він бажає веселого Різдва.)

— Прочитайте діалог Скруджа з племінником та охарактеризуйте ставлення обох персонажів до Різдва.

— Як сприйняв Скрудж вітання племінника? Чи так відповідають на побажання добра й благополуччя?

— Що приносить людині Різдво? Які це дні? («Найкращий в цілому році», «добрий, веселий, ласкавий, привітний день! Єдиний з довгих днів, коли всі вузькі серця ширшають, єдиний день, коли всіх бідних людей вважають за своїх товаришів у житті, а не створіннями іншої породи».)

— Чому Скрудж називає племінника й клерка людьми, що втратили здоровий глузд? («Коли б я міг робити так, як бажаю...то я б кожного дурня, що шляється та славить Христа, зварив разом з його різдвяною стравою й поховав би, застромивши йому ялинку в серце!»)

— На що замахнувся Скрудж у своїй бездушності? (Він замахнувся на Бога. Христос проповідував добро, милосердя, любов, прощення. Саме цього й бракувало Скруджеві, тож він деградував повністю, якщо зрікається навіть самого імені Христа.)

— Який сенс появи в конторі Скруджа двох добродіїв із благодійного товариства? (Відмовивши їм у пожертвах на користь бідняків, Скрудж сам підтвердив свій статус людини з безжалісною душею. Він не здатен на співчуття. Скрудж виділяє пожертви тільки на тюрми, робітні дома. Він приходить до страшного людиноненависницького висновку: «Коли б вони (бідняки) згодилися швидше вмерти... то ще й краще було б: поменшало б трохи людей, а то вже намножилося!..»)

— Чому автор вводить фантастичні елементи в оповідання (поява Марлеєвої тіні)? (Тому що всі реальні спроби повернути Скруджа до добра напередодні Різдва не дали результатів. Можливо, потрібне щось надреальне, щоб змусило його пережити потрясіння. Автор знаходить такий спосіб, щоб достукатися до загубленої душі Скруджа.)

Терези життєвих цінностей Скруджа

Там, де повинні бути найважливіші людські цінності - дружба, любов, родинні почуття, співчуття бідним, щедрість, доброта, тощо - пустота. Для Скруджа їх просто не існує. Але за законами Космосу все має бути в стані рівноваги. Не Можна будь-чому надавати перевагу, порушується гармонія, й людина деградує, якщо в її житті переважає матеріальне. Таких, як Скрудж, в реальному житті багато. Чарльзу Діккенсу, як людині віруючій, важливо було повернути увагу багатіїв до бідних, а також змусити їх замислитися над життєвими цінностями, над збереженням душі. Автор знаходить фантастичну можливість сказати Скруджу та іншим, таким як він, про те, що гроші не головне в житті, про те, що треба пік-луватись про спасіння душі, поки ти живий.)

— Розкрийте сенс відвідин Скруджа привидами Марлея. (Хтось мав сказати Скруджеві про найважливіше, про душу. Тож автор приводить Марлея з того світу, щоб Скрудж прислухався до нього! «У людини душа не повинна бути замкнена, — треба, щоб вона завжди зустрічалася зі своїми близькими, щоб мала співчуття до інших; коли душа не робила цього за життя, то мусть спокутувати по смерті».)

— У чому полягає символічний сенс прозорості привида Марлея та його ланцюга? (За життя про Марлея казали, що в нього немає серця. Побачивши ґудзики на каптані Марлея ззаду, Скрудж ніби впевнився у справедливості цього твердження. «Ланцюг його був дуже довгим і звивався як хвіст. Він був зроблений ... із скриньок для грошей, з ключів, із замків, з конторських книг, паперів і з важких мішків з грошима. Все це було зроблене із заліза». Символічно ланцюг перетворюється на життєвий тягар після смерті, який треба спокутувати в постійних мандрах і стражданнях. Оскільки Скруджа тишать ті ж самі речі, що тишили й Марлея, то він отримує можливість побачити, якими можуть бути душевні муки після смерті, якщо він не зміниться в реальному житті.)

— У розмові привида Марлея зі Скруджем знову виникає вислів «діловий чоловік»? Чи співпадає його значення в розумінні Скруджа й Марлеєвої тіні? (Для Скруджа вислів «діловий чоловік» пов'язаний із накопиченням багатств, зміцненням «діла». Марлей після смерті усвідомив, що

головним ділом життя мало бути зовсім інше. «Моє діло мусило бути — всі люди, спільне добро. Любов, співчуття, терпіння, добродійність, — оце все було діло! Торгові справи були тільки краплею того моря справ, що мені було призначено».)

— Як ви гадаєте, чому привід Марлея найбільше страждає саме о цій порі року, напередодні Різдва? (Можливо, тому, що Марлей у дні Різдвяних свят був особливо безсердечним і жорстоким.)

— Чи є вихід для Скруджа? (Так. Марлей обіцяє йому надію й можливість змінитися, пов'язану із трьома Духами Різдва.)

Висновок. Відвідини Марлеєвої тіні не тільки налякали Скруджа, але й дали йому можливість стати на шлях змін, а відтак у нього ще є можливість врятувати душу від вічних страждань, повернутися до християнських цінностей: милосердя, любові, прощення й добра. І автор використовує для цього фантастичні елементи оповіді.

IV. Підбиття підсумків уроку

- Різдвяна історія Діккенса схожа на казку зі щасливим кінцем. Як і кожна казка, вона має свій підтекст. Письменник нагадує людям, що часто у своїх нещастях винні вони самі, у їхніх руках змінити життя на краще, жити у мирі і злагоді, бути добрими і милосердними. Потрібно хоча б іноді аналізувати свої вчинки, і тоді стануть зрозумілими помилки, які треба виправляти завжди вчасно. Так думав письменник, який бажав бачити всіх людей щасливими. Його мрії були ілюзорними, та все ж він змушував людей замислитися над власним життям.

V. Домашнє завдання

Підготувати розповідь про подорожі Скруджа, скласти план-маршрут подорожей героя.*

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. Чарльз Діккенс. «Різдвяна пісня в прозі». Подорож Скруджа у часі й просторі. Динаміка образу Скруджа, причини його духовного переродження.

Мета: розкрити сенс мандрівки Скруджа в просторі й часі як можливість досягнути все своє життя, зрозуміти істинну його цінність й відродитися до нового життя, заснованого на любові й милосерді; розкрити роль фантастичних елементів та образів Духів Минулого, Теперішнього й Майбутнього Різдва у відродженні душі Скруджа; вдосконалювати навички цілісного аналізу художнього тексту; розвивати діалогічне та монологічне мовлення учнів; сприяти формуванню гуманістичних цінностей учнів.

Обладнання: фрагменти анімаційного фільму «Різдвяна історія» (Скрудж і Духи Різдва).

Хід роботи

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

- На минулому уроці відбулося наше знайомство з повістю Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі» та її головним героєм Ебінзером Скруджем. Визначте найголовніші риси характеру Скруджа.
- Яку можливість отримав Скрудж завдяки відвідинам його тінню померлого компаньйона?

III. Оголошення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

Учитель. Сьогодні ми маємо здійснити разом зі Скруджем та Духами Минулого, Теперішнього й Майбутнього Різдва мандрівку в просторі й часі та визначити її роль у авторському задумі твору. Для цього ми детально проаналізуємо строфи II, III, і IV тексту повісті «Різдвяна пісня в прозі».

IV. Аналіз строф II, III, IV повісті Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі»

- Повернемося ще раз до особливостей композиції твору й згадаємо назви II—IV строф. Спробуємо схематично визначити сюжетну лінію кожної з них.

Строфа I. «Перший з трьох духів»

- Як з'явився перший із трьох духів? (Разом зі світлом. Темряву художнього простору, що заповнила собою всю I строфу, прорізає світло.)

— З'ясуємо особливості зовнішності першого Духа й спробуємо зрозуміти, чому він має саме такий вигляд. Знайдіть у тексті й зачитайте його опис, поясніть значення ключових слів. («Чудна істота», «дитяча постать», «більше схожий на діда», «волосся ... було зовсім біле». Одягнений в дуже білу сорочку, підперезану блискучим поясом, держав гілку вічнозеленої рослини (в Англії на Різдво господа прикрашають гілками гостролиста. «Од його голови йшло широким пасмом світло, — воно освітлювало все навкруги»).

Це дух минулого Різдва - він одночасно й дитина, й дід, тому що нагадує про ті свята, які були давно. Але це були свята дитинства. Сяйво над його головою має алегоричний характер. Можливо, в ті часи душа Скруджа ще не було сповнена холоду й темряви. Тож Дух Минулого Різдва - це нагадування про іншого Скруджа, яким він був у далекі роки свого дитинства, юності.)

- Перегляньте фрагмент анімаційного фільму «Різдвяна пісня в прозі» (зустріч Скруджа з Духом Минулого Різдва). Чи збіглося ваше уявлення про цю фантастичну істоту з її образом на кіноекрані? Наскільки, по-вашому, Дух Минулого Різдва відповідає його описові в тексті?

— Як ви думаєте, чому Дух сказав Скруджеві перед мандрівкою: «Дай я доторкнуся до твого серця... і моє доторкання підтримає тебе тепер і потім»?

(Головна мета автора - відродити душу Скруджа! Йому в цьому допомагають фантастичні образи та фантастичні події (мандрівки в просторі й часі, фантастична можливість за одну Різдвяну ніч побувати в Минулому, Теперішньому та Майбутньому).

— Яким шляхом провів Скруджа Дух Минулого Різдва? Як ви гадаєте, чому цей шлях був саме таким?

— Які зміни й завдяки кому відбуваються зі Скруджем?*(Уроки добра й самопожертви від молодшої сестри. Фанні повернула Скруджеві сім'ю. Містер Фецвіг власним прикладом показує, як потрібно ставитися до роботи й до життя.)*

— Якою була реакція Скруджа на побачене й згадане? *(«Твої губи тремтять... А що це у тебе на щоці». Скрудж «заплакав», «все зворушувало Скруджеве серце до сліз». «Скруджеві стало ніяково»).*

— Як ви думаєте, чому сила світла, що йшло від голови духа, стала дуже ясною й чому Скрудж надів на голову духа гасильника?

— Як і чому Скрудж почуває себе після першої мандрівки?

— Які результати дала мандрівка в минуле?

Висновки. *Читач бачить, що Скрудж не завжди був «холодний», що він пережив долю покинутої дитини, що дитинство та юність подарували йому уроки щастя й добра, але в зрілому віці він віддав перевагу грошам і все зруйнував сам. Зі Скруджем відбуваються завдяки згадці про минуле зміни: до нього повертаються такі звичайні людські почуття, як здатність переживати, плакати, радіти, розуміти цінність доброго слова, кохання, сімейного щастя. Його душа страждає, мучиться, Можливо, саме тому, не витримуючи цих сердечних мук, цього болю, він навіває гасильника на голову Духа.*

Це перший крок до очищення Скруджа від «холоду душі», до його звільнення від влади грошей.

Строфа III. «Другий з трьох духів»

— Скрудж мандрує із Духом Теперішнього Різдва. З'ясуємо, в чому особливість змісту й ролі III строфи твору.

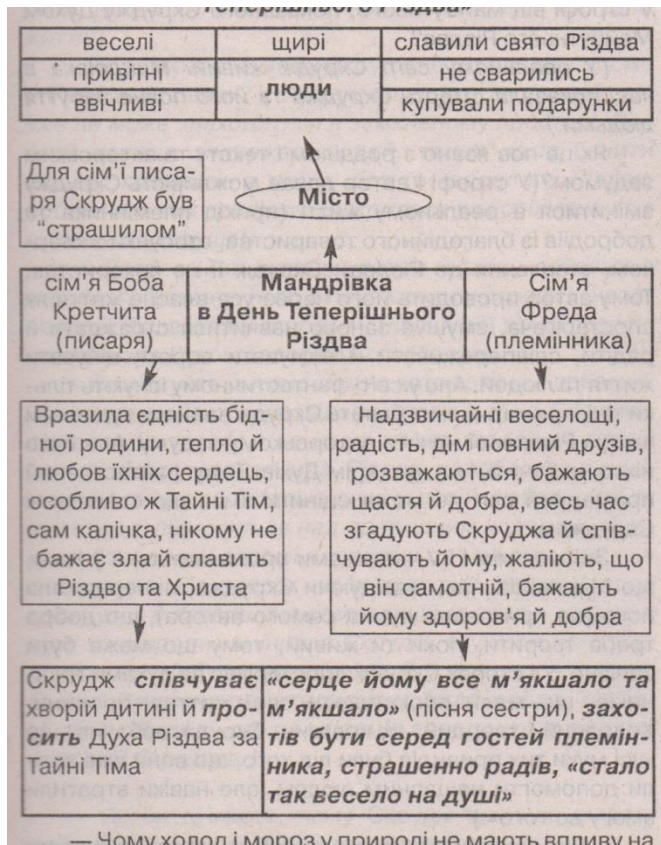
— Зіставте, як Скрудж зустрів другого Духа порівняно з першим. Чому? Що передувало його появи? *(Він боявся, що другий дух не з'явиться, а появи першого Духа він не хотів і боявся. Червонясте світло було Скруджеві страшне (знову контраст світла й темряви, йде боротьба задушу.)*

— У чому полягає особливість вигляду Духа Теперішнього Різдва? Знайдіть ключові слова та про-коментуйте їх. «...веселий, кремезний чолов'яга», «в руці у нього був запалений каганець», «убраний в зелену кирею, облямовану білим хутром» (сніг та ялинка чи гостролист), «вінок із зимового зілля, прикрашений блискучими льодинками», «обличчя добре, очі блищали», «від нього віяло радістю та щирістю».)

— Чи боїться Скрудж мандрівки, що його очікує? Чому? «Духу, веди мене, куди хочеш! Останньої ночі я ходив поневолі, та наука багато вдіяла... Я хочу скористатися з твоєї науки». Перегляньте цей фрагмент в анімаційній версії «Різдвяної пісні в прозі». Наскільки він підсилив емоційне сприйняття та передав зміни, що відбулися зі Скруджем?

— Де Скрудж побував із Духом Теперішнього Різдва і як на нього вплинули ці відвідини?

Колективне створення опорної схеми «Результат мандрівки Скруджа з Духом Теперішнього Різдва»

— Чому холод і мороз у природі не мають впливу на людей? (*Тепло людських стосунків. Чудо Різдва знищує холод у взаєминах людей, тому туман, холод не заважають radoцям, веселому настрою та святкуванню Дня народження Христа.*)

— Що вразило Скруджа в діях Духа Теперішнього Різдва? (*Те, що він благословляв всіх, особливо звертав свою увагу на бідних і знедолених.*)

— Чому Дух Теперішнього Різдва дуже швидко посивів (на початку строфи III він мав гарне каштанове волосся)?

— Який сенс появи в тексті III строфи дітей-потвор «Темноти» й «Бідності»? (*Руйнується ще одне переконання Скруджа про те, що для бідних є тюрми й притулки.*)

— Чому дух сказав, що найбільше треба стерегтися хлопця? (*Його ім'я «Темнота». Скрудж впустив у своє серце й життя темряву, загубив свою душу. І тепер так тяжко страждає його душа відроджуючись, позбавляючись темноти (зла та холоду).*)

Висновок. *Мандрівка в теперішньому часі змінює ставлення Скруджа до святкування Різдва та до людей. Те, що не вдалося змінити в реальності (строфа I), стає можливим завдяки фантастиці. Скрудж здатен тепер на радість та співчуття. Він хоче бути разом з людьми.*

— Яка мандрівка мала визначальну роль у бажанні Скруджа робити добро добровільно, а не під натиском? (*Це мандрівка з Духом Майбутнього Різдва.*)

— Чому останній Дух мав вигляд примари? Чому Дух Майбутнього Різдва не має конкретних рис? (*Майбутнє темне й невідоме.*)

— Чому цей дух не говорить? Як він впливає на Скруджа? Хто говорить?

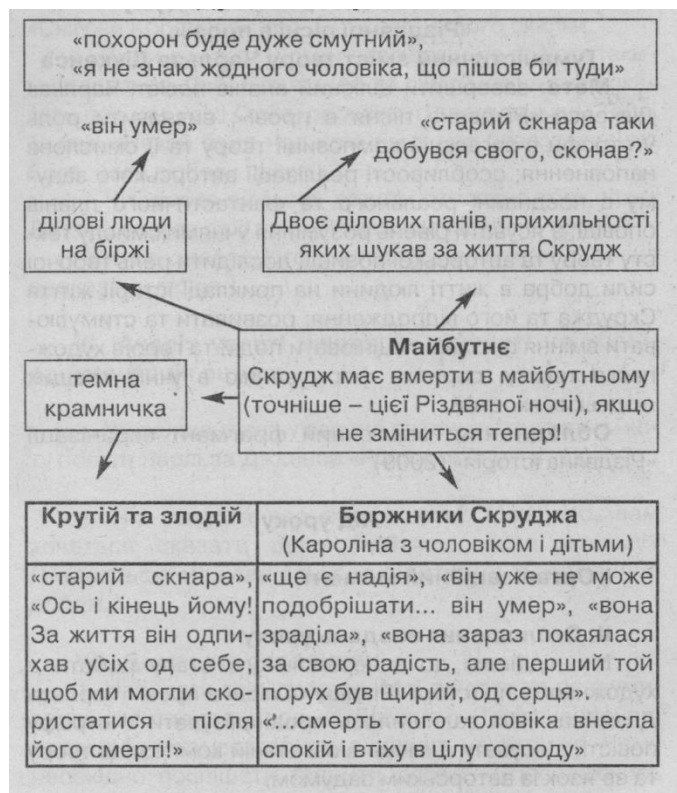
(*Говорить тепер Скрудж, він просить Духа показати йому майбутнє, страшенно боїться Духа (природний страх кожної людини перед невідомим).*)

«Духу прийдешнього часу! Я боюся тебе більше, ніж всіх тих духів... Але я знаю, що ти хочеш робити мені добро, а я вирішив стати іншою людиною і через те я готовий терпіти твоє товариство з подякою».

— Що саме із побаченого в майбутньому найбільше вразило Скруджа?

(*Він побачив власну смерть і власну могилу. Найбільше його вразило байдужість до його смерті оточуючих людей та забуття (занедбана, забута могила).*)

Колективне створення опорно-сміслової схеми «Результат мандрівки Скруджа з Духом Майбутнього Різдва»

Висновок. *Смерть Скруджа ні в кого не викликала жалю чи співчуття, його навіть ніхто не назвав по імені. Всім було до нього байдуже.*

— Чію ще смерть показує Дух Майбутнього Різдва? Чим вона відрізняється від Скруджевої? Чому? *(Це смерть Тайні Тіма, але про нього вся численна родина Кретчитів згадує як про живого. «Ніхто з нас не забуде бідного Тайні Тіма, бо це була наша перша розлука». «Тайні Тіме, твоя душа була від Бога!»)*

— Чому Скрудж не відпускає Духа Майбутнього Різдва? Що дає йому сили його утримувати (згадайте, як він боровся з Духом Минулого Різдва)? *(Скрудж повністю змінився, зрозумівши, що смерть забере в нього можливість жити іншим життям, творити добро. «Я вже не той чоловік, що був раніше». «Я вже не хочу бути тим, чим я був».)*

— Перегляньте фрагмент анімаційного фільму «Різдвяна пісня в прозі», в якому відображено заключний момент розмови Скруджа з Духом Майбутнього Різдва. Спираючись на текст та фрагмент фільму, скажіть, які зміни відбулися зі Скруджем?

— Які обіцянки й чому дає Скрудж? *(Його життєві цінності змінилися. Завдяки мандрівці в просторі й часі він зміг побачити своє життя ніби збоку, оцінити його, усвідомити власні помилки. Тепер духовне й матеріальне помінялися місцями.)*

— Але чи дасть доля йому шанс? *(Над цим слід замислитись кожному! Ось що хотів сказати автор: «Устигайте робити добро, поки ви ще живі. Творіть добро в реальному житті, й урятована буде душа ваша».)*

IV. Аналіз участі школярів у роботі на уроці, оцінювання

V. Домашнє завдання.

Скласти розповідь про Скруджа від першої особи до і після Різдва; скласти асоціативні портрети Скруджа до та після Різдвяної подорожі*

Тема. Чарльз Діккенс. «Різдвяна піснi в прозі». Значення образу Різдва у творі. Елементи фольклору (казки, пісні)

Мета: завершити цілісний аналіз повісті Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі»; з'ясувати рівень розуміння учнями смислу тексту твору та авторської позиції; дослідити роль творчої сили добра в житті людини на прикладі історії життя Скруджа та його відродження; розвивати та стимулювати вміння школярів оцінювати подій та героїв художнього тексту; сприяти формуванню в учнів кращих людських якостей.

Обладнання: ілюстрації до твору, заключний фрагмент екранізації «Різдвяна історія» (2009), презентація «Святкування Різдва».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення завдань уроку

III. Робота над темою уроку.

- Стисло, схематично пригадаймо шлях Скруджа до змін.
- Яким ми бачимо Скруджа на початку твору?
- Який художній прийом використовує автор для того, щоб герой замислився над власним життям та зробив перші кроки до змін? (*Фантазмагорію.*)
- Який результат мандрівок Скруджа в просторі й часі разом із Духами Минулого, Теперішнього та Майбутнього Різдва?
- Зіставте життєві цінності Скруджа на початку твору та після мандрівок.
- Чому автор знову повертає свого героя з фантастичного світу у світ реальний?

Висновок. Починаючи з реального опису подій та життя Скруджа, проводячи його фантастичним світами за одну ніч, автор знову повертає його в реальність, щоб дати можливість у реальному житті змінити себе, змінити життєві орієнтири та цінності, повернутися до людей і добра, відродити, а відтак врятувати душу.

- Як ви гадаєте, яка сила стала вирішальною у відродженні душі головного героя?
(*Це сила любові до людей, сила добра, що протиставлена в тексті холоду душі, бездушній твердості людини-кременя.*)

Аналіз смислу V строфи «Різдвяної пісні в прозі» Чарльза Діккенса «Закінчення»

- Чим відрізняється реальність майбутнього у V строфі від майбутнього, показаного Скруджу Духом Майбутнього Різдва?
(*У реальному світі Скрудж живий. Мандрівка в часі показала смерть Скруджа та його повне забуття людьми.*)
- Як це пов'язано з розділом I тексту та авторським задумом?
(*У строфі I автор давав можливість Скруджу змінитися в реальному житті (прихід племінника та добродіїв із благодійного товариства, стосунки з клерком, ставлення до Різдва). Скрудж її не використав. Тому автор проводить його через усе власне життя як спостерігача, змушує заново навчитися страждати й радіти, співпереживати й відчувати сором, цінувати життя та людей. Але у світі фантастичному існують тільки тіні, примари, яких бачить Скрудж завдяки чудесним*

чарам Різдвяної ночі та авторському задуму. Але його ніхто не бачить і не чує, крім Духів. Тому фантастичний примарний світ не може оцінити змін, що сталися зі Скруджем.

Зв'язок між I і V частинами проявляється й у тому, що Марлеєва тінь, відвідуючи Скруджа, попереджала його (це прихована думка самого автора), що добро треба творити, поки ти живий, тому що може бути запізно. У I строфі Скрудж спостерігає за духами грішників, що мали спокутувати свої життєві провини. Холодний і твердий, як кремій, Скрудж побачив, що «усі муки тих привидів були від того, що вони вже хотіли допомогти нещасним людям, але навіки втратили змогу до того».)

- Яку можливість дає автор Скруджеві, змінивши його внутрішню сутність під час фантастичних мандрівок із Духами й чому він дає її в реальному житті? Знайдіть підтвердження своїх думок у тексті V строфи.

(«Я спокуту минуле теперішнім і майбутнім!» Скрудж прагне творити добро в реальному світі, адже саме тут герой має цю змогу, й доля дає йому шанс. Авторіві було важливо, щоб і читачі замислились над тим, що добро необхідно встигнути зробити, поки ти ще живий, поки не пізно. «Майбутнє належало йому», «можна було ще каятися».)

- Прослідкуємо за текстом, як змінилась поведінка Скруджа. Зверніть увагу на те, чи відбулися зміни в зовнішності героя порівняно з тим, яким він був на початку твору. Чому це сталося? («Скрудж був такий зворушений, що голос його тремтів і не слухався його», «...він ридав, і все обличчя його було облите слізьми».)

Коллективне створення порівняльної таблиці «Скрудж на початку «Різдвяної пісні в прозі» Чарльза Діккенса та в кінці твору»

На початку повісті Строфа 1 «Марлеєва тінь»	У кінці повісті Строфа V «Закінчення»
-твердий, як кремій» як той слимак» холод у душі»	«почуваю себе легким, як пилінка, щасливим, як ангел; веселим, як школяр; у мене голова крутиться, як у п'яного»
-холодній іній лежав у нього на голові, бровах і на сухім підборідді»	
Скрудж злий, жадібний і жорстокий	Скрудж добрий, веселий і щедрий

- Чому тепер він весь час сміється та приспівує?

- Як тепер Скрудж ставиться до Різдва? Чому?

- З якою метою автор порівнює Скруджа з дитиною? («Я зовсім як дитина!... Я з охотою згоджуюся бути дитиною». Для Скруджа починається нове життя на основі любові й добра, для нього це зовсім не знайоме, нове, йому належить, як дитині, вчитися творити добро. А значить у нього попереду ще ціле життя!)

- Як ви думаєте, чому Скрудж не міг всидіти вдома у Різдвяний ранок? (Скрудж виходить до людей, він вже не може знаходитися в замкненому просторі. Він, який завжди зневажав людей, тепер хотів бачити людей, говорити з ними, бажати веселого Різдва, робити для них приємне. Відкрилася для спілкування з людьми його душа!)

- Який смисл вкладає автор у зміну пейзажу в строфі V? Зіставте його з пейзажами у строфі I (напередодні Різдва) та у строфі III (Різдвяний ранок під час мандрівки з Духом Теперішнього Різдва).

- Поміркуйте, з якою метою автор змінює пейзажі? (Спочатку пейзаж відповідає холоду в душі Скруджа, підкреслює те зло, що існує серед людей. У третій строфі благотворна сила Різдва переборює туман, морок і темряву. Людські душі у своїй любові, вірі та милосерді підносяться над природним холодом і пільмою. і тепер у V строфі нарешті в реальному світі світить сонце. Це зовсім не випадково! Задум автора замкнувся в завершене композиційне коло - гармонія душі й природи: змінився Скрудж, в унісон його відродженню відбуваються зміни й у природі - світить Сонце! Велична перетворююча сила добра, любові, віри, Різдва - це реалізація авторського задуму в історії Скруджа.)

- Як ви думаєте, чому Скрудж починає відразу робити добрі справи? Схарактеризуйте їх.
(Він посилає велетенську індичку сім'ї Боба Кретчита до Різдвяного столу.
Йде в гості до свого племінника.
Підвищує своєму клеркові заробітну платню.
Допомагає вилікуватися Тайні Тімові.
З радістю виділяє великі кошти на допомогу біднякам.
Славить і шанує Різдво.
Змінює своє ставлення до людей - поважає й любить їх незалежно від їхнього майнового стану, піклується про всіх, з ким його зводить доля.)

- Як ці добрі справи пов'язані з авторським задумом?
(Чарльзу Діккенсу важливо було знову нагадати людям про найважливіші цінності життя - любов до рідних і близьких.)

Автор проводить нас у художньому просторі повісті з реального світу, сповненого зла й холоду, у світ фантастичний, світ очищення душі й змін людини на краще, а з нього повертає до реальності, але вже свідками великого чуда відродження душі головного героя.

Композиційна формула твору

р ----- ф ----- ► р
реальне фантастичне реальне

Висновок. Результатом переплетіння реального й фантастичного є перетворення Скруджа. Скрудж на початку і Скрудж у кінці твору — це абсолютно інші, протилежні за уподобаннями й діями люди.

- Як перетворення Скруджа вплинуло на зміни в місті, у всьому світі?
- Який художній прийом використав автор? (Автор використав гіперболу. Добрий Скрудж робить добрим старий Лондон, інші добрі старі міста, добрий старий світ.)
- До якого висновку спонукають читача ці гіперболічні перетворення?
(Авторові було важливо, щоб люди зрозуміли, що благополуччя й доброта світу, кожного міста залежить від кожної людини. Якщо всі будуть жити за законами добра, то вони стануть царювати в усьому світі.)
- Чому Скрудж вважав людей, що насміхались із його перетворення сліпцями?
- Чи можна сказати, що зі зміною на краще Скруджа змінився весь світ?
(«...завжди знайдуться люди, охочі сміятись з усякого добра, з усього хорошого та величного».)
Порівняйте з історією першої казки Г. Андерсена «Снігова Королева» про дзеркало та його скалки).
- Як ви думаєте, чому автор закінчує повість такими словами: «Дай, Боже, щоб те саме можна було сказати про нас усіх! Отже, прокажімо за маленьким Тайні Тімом: «Нехай буде над кожним з нас благословення Бога, його любов і ласка!»)?
- Чи хочете ви щось додати стосовно того, чому Діккенс назвав свій твір «Різдвяною піснею в прозі»?
(Життя оновленого Скруджа перетворилося на прекрасну пісню.)

IV. Аналіз участі школярів у роботі на уроці, аргументація оцінок

- Чи залишилися у вас ще питання стосовно змісту повісті Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі»?
- Які почуття вас сповнюють? Можливо, вам хочеться сказати щось приємне одне одному? (Надається можливість висловити це в домашній роботі.)

V. Домашнє завдання:

1. Написати твір-роздум «Мої почуття та роздуми, викликані повістю Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі» або дати розгорнуту відповідь на питання «Чому необхідно поспішати творити добро?» (посилаючись на текст «Різдвяної пісні...»)*, прочитати оповідання М.Гоголя «Ніч перед Різдвом».

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. М.В.Гоголь. Гоголь і Україна. «Ніч перед Різдвом». Народні традиції і звичаї у творі. Елементи фольклору.

Мета: ознакоMITь с биографией Н. В. Гоголя и повестью «Ночь перед рождеством», сообщить об истории создания произведения, учить характеризовать героев повести, сравнивать повести «Ночь перед рождеством» и «рождественскую песню в прозе»; развивать внимательность, умение логически мыслить; воспитывать любовь к обычаям и праздникам украинского народа.

Обладнання: портрет Н. В. Гоголя, тексты «Вечеров на хуторе близ Диканьки», иллюстрации к повести «Ночь перед рождеством».

Ход урока

I. Мотивация учебной деятельности

— Рождество — праздник мира, душевного спокойствия, отдыха. Это один из самых светлых христианских праздников, который всем христианским миром отмечается с особым благоговением. Не случайно многие поэты, писатели, художники обращаются вновь и вновь к теме рождества. Не остался равнодушным к этой теме и выдающийся русский писатель, родившийся на Украине, Н. В. Гоголь. Одна из повестей, входящих в сборник «Вечера на хуторе близ Диканьки», так и называется: «Ночь перед рождеством».

II. Изучение нового материала

1. Выступление ученика-«литературоведа»

Сообщение о жизни и творчестве Н. В. Гоголя.

2. Слово учителя о сборнике «Вечера на хуторе близ Диканьки»

В сентябре 1831 г. вышла в свет первая, а в марте 1832 г. — вторая часть «Вечеров», сразу поставивших Гоголя в ряд первоклассных русских писателей. А. С. Пушкин дал восторженный и вместе с тем пронизательный отзыв о «Вечерах», отметив их оригинальный юмор, поэтичность, демократизм: «Сейчас прочел “Вечера на хуторе близ Диканьки”. Они изумили меня. Вот настоящая веселость, искренняя, непринужденная, без жеманства, без чопорности. А местами какая поэзия! Какая чувствительность!» В сборник вошли 2 предисловия и 8 повестей («Сорочинская ярмарка», «Вечер накануне ивана Купала», «Майская ночь, или Утопленница», «Пропавшая грамота», «Ночь перед рождеством», «Страшная месть», «Иван Федорович шпонька и его тетушка», «Заколдованное место»)

3. Чтение предисловия к I части сборника (выборочно)

- Кто издатель повестей? (Пасичник Рудый Панько)
- Кто является автором историй, по мнению пасичника? (*Некоторые истории рассказал дьяк Фома Григорьевич, некоторые — сам Рудый Панько*)
- Зачем пасичник рассказывает в предисловии, как проехать на хутор возле Диканьки? (*Гоголь хочет создать ощущение реального существования хутора и самого пасичника.*)

4. Работа с литературоведческими терминами

Рассказчик — тот, от чьего имени ведется повествование в литературном произведении.

5. Краткий пересказ содержания повести

6. Выявление читательских впечатлений учеников

- Ваши впечатления от прочитанного.
- Какие эпизоды понравились больше всего?
- Кто из героев вызвал у вас симпатию?

7. Характеристика героев повести

Из списка слов выберите те, которые соответствуют образу Вакулы и черта, Оксаны и Солохи. Смелость, хитрость, ум, коварство, трусость, богобоязливость, слабость, верность, скромность, мстительность.

Вакула	Черт
Смелость ум богобоязненность верность скромность	Трусость хитрость коварство мстительность слабость

Непостоянство, гордость, хитрость, себялюбие, корыстолюбие, гостеприимство.

Оксана	Солоха
Непостоянство гордость себялюбие	Непостоянство хитрость корыстолюбие гостеприимство

Выводы. Вакула и черт проявляют абсолютно противоположные черты характера. Оксана и Солоха тоже не очень похожи между собой, хотя обе пользуются успехом у противоположного пола и обе непостоянны и легкомысленны.

8. Работа с текстом

Фантастика и реальность в повести

1) Зачитайте эпизоды, в которых описываются фантастические события (черт крадет месяц; черт и ведьма летают по небу; Пацюк ест вареники; Вакула отправляется в Петербург верхом на черте).

2) Назовите фантастических и реальных героев повести.

Фантастические	Реальные
Черт Колдун Духи	Кузнец Вакула Оксана Дьяк Голова Чуб
Ведьма	Солоха
Пацюк	

Выводы. Наряду с реальными героями в повести присутствуют и фантастические. Некоторые герои, например, Пацюк, выглядят, как обычные люди, но способны осуществлять фантастические действия. Двойственную природу имеет и Солоха, способная перевоплощаться в ведьму.

Обряды украинского народа в повести

1) Зачитайте строки, в которых описываются обряды украинского народа, связанные с празднованием рождества.

2) Какие из описанных Гоголем обычаев сохранились до наших дней? Знаете ли вы колядки?

Прочитайте украинские и русские колядки, известные вам.

Выводы. Гоголь с любовью описывает обряды украинского народа, его быт и обычаи, использует множество украинских слов, не переводя их на русский язык, чтобы донести до читателя всю красоту, атмосферу праздника на родной писателю Украине.

III. Обобщение и систематизация изученного

Сравните повести Н. В. Гоголя и Ч. Диккенса.

Особенности «рождественской» повести:

- 1) действие происходит накануне рождества;
- 2) срок действия события — одна ночь;
- 3) рождественская ночь дарит чудо — преобразует героев (Скрудж превращается в добродетельного человека; Оксана влюбляется в Вакулу; Чуб «прозревает» по отношению к Солохе);
- 4) фантастические герои и события;
- 5) счастливый финал.

IV. Итоги урока

— С детства мы ожидаем чуда в морозную зимнюю ночь рождества и оно приходит — по крайней мере, в замечательных книгах Ч. Диккенса и Н. В. Гоголя.

V. Домашнее задание.

УЧИТЕЛЬ _____

Тема. М.В.Гоголь. «Ніч перед Різдвом». Образи Оксани і Вакули. Роль фантастики в повісті

Мета: продовжити дослідження тексту повісті «Ніч перед Різдвом»; розпочати аналіз образів Вакули й Оксани та особливості розкриття теми кохання в тексті повісті; розвивати навички аналітичного читання; формувати навички роботи з прозовим текстом; сприяти вихованню любові до рідної культури та звичаїв народу.

Обладнання: ілюстрації до твору, фрагменти фільму «Ніч перед Різдвом».

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань. Оголошення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Продовжуючи світлу тему Різдва, сьогодні ми з вами вирушаємо до українського села Диканьки, де творяться дива, де зірки та місяць надзвичайно яскраво світять на різдвяному небі. Ми маємо продовжити роботу над змістом тексту повісті «Ніч перед Різдвом». Наше завдання — з'ясувати, яку мету ставив автор, створюючи повість, який художній світ постає перед читачем, яке місце героїв у цьому світі, яке смислове навантаження несе національний колорит у творі для розкриття авторського задуму.

III. Робота над темою уроку.

Бесіда.

— Де відбуваються події твору? Поміркуйте, чому географічну назву автор виносить навіть у назву збірки? (*Образ Диканьки стає у творах збірки символом України, рідною землею автора.*)

— Яку роль відіграє вказівка на художній час твору вже у назві: «Ніч перед Різдвом»? (*Різдвяна ніч — час чудес, час, коли можуть справдитися найсміливіші бажання та здійснитися найзаповітніші мрії. За віруваннями українців, ніч перед Різдвом вважалася сповненою магією, цього вечора багато ворожили, а то й заклинали.*)

— Виразно прочитайте перший абзац повісті. Який світ постає у вашій уяві? Поміркуйте, чому автор починає опис ночі з неба? (*Автор зауважує, що для цього світу християнські цінності дуже важливі, саме небо дарує людям прекрасну чудову ніч у цей чарівний час.*)

— Яким чином відьма, яка вилетіла із комина, доповнила картину чарівної ночі? (*З одного боку, образ відьми не дивує читача, адже різдвяна ніч — час незвичного та надприродного. З іншого боку, читач розуміє, що крім добрих людей ця ніч «випускає» на волю й нечисту силу.*)

— Чому відьма починає збирати зірки з неба? Поміркуйте, що уособлюють зірки в різдвяну ніч? (*Варто розповісти учням про ніч народження Ісуса Христа, саме той епізод, де зірки вказували шлях волхвам до місця народження Боголюдини. Відьма, як представник диявольської сили, намагається зіпсувати людям свято.*)

— Знайдіть опис чорта. У чому комічність цього образу? Поміркуйте, чому чорт Гоголя зовсім не страшний, а, навпаки, — смішний? (*Складається враження, що чорт просто маленька шкідлива істота, а не могутній дух п'їтьми. Автор навмисно принижує образ нечистої сили, щоб показати, що люди легко можуть подолати зло. Гоголь називає чорта німцем, і читач розуміє, що в Диканьці в основному живуть добрі люди з гарним почуттям гумору. Чорт скоріш сприймається як іноземець,*

а не як пекельне поріддя. Тому й висміяти його набагато простіше: разом із автором сміється сам народ, зневажає сили зла.)

— Чому чорт украв місяць? (Щоб помститися ковалю Вакулі, який карикатурно зображує чорта на своїх картинах.)

— Чому з головним героєм Вакулою автор знайомить читача спочатку опосередковано? (Авторові важливо, щоб у читача вже на початку твору склалася думка про головного героя.)

— Що повідомляє автор про Вакулу? Які риси характеру цього героя вважає важливими для своєї розповіді? (Вакула молодий, гарний, сильний, закоханий. Автор створює привабливий образ справжнього українського парубка, наділяє його християнськими чеснотами. Окрім того, Вакула активний борець із силами зла, адже чорт саме йому хоче помститися.)

— Що читач дізнається про Оксану? Чому характеристика героїні на початку повісті досить скупа? (Автор повідомляє про героїню тільки те, що вона — красуня та єдина дочка козака Чуба. Напевно, краса — єдина приваблива риса Оксани.)

— Чи випадково такий добрий та побожний парубок є сином відьми Солохи? (Автор підкреслює, що добро та зло завжди йдуть поруч. Крім того, у свідомості народу нечиста сила живе серед добрих людей.)

— Виразно прочитайте портретну характеристику Оксани. Що саме в її зовнішності вказує на те, що перед нами — дівчина з народу? Чому автор акцентує увагу на цій деталі? (Автор акцентує увагу на одязі дівчини, її багатих сорочках та стрічках, щоб не тільки розповісти читачам про побут українців, а й створити атмосферу національного колориту.)

— Виразно прочитайте монолог Оксани перед дзеркалом. Які риси характеру красуні здалися вам непривабливими? Чому? (Доречно нагадати учням «Казку про сплячу красуню та сімох богатирів» О. С. Пушкіна: образ цариці перед дзеркалом:

Любе дзеркальце, скажи

Та мій сумнів розв'яжи:

Хто на світі наймиліший,

Найгарніший, найбіліший?

— Як ставилася Оксана до коваля Вакули? Чи можна сказати, що дівчина навмисно знущається над парубком та робить йому боляче? Підтвердьте текстом.

— Чому Оксана привселюдно поставила перед Вакулою умову дістати їй черевички, що носить сама цариця? Як ви розцінюєте її вчинок? (Оксана не тільки принижує Вакулу, а й дає йому зрозуміти, що зовсім не цінує його кохання.)

Заповнення таблиці «Порівняльна характеристика образів Вакули та Оксани в повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдом»

Вакула	Оксана
Щире кохання	Самозакоханість
Бажання зробити приємне коханій	Усвідомлення того, що весь світ крутиться навколо неї, жорстока
Прагнення залишитися наодинці з коханою	Прагнення бути в центрі уваги
Справжній майстер своєї справи, працьовитий та талановитий	Єдина дочка багатого батька, до праці не звикла
Гарний, сильний, найкращий парубок	Гарний, сильний, найкращий парубок

Бесіда.

- Чому Вакула вирішив піти до Череватого Пацюка? Як цей вчинок характеризує героя? (Вакула демонструє свій сильний характер: від відчайдушного рішення вкоротити собі віку та загубити власну душу він відмовляється та починає шукати шляхи виконання завдання Оксани. Череватий Пацюк славився на всю Диканьку тим, що знався з нечистою силою.)

- Чому чорту не вдалося перемогти Вакулу?

(Чиста та благородна душа Вакули не може бути віддана нечистій силі: бруд до неї не чіпляється, тому герой легко перемагає чорта та примушує підкоритися йому й слугувати.)

- Чому пустотлива красуня Оксана трохи засмутилася після того, як Вакула попросився з нею й пішов геть? Яким чином автор показує динаміку цього образу? (Оксана починає потроху розуміти силу почуття Вакули до неї. Під впливом цього почуття Оксана вперше подумала не про себе, а про когось іншого.)

- Як в епізоді з мішками, що залишив коваль, знайшли втілення народні різдвяну обряди? Прочитайте уривки, які вам видалися найсмішнішими. (Комічні ситуації, що створює Гоголь на сторінках повісті, підсилюють враження оптимізму народу, його невичерпного гумору та фантазії. Автор ніби нанизує епізоди, що нагадують народні анекдоти. Це робить текст повісті яскравим, сповненим теплого гумору та веселого сміху.)

Як автору вдається показати складні стосунки між односельцями? (Автор з гумором та симпатією описує ледачого Чуба, який образився на Солоху через «зраду», п'яничок кума з ткачем, жадібну та деспотичну кумову жінку, неповороткого голову, хитруватого дяка. Всі персонажі утворюють неповторний образ людини з народу з його чеснотами та вадами.)

- Яким був шлях коваля — реальним чи казковим, фантастичним? Які казкові образи зустрілися йому на шляху? Чому автор створює саме такий світ під час мандрівки Вакули до Петербурга? Як Вакула реагує на побачене? (Вакула потрапляє до казкового світу, спостерігає за відьмами, чаклунами, чортами, що літають у різдвяному небі. Коваль сам набирає рис казкового героя, що має здійснити подвиг, щоб одружитися з «принцесою» Оксаною: «Все було видко; і навіть можна було примітити, як вихором промчав повз них, сидячи в горшку, чаклун; як зорі, зібравшись до гурту, гралися в піжмурки, як клубочився хмарою осторонь від них цілий рій духів; як чорт, що танцював при місяці, скинув шапку, забачивши вершника-коваля; як летіла, вер-таючись назад, мітла, на якій, очевидно, тільки-но їздила, куди треба, відьма...»)

Перегляньте уривок з мультиплікаційного фільму. Поміркуйте, чи вдалося мультиплікаторам зберегти атмосферу казки, притаманну повісті Гоголя.

- Прочитайте опис Петербурга. Чиїми очима ми спостерігаємо за нічним життям великого міста? Чому автор вдається до такого прийому? (Автор передає враження парубка з далекого українського села, що ніколи далеко не від'їжджав від рідної домівки.)

- Чому для Вакули цілком «реалістичний» Петербург стає більш казковим, ніж подорож небом верхи на чорті? (Для Вакули фантастика та казка є реальністю, він живе серед старовинних легенд, вірувань у надприродне. Велике місто з його метушиною стає для парубка чимось неймовірним та фантастичним.)

- Чому коваль приймає рішення піти до запорожців? (Запорожці — ланка між його рідною домівкою та чужим світом, до якого потрапляє герой. Вакула побіжно знайомий із запорожцями, що колись зупинялися в Диканьці.)

- Чому автор замовчує причину аудієнції запорожців у цариці? (Автор підкреслює, що його місія — не передавати історичні факти, а розповідати різдвяну веселу історію. Історія запорожців, навпаки, сумна.)

- Яким побачив Вакула палац? Що найбільше вразило героя в царському палаці? (Картини.)

- Як це характеризує хлопця? (Витончена душа художника.)

- Яким чином у розмові Потьомкіна й запорожців підкреслюється зневажливе ставлення влади до свого народу? Підтвердьте цитатами з тексту.

- Про що мали попросити запорожці царицю? (Не знищувати Запорозьку Січ.)

- Як на Оксану вплинула звістка про смерть Вакули? Чому дівчина, навіть не довіряючи місцевим пліткаркам, так засмутилася? Що відбувається в душі дівчини? Чи не нагадала вам героїня чимось Ебенізера Скруджа? *(Душа Оксани прокинулася для кохання, вона проходить шлях від самозакоханості до здатності кохати іншу людину.)*

- Чому зранку в церкві усім жителям Диканьки не вистачало коваля? Навіщо автор акцентує увагу читачів на цьому факті? *(Вакула не просто порядний та чесний хлопець, він той, хто бореться з нечистою силою, зі злом. Автор наголошує, що Вакула є душою Диканьки, й тому саме в церкві на велике свято Різдва його відсутність така помітна.)*

- Чому Вакула, який не любив Чуба, з повагою підніс йому дарунки? Який обряд змальовує автор? *(Автор змальовує у тексті обряд сватання, відтворює шанобливе ставлення потенційного нареченого до батька своєї коханої.)*

- Чому Чуб погодився віддати свою дочку ковалеві? *(Через невірність Солохи. Автор ніби говорить, що всі відьомські хитрощі розбиваються вицент перед силою кохання.)*

- Як ви розумієте слова Оксани: «— Ні, ні, не треба мені черевичків! — одказала вона, відмахуючись руками та не зводячи з нього очей. — Я й без черевичків... — Далі вона не доказала й зашарілася.»? Що уособлюють черевички в тексті? Яку казку ви знаєте, де теж неабияку роль відіграють черевички? *(Оксана щиро покохала, і тому їй уже не потрібні матеріальні блага, вона буде щасливо жити із коханим і без царських черевичків. Проте черевички символізують пару щасливих закоханих, які почувують себе «царями» завдяки силі кохання. У казці Ні. Перро «Попелюшка» черевички феї теж з'єднали закоханих.)*

- Чому Гоголь, показуючи щасливе життя молодих, звертає увагу читача на гарно розмальовану хату? *(Хата, прикрашена чудовими малюнками, ніби символізує щасливе життя Вакули та Оксани, їхнє чисте кохання.)*

- Чому в останніх реченнях твору йде мова про картину, що зображує чорта в пеклі, яку Вакула намалював у церкві? *(Автор проголошує перемогу людини над силами зла, перемогу Різдвяного світла над темрявою.)*

IV. Підсумкова бесіда

- Визначте роль різдвяного вечора для здійснення авторського задуму в створенні повісті Гоголя «Ніч перед Різдвом».

- Які різдвяні дива читач спостерігає у творі?

- Яким постає український народ у тексті?

- У чому полягає зв'язок повісті М. Гоголя з казкою?

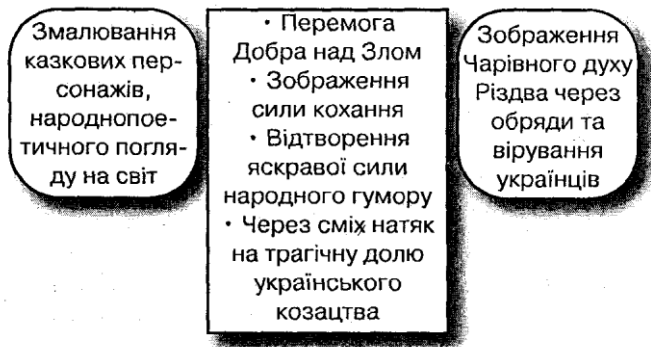
- Яким чином у творі замальовується перемога добра над злом?

- Які загальнолюдські цінності проголошуються в тексті?

- Як фантастичні та фольклорні елементи допомагають розкрити авторський задум?

- У чому, на вашу думку, полягає актуальність твору? Чому повість М. Гоголя навчила вас особисто?

Створення схеми «Роль фантастичних та фольклорних елементів у розкритті авторського задуму повісті М. В. Гоголя «Ніч перед Різдвом»

V. Домашнє завдання

Підготуватися до контрольної роботи.

Тема. Контрольна робота № 3. Пригоди і фантастика

Мета: перевірити рівень засвоєння учнями знань з теми; розвивати уміння застосовувати набуті знання практично; виховувати культуру писемного мовлення.

Тип уроку: урок перевірки знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Оголошення теми й мети уроку. Актуалізація опорних знань учнів.

Написати творчу роботу на одну із тем:

- ❖ Сенс Різдва (Мої роздуми за повістю Ч.Діккенса «Різдвяна пісня у прозі»)
- ❖ Зображення народного життя в повісті М.Гоголя «Ніч перед Різдвом».
- ❖ Подорож Скруджа у Різдвяну ніч як можливість досягнути своє життя
- ❖ Уроки Духів (за повістю Ч. Діккенса «Різдвяна пісня у прозі»)
- ❖ Моя улюблена повість «Ніч перед Різдвом М.Гоголя»

IV. Підбиття підсумків уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати роман Ж.Верна «Діти капітана Гранта».

Тема. Жуль Верн. «Діти капітана Гранта»

Мета: закріпити знання, умения і навички, изученные и сформированные на предыдущих уроках; развивать интерес к жанру приключенческого романа; осуществить нравственное воспитание, обеспечить в ходе урока изучение следующих вопросов: гуманизма, товарищества, этических норм поведения.

Ход урока**1. Актуализация опорных знаний учащихся.**

Назовите литературные произведения, в которых тоже рассказано о путешествиях? («Жизнь и удивительные приключения морехода Робинзона Крузо» Д. Дефо, «Одиссея» Гомера, «Таинственный остров» Ж. Верна, «20 тысяч лье под водой» Ж. Верна, «Хождение за три моря» А. Никитина, «Полесские робинзоны» Я. Мавра)

2. Работа над темой урока.**История создания романа и слово о Жюль Верне**

Ведущий: Старший сын адвоката Жюль Верн знал еще мальчиком, что древняя семейная традиция предписывает ему стать правоведом и со временем унаследовать контору отца. Но желания расходились с семейными устоями.

Жюль Верн: Я вырос в приморском городе Нанте, бредил морем и кораблями и даже попытался – мне было тогда 11 лет – удрать в Индию, нанявшись юнгой на шхуну «Корали». Я, должно быть, родился моряком и теперь каждый день сожалею, что морская карьера не выпала на мою долю с детства.

Ведущий: Однако неуловимый отец посылает его после лицея в Парижскую школу права. Море остается светлой мечтой, а любовь к поэзии, театру и музыке сокрушает твердыню родительской власти. В угоду отцу «выстрадав» кое-как диплом правоведа, он предпочитает заранее уготованной ему адвокатской конторе в Нанте полуголодное существование литератора.

Жюль Верн: В то же время жадная любознательность, увлечение естественными науками заставляют меня посещать Национальную библиотеку, лекции и ученые диспуты, делать выписки из прочитанных книг, не зная еще, на что пригодится этот ворох всевозможных сведений по географии, астрономии, навигации, истории техники и научных открытий.

Ведущий: Далеко еще не утвердившись в своем истинном призвании, он накапливал знания, позволившие ему стать первооткрывателем «романа о науке», как он впоследствии назовет счастливого найденный новый вид повествования.

Жюль Верн: Я не сомневаюсь в своем будущем. К тридцати пяти годам я займу в литературе прочное место.

Ведущий: Ему минуло 27 лет. Из множества предвидений Жюль Верна, сбывшихся с большим или меньшим приближением, этот первый прогноз оказался безукоризненно точным.

Жюль Верн: С опозданием найдя свое жизненное поприще, я издаю книгу за книгой, и что ни роман, то шедевр.

Ведущий: Итак, с середины 1866-го года читатели «Журнала воспитания и развлечения» пустились в кругосветное плавание и благополучно завершили путешествие к началу 1868 года, когда роман «Дети капитана Гранта» вышел отдельным изданием и еще больше приумножил славу Жюль Верна.

Жюль Верн: Наук не должна отрываться от действия. Роман полон захватывающих приключений, и вместе с тем он будет географическим. Своего рода занимательной географией.

Ведущий: Труд Жюль Верна послужил делу цивилизации и прогресса во всем мире. На его романах воспитывались поколения юных читателей. Окрыленная наукой фантазия будила умы для будущей деятельности. Видные ученые, изобретатели, путешественники с благодарностью вспоминали, что юношеское увлечение Жюль Верном помогло им найти свое призвание, а иногда даже наталкивало на открытия.

Настал и наш черед. Сегодня мы отправляемся в путешествие. А путешествовать мы будем на двух кораблях.

Ваше первое задание – придумать название Вашего корабля.

Показывается фрагмент фильма – плывет «Дункан», герои романа вылавливают акулу.

Герои романа нашли в бутылке записку, в которой сообщался текст важного документа.

Задание командам:

Каждой команде необходимо восстановить записку по предложенным фрагментам

Терпеть крушение, 62, на земле, этот, и, пропавший, документ, помощь, шкипер, 7 июня, Глазго, два, матросы, окажите им, Британия, южный, гонимый, жестоким, 37° 11', погибнут.

(7 июня 1862 года трехмачтовое судно «Британия», из порта Глазго, затонуло у берегов Патагонии в Южном полушарии. Два матроса и капитан Грант попытаются достичь берега, где окажутся в плену у жестоких индейцев. Они бросили этот документ под ... градусами долготы и 37° 11' широты. Окажите им помощь, или они погибнут)

Неожиданное появление Паганеля.

Как точно звали Паганеля? (Жак-Элиасен-Франсуа-Мари Паганель)

Задание командам:

Покажите и назовите маршрут героев романа по Южной Америке (город Конпесьон – Рио-Колорадо - пампа – озеро Салинас – Буэнос-Айрес – Форт Независимости – горы Тандиль – озеро Сальдо – Атлантический океан)

Сценка «Второе толкование записки»

Действие происходит на дереве.

- Куда же теперь направиться искать отца? - промолвила Меря Грант.

- А всё же 37° параллель невыдуманная цифра - сказал Гленарван.

- Прежде всего я хочу знать, через какие именно страны проходит 37 параллель южной широты - сказал Мак - Наббс.

- Это вам скажет Паганель - Ответил Гленарван

- Паганель! Паганель! - Я здесь!

- Мы хотим узнать, через, какие страны проходит 37° параллель - спросил Гленарван.

_ Покидая, Америку, 37° параллель южной широты пересекает Атлантический океан. На пути она встречает острова Тристан-да-Кунья. Далее проходит двумя градусами южнее мыса Доброй Надежды.

- Затем? - спросил Гленарван.

- Пересекает Индийский океан. Затем слегка затрагивает острова Сен - Пьер в Амстердамском архипелаге. Дальше пересекает Австралию, выходит из Австралии... (фраза осталась неоконченной).

Вдруг послышался крик Паганеля.

- Что с вами? – спросил майор - Что случилось?

- Мы заблуждались! Мы продолжаем заблуждаться! - крикнул Паганель. – Ищем там, где его нет, и где вообще никогда не было!

- Все обстоит очень просто, майор. Я, как и вы, тоже неправильно толковал документ. И когда я произнёс слово Австралия, меня озарило словно молнией, и мне стало всё ясно.

- Что? - воскликнул Гленарван.

- Да потому, что если вы признаете слово Австралия, вы одновременно должны признать слово индейцы, а их там никогда не бывало.

Паганель улыбнулся.

- Обрывок слова *indi* значит не *indien* - индейцы, а *indienes* - туземцы! - Но, что значит *gonie*? - спросил Гленарван.

- Космогония, теогония, агония...

- Новое расшифровка документа: «7 июня 1862 года трехмачтовое судно «Британия», из порта Глазго, потерпело крушение после...» - «у берегов Австралии. Наплавливаясь к берегу, 2 матроса и капитан Грант попытаются высадиться, где они попадут или попали в плен к жестоким туземцам» - ясно?

- Да, - ответил Гленарван.

И теперь команды отправляются к берегам Австралии, минуя острова Тристан-да-Кунья и остров Амстердам.

Блиц - вопросы по Австралии (русская литература и география)

На каком языке говорили в Австралии? (английском)

В романе есть упоминание о маисовых полях. Что такое маис? (кукуруза)

Какие растения изображены на рисунках. Что вы знаете о них? (травяное дерево, бутылочное дерево, древовидный папоротник)

Что означает название эвкалипт? (я хорошо покрываю)

Почему листья эвкалипта расположены ребром к солнцу? («В этой стране, где воздух сух, где дожди редки, где почва иссушена, деревья не нуждаются ни в прямых лучах солнца, ни в ветре, из-за недостатка влаги деревья бедны соками. Поэтому листья, защищаясь от излишнего испарения, обращают к солнечным лучам ребро своей поверхности. Эти листья ведут себя очень умно»)

Какие животные изображены на рисунках? (вомбат, утконос, тасманский дьявол, коала, казуар)

Какой единственный хищник из семейства сумчатых исчез в результате освоения материка? (сумчатый волк)

Какое хищное животное Австралии вы знаете? (дикая собака динго)

Чем удивительна ехидна? (Несет яйца, кормит детенышей молоком)

Какие птицы обитают в Австралии? (страус эму, казуар, лирохвост, кукабара, шалашница, сорная курица, попугай, черные лебеди)

Чем известны птицы лирохвост и кукабара? (Лирохвост – имитатор звуков всех птиц, живущих на материке, криком кукабары каждое утро начинают передачи австралийского радио)

Дайте толкование словам «кенгуру» и «эму». Какого рода эти слова? (мужского рода)

Сценка «Кенгуру»

В конце XVIII в. Джеймс Кук, подойдя к неизвестной земле и высадившись с моряками на берег, был поражен увиденной природой.

- Какие деревья удивительные! – восхищенно говорит Кук своей команде. – Посмотрите, медведь на дереве, листья жуёт.

Выбегает кенгуру. За ним аборигены.

- Ой, что это за животное? – спрашивает Кук у аборигенов.

- Кенгуру. Кенгуру – отвечают удивленно аборигены.

- А кенгуру! – ответил Кук.

- Вот вернемся домой и расскажем об удивительном животном, у которого передние лапы короче задних, у которого хвост служит балансиrom и детенышей выносит в сумке – говорит Кук. Прошло много лет. Люди стали задумываться о значении слова кенгуру и выяснили, что слово «кенгуру» означает «я не понимаю».

В сценке вы видели, что аборигены в руках держали странное орудие. Что это за орудие?

Дайте толкование слову «бумеранг» (метательное орудие в виде изогнутой палки или серповидной планки, при искусном броске возвращается к бросившему)

Задание командам показать, как правильно пользоваться бумерангом.

Сценка с аборигеном

У Толине были курчавые волосы, почти черная кожа, приплюснутый нос, толстые губы, необычно длинные руки, его одежда доказывала, что маленький австралиец уже приобщился к цивилизации. На спине плакат с надписью: «Толине должен быть доставлен в Игугу под присмотром железнодорожного кондуктора Джерри Смита. Проезд оплачен». (Толине мирно спит)

Мери: Бедное дитя! Неужели он заблудился в этой пустыни?

Толине поворачивается на другой бок, все видят у него на спине плакат с надписью.

Мери: - Он просыпается!

Элен: Понимаешь ли ты по-английски дружок?

Толине: Понимаю и говорю

Элен: Как тебя зовут?

Толине: Толине

Элен: Где ты учился?

Толине: Я ученик Нормальной школы в Мельбурне

Элен: Что тебе преподают в этой школе?

Толине: Ветхий завет, математику, географию.

Паганель: А! Географию!

Толине: Да, сэр. Я даже получил первую награду по географии перед январскими каникулами. Вы можете проэкзаменовать меня, сэр.

Паганель: Охотно.

(Паганель поправляет очки на переносице, выпрямляется во весь рост и строго приступает к экзамену).

Паганель: Ученик Толине, назовите мне 5 частей света:

Толине: Океания, Азия, Африка, Америка, Европа.

Паганель: Прекрасно! Начнем с Океании, поскольку в данный момент мы в ней находимся. Скажите, на какие части разделяется она?

Толине: Она разделяется на Полинезию, Меланезию, Микронезию. Главные ее острова Австралия, принадлежащая англичанам, Тасмания, принадлежащая англичанам, острова Кермадек, Чатам, Окленд и др., принадлежащие также англичанам.

Паганель: Хорошо! Новая Каледония, Сандвичевы острова, Туамоту?

Толине: Эти острова находятся под покровительством Великобритании.

Паганель: Как? Мне казалось Франции...

Толине: Франции?

Паганель: (растерянно). Ну, хорошо. Перейдем к Азии.

Толине: Азия – страна огромная. Столица – Калькутта. Главные города – Бомбей, Мадрас, Сингапур, Коломбо, острова Локкадивские, Мальдивские и многие другие. Все принадлежат Англии.

Паганель: Хорошо, хорошо ученик Толине? А, что вы знаете о Европе?

Толине: Европа принадлежит, конечно же, Англии.

Паганель: Но что именно входит в состав владений Англии в Европе, - вот, что мне хотелось бы знать.

Толине: Англичанам принадлежит Шотландия, Ирландия, Мальта...

Паганель: (перебивая) Молодец! Но в Европе существуют и другие государства.

Толине: (удивительно). Какие сэр?

Паганель: Испания, Россия, Пруссия, Франция...

Толине: Это провинции, а не государства.

Паганель: Это уж слишком! (срывает с носа очки)

Толине: Конечно, провинции. Столица Испании – Гибралтар. А главный город Франции – Кале.

Паганель: И ты думаешь, что Кале – столица Франции и до сих пор принадлежит Англии?

Толине: Да, сэр. И там живет губернатор лорд Наполеон.

Паганель разразился неудержимым смехом. Элен дарит Толине книгу (учебник по географии)

Сценка «Зеландия! Зеландия!»

Гленарван начал диктовать:

- «Приказываю Тому Остину немедленно выйти в море и отвести «Дункан»...»

Дописывая это слово, Паганель случайно взглянул на валявшийся на земле номер «Австрийской и Новозеландской газеты». Газета была сложена таким образом, что виднелось лишь слово зеландская.

Паганель вдруг прекратил писать.

- Паганель! - окликнул его Гленарван.

- -Что с вами? - спросил майор.

- Ничего, ничего - пробормотал Паганель. Потом он заметал про себя: - Зеланд... ланд... ландия!

Он вскочил. Он схватил газету. Он тряс ее, стараясь удержать слова, рвавшиеся с его уст. Ученый мало - помалу стал успокаиваться. Гленарван возобновил диктовку письма, которое в окончательном виде гласило следующее: «Приказываю Тому Остину немедленно выйти в море и отвести «Дункан», придерживаясь 37 параллели, к восточному побережью Австралии».

- Австралия? - переспросил Паганель. - Ах да, Австралии!

Паганель закончил писать письмо.

Затем он вышел из фургона, жестикулируя и бормоча непонятные слова:

- Ландия! Ландия! Зеландия.

Итак, наши герои оказались в Новой Зеландии

Задание по развитию устной речи

По предложенному рисунку составить словесный портрет туземцев Новой Зеландии

Наши герои не нашли в Австралии капитана Гранта. Они решили возвратиться домой. Возвращаясь домой, дети капитана услышали крик своего отца. Они подплыли к необитаемому острову и увидели своего отца.

Почему герои романа не догадались сразу об острове Табор? (так как на картах он нанесен под вторым названием Мария-Тереза)

3. Рефлексия

4. Домашнее задание.

Дать письменный ответ на вопрос: «Чему я научился, прочитав роман «Дети капитана Гранта» Жуля Верна?».

